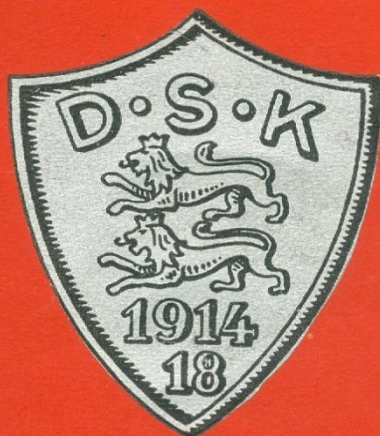

AARBOG 1959

D. S. K. AARBOG 1959

Udgivet af

FORENINGEN AF
DANSKSINDEDE SØNDERJYDSKE KRIGSDELTAGERE
1914-18

ved

Johs. Clausen, A. P. Møller, J. Andersen og H. Hunger

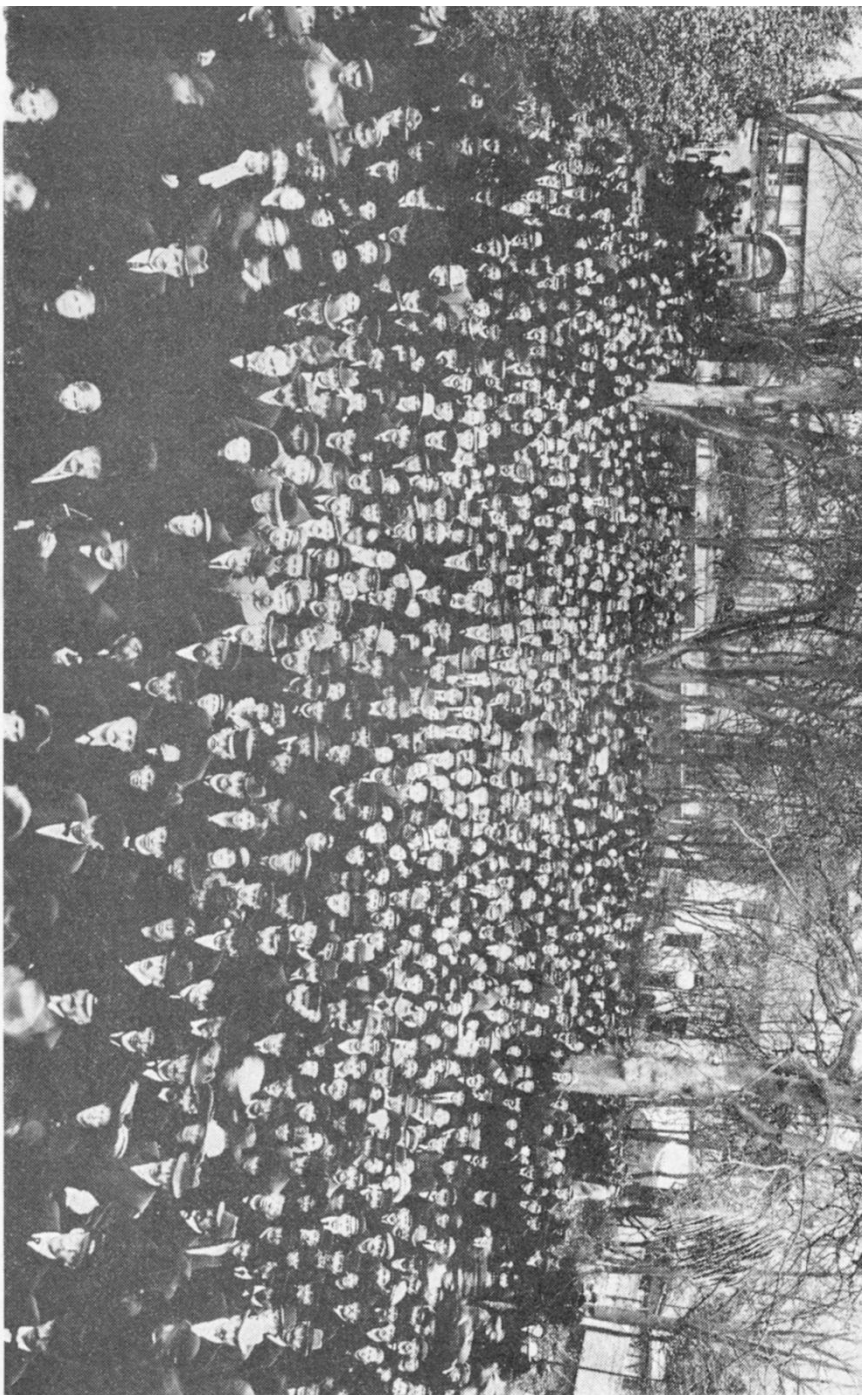

Eftertryk kun med D. S. K.s tilladelse

AABENRAA
HEJMDALS BOGTRYKKERI
1959

INDHOLD

For 40 år siden	5
Våbenstilstandsdagen.....	7
En Armeringssoldats Oplevelser i 1916.....	20
Min Livsskæbne	25
Ogsaa en gammel Kriger	33
Miner - gas - og andet	36
Minder fra min aktive militærtjeneste 1902-1904	38
Formand for soldaterrådet	40
Kun en lille mand	43
Marinens glade gutter	45
Hvem stjæler her	47
På forpost ved Kongeåen	48
I Wilhelmshafen	50
Mine oplevelser i Verdenskrigen 1914-18	53
Fra Revolutionens Dage	58
Saadan kan det gaa	60
Fra Slaget ved Marne i 1914	61
På patrulje ved Kernmelbjerget	63
Hilsen fra farmer Boy Jessen, Nebraska.....	64
Kammerat, fortæl!	66
Vi rykker ind i en russisk klosterby – februar 1915	66
En uheldig frier	68
»Liebesgaben«	69
»Lebe Dannemark!«	70
En sæk fuld bøger	70
Afløsning	71
Han fik alligevel ret!	72
Der er noget her ved Generalkommandoen, der ikke er i Orden ..	74
Vi søger!	75
Døde i årets løb ..	76

Det store møde på Folkehjem 17. november 1918

Hjem til Danmark

(4) Den 11. november 1958 var det 40 år, siden den dag oprandt, som vi alle, både de, der var ved fronten, de, der var i fangenskab og vore kære derhjemme gennem de fire lange år havde længtes efter: den dag, der bragte os våbenstilstanden, krigens afslutning. De tyske hæres modstandskraft var brudt sammen, krigen var endt med Tysklands nederlag. II. P. Hanssen kunne i den tyske rigsdag fremsætte kravet om opfyldelsen af § 5, kravet om en afstemning, der skulle afgøre, om Sønderjylland skulle forblive ved Tyskland eller komme hjem til Danmark. Den 17. november 1918 kunne han for en tusindtallig forsamling på »Folkehjem« meddele, at nu var den dag ikke fjern, da den sønderjydske befolkning skulle stemme sig hjem.

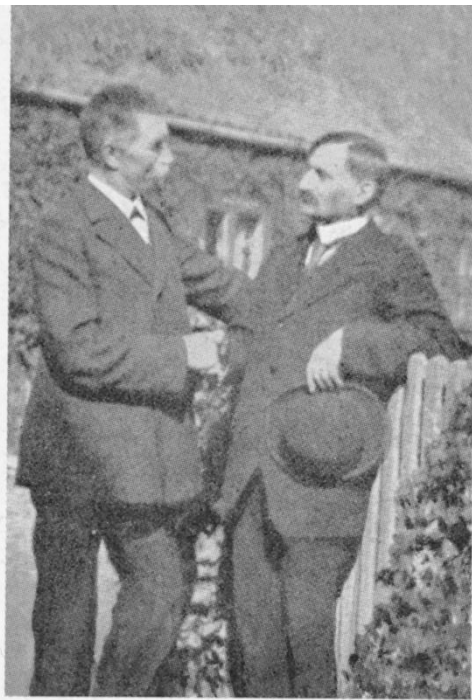
Vort første billede viser et udsnit af den store forsamling, der begejstret lyttede til H. P. Hanssens ord, og som fra modet tog hjem for at forberede og tilrettelægge af stemningsarbejdet. Man ser på billedet mange af dem, der i årene forud havde været med i arbejdet for opnåelsen af dette mål.

Gennem den danske regerings formidling blev det ordnet således, at de krigsfanger, som havde hjemme i Sønderjylland, kom hjem på den danske stats bekostning. Også blandt dem herskede der dyb og inderlig glæde over, at fangenskabets lange og trange tid var forbi, at de snart - efter års forløb - skulle gense deres kære, at de ikke alene skulle komme hjem, men også være med til at stemme hjemstavnen hjem til Danmark.

Det andet billede viser »St. Thomas« i slutningen af marts 1919 sejle ind i Københavns havn med det første hold sønderjydske krigsfanger fra Aurillac. De blev modtaget af en jublende menneskemængde, der begejstret bed sønderjyderne velkommen hjem.

Disse dage for 40 år siden glemmer vi aldrig.

Vi glemmer heller aldrig de mennesker, Som utrættelig arbejdede for at opretholde forbindelse mellem os og vore hjem. Blandt dem var gymnastikdirektør N. H. Rasmussen og professor Paul Verrier, hvis billeder vi bringer.

*De sønderjydske
krigsfangers venner,
gymnastikdirektør
N. H. Rasmussen
i samtale med
professor
Paul Verrier.*

*Det første hold sønderjydske krigsfanger fra Aurillac ankommer
til København. I forgrunden ses nuværende biskop H. Fuglsang
Damgaard, der takker for den storslåede modtagelse.*

Våbenstilstandsdagen

1918 - 11. november - 1958

Braine - Paris

(5) 40-års dagen for våbenstilstandsdagen, den 11. november 1918, mindedes herhjemme ved kransenedlægnings rundt omkring ved mindesmærkerne over vore faldne kammerater, nogle steder i forbindelse med mindegudstjenester. og mange steder ved kammeratlige sammenkomster; en enkelt af dem fik gennem radioen bud til mange hjem.

Sådanne mindehøjtideligheder afholdtes i alle de lande, der lå i verdenskrigens brændpunkter eller rantes af dens skygger.

Det var således en god tanke, borgmesteren i Haderslev, Peter Olesen, bragte til udførelse, da han foreslog, at en delegation fra Sønderjylland i anledning af 40-års dagen for krigens ophør skulle tage til Frankrig, til den lille by Braine - Haderslevs venskabsby - for sammen med borgerne i Braine at dvæle ved vore faldne landsmænds grave på den sønderjyske frontkirkegård, nedlægge kranse og opleve våbenstilstandsdagen sammen med vore venner i Braine.

Fra tanke skred borgmesteren til handling, og for at give delegationen en så bred sønderjysk basis som muligt, fik den følgende sammensætning: Repræsentanter for de sønderjyske amter og købstæder:

Amtsrådsmedlem Peter Frank, Gram.

Amtsrådsmedlem Conrad Hansen, Nørre Hostrup. (6)

Amtsrådsmedlem Alfred Christensen, Visby.

Borgmester Peter Olesen, Haderslev.

Viceborgmester Hans Krogh, Sønderborg.

Repræsentant for Foreningen af dansksindede, sønderjyske Krigsdeltagere 1914-18:

Viceskoleinspektør Jens Andersen, Graasten.

Repræsentant for Foreningen af sønderjyske krigsbeskadede og faldnes Efterladte:

Konsulent Fr. Andresen, Tønder.

Repræsentanter for de faldnes efterladte:

Retsbud Mathias Jensen, Haderslev,

Toldvagtmester Max Rasmussen, Aabenraa.

Arbejdsmand Hans Moos, Egen (Als).

Pensionist Andreas Petersen, Stokkebro pr. Møgeltønder.

Repræsentant for pressen:

Redaktionssekretær Christian Petersen. Haderslev.

Repræsentant for det franske konsulat:

Konsul. byrådsmedlem Ove Arkil, Haderslev.

Repræsentanter for Slesvigske Fodregiment:

Oberst H. A. I. Pedersen.

Kaptajnløjtnant B. Budde-Lund.

I rejsen deltog desuden Slesvigske Fodregiments Musikorkester under ledelse af musik-dirigent Bue Lund Nielsen.

Rejseleder og tolk var lektor, dr. M. Favrholt, Haderslev.

Delegationen tiltrådte rejsen lørdag den 8. november med Haderslev som udgangspunkt, og på vejen ned til grænsen trådte medlemmerne fra de forskellige egne af Sønderjylland til. I Kruså var delegationen fuldtallig. Den første dag nåedes Bremen. Borgmester Peter Olesen samlede her delegationens medlemmer til en rådslagning for at tilrettelægge, delegationens funktioner de forskellige steder, hvor den officielt ville træde frem.

Søndag den 9. november fort sættes rejsen i den tidlige morgenstund med Breda i Holland som mål. Holland hilste os velkommen med det yndigste efterårsvejr, dejligt solskin, høj og klar himmel. De brune blade hang endnu tæt på grenene. Skovene strålede i al deres farveprægtige glans. I landsbyerne ringede kirkeklokkerne. Mænd og (7) kvinder var på vej til gudstjenesten. Vore sind, blev høj tidsstemte, og det faldt derfor i god jord, da borgmesteren foreslog, at vi skulle synge en morgensang. Det var netop det, der skulle til. Her kunne vi lalle finde ord for de glade stemninger, vi var besjælet af, og med frydefulde hjerter sang vi Jakob Knudsens skønne morgensang »Se, nu stiger solen af havets skød«. Det var for os alle, som overværede vi en skøn andagt, og det blev ikke ved den ene gang, vi sang morgensang - eller andre gode danske sange.

Hen på eftermiddagen aflagde vi et besøg på slagmarkerne ved Arnhem og på den skønne, men tyste frontkirkegård, i hvis skød tusinder af engelske soldater har fundet deres sidste hvilested. De hørte alle til den luftbårne brigade, der i september 1944 blev landsat her for at sikre de engelske troppers overgang over Rhinen; men deres kamp var forgæves: de faldt næsten alle under deres heltemodige kamp mod overmagten.

Vi fortsatte vor rejse mod Breda og sluttede dagen med at beundre en ualmindelig skøn solnedgang. – Jo, søndagen blev en høj stemt oplevelse.

Næste morgen fortsatte vi rejsen over grænsen til Belgien., Vi passerede Antwerpen, kom gennem mange af de byer, der er kendt af næsten alle D.S.K.-kammerater: Bruxelles, Mons, og så overskred vi den franske grænse, ved Maubeuge. Kort efter blev vi overrasket af et heftigt snevejr. Køerne på marken syntes ikke rigtigt om denne pludselige vejrforandring. De stod på de hvide marker med sænkede hoveder. De syntes at have opgivet alt. Vi kørte imidlertid videre over Vervin, Laon og nåede Soissons ved 14,30-tiden.

Efter at indkvarteringen på hotellet var i orden, fik vi travlt med at bestille kransene til højtidelighederne den næste dag. Så op randt vor første officielle opgave. Vi deltog i en mindehøjtidelighed ved mindesmærket over byens faldne. Også byens råd og mange af byens borgere var mødt frem. Borgmester Peter Olesen nedlagde på delegationens vegne en smuk krans, og vort regimentsorkester (8) gav en koncert, som byens befolkning trods kulde og regn lyttede til med stor interesse og med overstrømmende bifald. Delegationen blev derefter indbudt til en reception på byens rådhus.

At være med til festlighederne i Soissons var for mig en underlig oplevelse. Mine tanker gik nemlig tilbage til krigens dage. Jeg kendte nemlig byen ret godt, idet jeg havde været med til at indtage den i maj 1918. Jeg havde set enkelte soldater te sig som vandaler i, by-

ens forretninger eller på andre måder tilfredsstille deres trang til ødelæggelse. Offensiven gik i stå få kilometer uden for byen. Vi passerede den på vej til og fra stillingen. Byen var dengang fuldstændig evakueret. Den var udsat for bombardement. Men en skønne dag blev jeg taget til fange her. Det var i den tidlige morgenstund den 18. juli 1918. Den dag begyndte den tyske front at vakle. Jeg havde dengang ikke i min vildeste fantasi kunnet forestille mig, al der engang skulle overgå mig den ære at blive modtaget officielt på byens rådhus, og at der oven i købet ville blive serveret champagne for mig. Og hvor var det velgørende at se byen leve sit normale liv, at gaderne var oplyste, at forretningerne kappedes med tiltalende vinduesudstillinger, at se folk gå til og fra deres bestillinger, at se legende børn på gaden og mødre på indkøb, Det var dejligt at færdes i byens gader og modtage venlige smil. – Dagen derpå oprandt

VÅBENSTILSTANDSDAGEN

den 11. november. Vi var tidligt på benene: Vore kranse var ankommet fra gartneren. De var store, og de var nydelige. Vi fik travlt med at anbringe de signerede bånd, som vi havde haft med hjemmefra. Der var så mange kranse, at vi måtte transportere dem på en særlig bil.

Vi ankom til Braine, der ligger ca. 20 km fra Soissons - i trekanten Soissons - Laon - Reims - ved 9,30-tiden. Vi kunne straks se, at der var noget ekstraordinært på færde, for byen var flagsmykket, ikke blot med trikolorer, men også med dannebrogssflag. Et detachment franske soldater (9) fra garnisonen i Soissons stod opmarcheret uden for rådhuset. Selve regimentet var i Algier på grund af urolighederne dernede. Et orkester, sammensat af byens musikalske borgere, var ligeledes mødt frem, ligeledes alle byens skolebørn med deres lærere og lærerinder. Så ankom byens rådmænd. Vi blev forestillet for dem og hilste på hinanden. Overalt mødte vi glade smil og overstrømmende venlighed. Vi var velkomne gæster, og vi følte straks, at vi skulle få en rar dag sammen. Også embedsmændene fra den danske ambassade i Paris havde sammen med deres damer begivet sig til Braine for at deltage i højtidelighederne. Fra ambassaden var mødt: ambassaderåd, baron Züpfen Adeler, ambassaderåd M. Hermansen, endvidere den danske præst i Paris, pastor Nyvang, formanden for den danske klub, fabrikant Preetzmann, direktøren for det danske studenterhus, Veng Christensen, samt arkitekt Vilsbøl.

På slaget 10 er alle tilstedeværende klare til optog gennem byen. Det bliver en imponerende række. Som velkomsthilsen til delegationen fra Danmark spiller byens orkester »Kong Christian stod ved højen mast«. Soldaterne præsenterer gevær, og så sætter optoget sig i bevægelse gennem byens gader og op til byens store og kønne kirke. I rækkerne ses gamle veteran faner og standarter. Kirken, der i sin stilart minder om en katedral, fyldes hurtigt til sidste plads; men den er så rummelig, at der er plads til alle. Vi overværer en messe, indrammet af skøn og brusende orgelmusik, smuk korsang og gjaldende fanfarer fra byens hornblæsere. Sognepræsten minder i en smuk tale om dagens betydning. Han mindes de faldne, men finder også udtryk for glæden over sejren.

Efter denne højtidelige messe, en smuk optakt til den store dag, tog vi igen opstilling uden for kirken. Vort regimentsorkester havde nu taget instrumenterne frem og bidrog herefter på den smukkeste måde med at sætte sit præg på begivenhederne. Vi gik hen til mindesmærket for de faldne fra byen Braine. Byens borgmester og egnens højere embedsmænd samt medlemmer af delegationen, der næsten alle repræsenterede en eller anden

Optoget gennem gaderne i Braine 11. november 1958.

Franske veteraner fra 1914-18 med i optoget.

*Formanden for
D.S.K. 1914-1918
taler foran mindes-
mærket over byen
Braines faldne.*

Franske soldater med i optøget

myndighed eller sammenslutning, (10) nedlagde i forbindelse med korte taler og hornfanfarer deres smukke krans.

Vi fortsatte ud af byen, ud til den sønderjyske kirkegård. Denne er anlagt op ad en bakke. Det efterårsbrune skovbryn dannede en smuk baggrund. Kirkegården er omgivet af en stenmur. En bred trappe fører op til en portal, som vi ser det herhjemme ved adskillige af vore kirkegårde. Langsomt går vi op ad midtergangen, frem mod det korsprydede monument øverst oppe. Det er en fryd for øjet at se, i hvor smuk og renlig stand gravene vedligeholdes. Foran hver gravsten er der stedsegrønne planter, og i dagens anledning er hvert gravsted pyntet med et lille dannebrogflag. Stierne mellem gravene er smukt revne. Fra flagstangen ved monumentet vajer i dag et smukt dannebrogflag. Til daglig vajer her den vimpel, som ved D.S.K.s initiativ minder den vejfarende om, at her har danske landsmænd fundet deres sidste hvilested. Som bekendt har D.S.K. påtaget sig at forny denne vimpel, så længe vor forening består. Vort musikorkester har taget opstilling på den ene side af monumentet, det franske detachement på den anden side.

Højtideligheden indledes med, at orkestret spiller »Det haver så nyligen regnet«. Amts-rådsmedlem Alfred Christensen fra Visby træder frem og tolker i en smuk tale på delegationens vegne de tanker, der besjæler os alle. Han nedlægger delegationens smukke krans, hvorefter repræsentanterne for de mange myndigheder og sammenslutninger, danske som franske, byen Braine, den danske ambassade i Paris, krigsinvalidernes forening, de faldnes efterladte, regimentet, D.S.K. 1914-18, efter dybtfølte mindeord nedlægger deres krans. Ind imellem spiller regimentsmusikken »Slumrer sødt i Slesvigs jord«. Og det er jo også Slesvigs jord, vore faldne landsmænd hviler i, thi da denne kirkegård i sin tid blev indviet, havde sognepræsten i Graasten, pastor Troensegaard-Hansen, del; udførte et opofrende arbejde for de af vore landsmænd, der var faldet i engelsk og fransk fangenskab, medbragt indviet jord fra kirkegården i Adsbøl ved Graasten, og denne jord blev som symbol (11) på, at vore landsmænd hvilede i hjemlig jord, drysset ud over alle gravene. – Den danske præst i Paris, pastor Nyvang, sluttede på den smukkeste måde højtideligheden ved at fremhæve mindernes betydning. Til slut fremsagde pastor Nyvang trosbekendelsen, han bad Fadervor og lyste velsignelsen over os alle. Regimentsmusikken spillede »Kongernes konge«, og alle slang dybt grebne med. – Det var en smuk højtidelighed. Den var præget af værdighed og inderlighed, og den vil være uforglemmelig for alle, der var til stede.

Langsomt - og egentlig nødt -: forlader vi den danske kirkegård for at begive os over på den store franske soldaterkirkegård ved siden af. Også her holdes en gribende mindehøjtidelighed, og talsmændene for de mange myndigheder og sammenslutninger, civile som militære, nedlægger smukke signerede krans. Man mindes de allieredes faldne, de, der ofrede deres liv for at frelse deres fædreland under den hårde kamp for friheden og selvstændigheden. Der skal nedlægges en krans endnu et sted, på byens kirkegård. Vi tager derfor opstilling nede på vejen, og under tonerne af vort regimentsorkester går vi tilbage til byen og ud til kirkegården, hvor henvend femogtyve engelske soldater har fundet deres grav. Og her på egnen er der ikke langt mellem soldatergravene, thi Braine ligger i nærheden af Chemin des Dames, et af verdenskrigens mest udsatte brændpunkter, kendt af mange D.S.K.-ere. – Vort orkester indleder højtideligheden med trommehvirvler og fanfarer, og regimentschefen, oberst H. A. I. Pedersen, holder en smuk mindetale over de faldne engelske soldater og nedlægger på regimentets vegne en krans, medens de franske soldater præsenterer gevær. Æresbevisningen overværes af en engelsk officer, der repræsenterer den engelske hær.

Under klingende spil går det derefter tilbage til byens rådhus. Vi blev budt indenfor til en festlig reception, hvorunder borgmester Peter Olesen udnævntes til æresborger i Braine, en udmærkelse, der glædede os alle. Der var derefter koncert på byens torv, og delegationens medlemmer havde lejlighed til at hilse på byens borgere og aflægge (12) besøg i deres hjem. Det var ganske naturligt, at jeg hilste på byens lærerpersonale, og min skolekammerat, Mathias Jensen, og, jeg besøgte sammen med dem byens skole, hvis udbygning delvis er bekostet af den danske stat. Hallen var smykket med et billede af kong Frederik den Niende. En af lærerne bød os med hjem, og vi tilbragte nogle hyggelige timer sammen i selskab med hans kone og hans flinke børn. Det var i det hele taget en tiltalende familie.

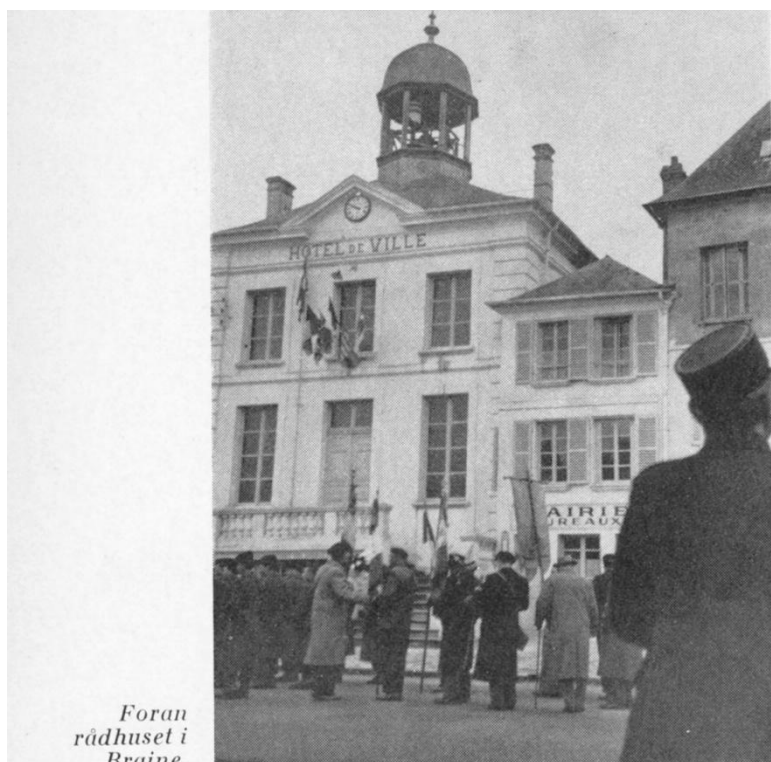
Efter dette besøg samledes vi sammen med byens råd, deres damer og gæsterne fra Paris, vore landsmænd, på byens hotel til en festlig middag. Der herskede en munter stemning, og der blev holdt smukke taler for Frankrigs præsident, for kong Frederik den 9., for Frankrig og Danmark, og klokken blev mange, før vi afsluttede samværet med de flinke og gæstfrie borgere i Braine. – En storslået mindedag er til ende, og ved midnatstide drog vi tilbage til Soissons. Vi var dog ikke mere trætte, end at nogle af os gik på nattevandring gennem byens stille gader. Omsider fandt vi dog vort natteleje, og det var ganske bestemt påkrævet, for den følgende dag ville stille yderligere krav til vor udholdenhed.

Det var meningen, at vi ville tage til Paris og i al beskedenhed nedlægge en krans ved den ukendte soldats grav, hvorefter vor rejse skulle fortsætte til Reims: men dia ambassadens embedsmænd under festlighederne i Braine hørte, at vi agtede os til Paris, anmodede de om at få lov til at tage denne sag i deres hånd. Og det havde vi naturligvis ikke noget imod, tværtimod!

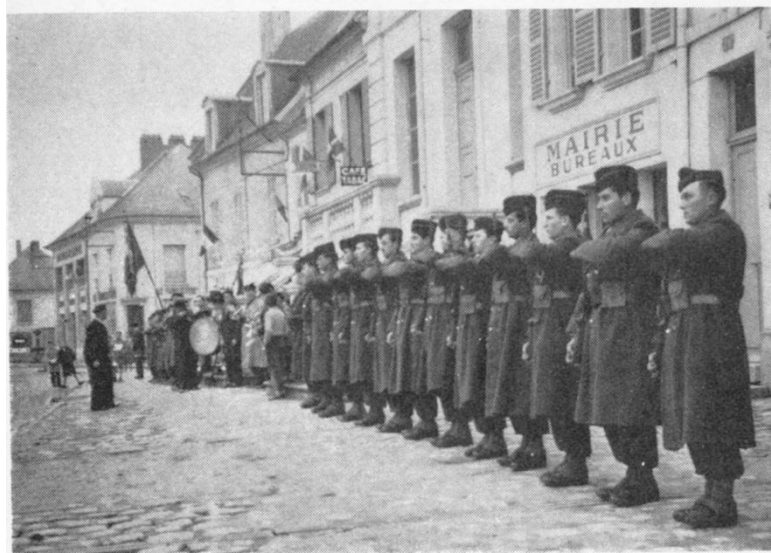
Vi startede tidligt fra Soissons. Lige uden for byen passerede vi den egn, hvor jeg sammen med min ven, Jes Lauritzen fra Bramdrup, for resten de eneste sønderjyder i regimentet, i sin tid blev taget til fange. I dag lå der i den tidlige morgenstund en stilhed og ro over hele egnen. Køerne græssede på markerne; alt så så fredeligt ud; men i mit sind vældede de voldsomme begivenheder fra hin morgen frem. Jeg oplevede alter trommeilden, der gik forud for angrebet. Den var så voldsom, at jorden bævede. Så (13) kørte tanks i massevis frem. Kanonerne tordnede, maskingeværerne smældede. Kammerater faldt eller blev hårdt såret. Tanks kørte forbi os, til højre« og til venstre. Infanteriet stormede frem. Og trods alt slap vi to sønderjyder usåret igennem dette brølende og larmende helvede og i fangenskab. Minderne myldrer frem; men, lidt efter lidt vågner man ligesom af en ond og ubehagelig drøm, et mareridt. Man ånder lettet og befriet, og bilen kører os jo stadig fremad, bort fra den egn, der gemmer så mange dystre minder, og lidt efter lidt optages man af spekulationer over, hvad vi mon skal opleve i Paris.

Vi når den danske ambassade, der er beliggende i Avenue Marceau, i god tid og bliver budt velkommen på det hjerteligste af ambassadens flinke og hjælpsomme embedsmænd, blandt andet også af prins Georg, der er dansk militærattache i Paris.

På slaget 11 stiller vi op foran ambassaden, militørkestreret foran. Vi har to mægtige, men ualmindelig skønne kranse med, som skal nedlægges ved den ukendte soldats grav, en fra delegationen og en fra Slesvigske Fodregiment. Til tonerne fra vort militørkester marcherer vi nu op ad Avenue Marceau, men hvor denne udmunder i Place de l'Etoile, i hvis midte den berømte Triumfbue er placeret, standser vi, og her møder os en stor overraskelse. Ved den danske ambassades mellemkomst er den franske nationalgardes orkester trådt an og venter på os. Orkestrets medlemmer er alle iklædt de gamle, hæderkronede uniformer, og med dette orkester i spidsen, det tæller 70 mand, går det nu under en fejende

*Foran
rådhuset i
Braine.*

Foran rådhuset i Braine. - Franske soldater præsenterer gevær.

*Den danske præst
i Paris,
pastor Nyvang,
afslutter minde-
højtideligheden
på den sønderjydske
soldaterkirkegård.*

*Braine's veteranforening med fanegruppe og med borgmesteren
i spidsen har taget opstilling foran mindesmærket over byens
faldne.*

march ind på pladsen. Politiet er udkommanderet, for at marchen kan foregå uhindret. Fotografernes blitzlamper glimter. Interesserede tilskuere samler sig. Vi få »civilister«, delegationens medlemmer, retter ryggen. Vi føler, at vi i dette øjeblik er et lille udsnit af vort fædreland, udsendt i en national mission, og vi vil gerne som det danske folks repræsentanter kaste glans over Danmarks navn. Nu svinger vi til venstre, og taktfast går det op imod Triumfbuen. Foran denne svinger det franske orkester til højre, vort til venstre, og mens de to (14) orkestre svinger ind med front mod hinanden, marcherer vi frem og står midt imellem dem. Vi står ret! Et øjeblik efter istemmer det franske orkester den franske nationalsang »Allons enfants de la patrie«, hvorefter vort orkester spiller »Kong Christian stod ved højen mast«. Og der er appel i spillet. Det er et historisk øjeblik, vi overværer; thi efter sigende er det første gang siden Napoleons dage, at et dansk militærdetachment træder officielt frem i Paris. Den sidste akkord af vor nationalsang er forstummet. Vi går langsomt frem mod Triumfbuen og den ukendte soldats grav. Her ligger smukke krans fra gårsdagens mindehøjtidelighed; men der er sørget for plads for vore krans. Nænsomt lægges de ned. Og hvor fryder vi os over, at de ikke blot er kønne, men også meget store, for det skal de være, når de skal tage sig ud under de vældige buer. –

De herrer, hvis bestilling det er at holde den evige flamme ved graven ved lige, og som har været behjælpelige med at arrangere den højtidelige kransenedlægning, viser os nu den store ære at lægge Den gyldne Bog frem, og en efter en træder vi frem og indfører vore navne i bogen. Det var for os en stor ære, en gestus, som vi alle forstod at værdsætte og påskønne, ikke mindst vi gamle krigsdeltagere. Medens dette foregår, spiller nationalgardens orkester den pompøse, fejende franske march »Le regiment de Sambre et Meuse«, hvorefter vort orkester kvitterer med den gode danske »Batailllemarch«. Vort orkester kan ikke talmæssigt måle sig med det franske, men det er ualmindelig godt sammenspillet, og vi er stolte af dets præstationer. –

Og så stiller vi op igen. Taktfast og med rettede rygge marcherer vi tilbage til Avenue Marceau, hvor vi tager afsked med Nationalgardens orkester. Så fortsætter vi med klingende spil fra vort eget orkester ned ad gaden til den danske ambassade. – Vor march til Triumfbuen og til den ukendte soldats graver endt; men hver eneste af os er begejstret. Vi har oplevet en enestående æresbevisning. Og det er ikke fri for, at vi føler, at vi har skilt os godt fra vor opgave.

Nu samles vi alle i ambassadens festsal, hvor (15) ambassadøren. hr. Wærum, byder os velkommen. Vi underholder os med ambassadens venlige embedsmænd. De er glade for besøget derhjemmefra, og vi for den gæstfrie modtagelse.

For mig er det ganske morsomt at hilse på den danske handelsattache, hr. W. Frøhlich-Nielsen. Han er nemlig fra Graasten og har været elev i Graasten skole. – Men det hyggelige samvær må afsluttes, for vi skal videre, og efter at vi har nydt den sidste dråbe af den dejlige champagne, fremfører vi vor tak til ambassaden for tilrettelæggelsen af denne stilfulde og pompøse oplevelse under vort ophold i Paris, og så finder vi igen vore pladser i bilen. De sidste afskedshilsener! – Så går det gennem byens gader ud til universitetsbyen, hvor direktøren for det danske studenterhus, hr. Veng Christensen og hans elskværdige frue, har sørget for, at middagen er parat til os. Hr. og fru Veng Christensen indbyder os også til et hyggeligt, dansk fælles kaffebord i det danske studenterhus; men så slår afskeds time.

Naturligvis kan vi ikke besøge Paris uden at foretage en rundtur i byen. En generende tåge hindrer dog det frie udsyn; men lektor Favrholdt - rejsens fortræffelige tolk og rejsefø-

rer - viser også her sin dygtighed, og under hans ledelse passerer vi de seværdigheder, som enhver pariserfarer må have stiftet bekendtskab med.

Ved mørkets frembrud forlader vi Paris og stævner mod Reims, vort næste mål. Turen foregår i tæt tåge, og chaufførens åndsnærværelse og påpasselighed sættes på en hård prøve; men han klarer den vanskelige tur fint. Vi kom uden uheld til Reims.

Den næste formiddag er der lejlighed til at besøge en champagne-virksomhed, og de fleste af delegationens medlemmer tager med på denne interessante vandring gennem virksomhedens kælderregioner, der ligger 30 meter under jorden. Vi besøger også den skønne domkirke, hvis tårne adskillige af de gamle krigsdeltagere, der har ligget i stilling hernede, har kunnet iagttage fra højtliggende skyttegravsområder. Domkirkens ydre bærer endnu spor af krigens hærgen, men dens skønne indre er fuldtud (16) restaureret. – Vort orkester giver en vellykket koncert på pladsen foran byens rådhus, og da vi befinder os i »champagnens by«, står naturligvis også Lumbye's »Champagnegalop« på programmet. Den kan de gæve borgere i Reims tilsyneladende godt lide; det mærker man på bifaldet! – Så er der reception inde i rådhuset, en pragtfuld, gammel bygning med en festsal, hvis forbillede har været en af de skønneste sale i Versailles. Vi bydes velkommen af byens rådsherrer. Man undskylder, at vejret udenfor er lidt barsk og »solfattigt«; men - som en af rådsherrene sagde - i Reims er man i stand til at opbevare solskinnet på flasker, og så skænkedes champagnen op. Vi skåler på byen Reims' velgående, smukt motiveret af viceborgmester Hans Krogh fra Sønderborg. – Så er det forbi med festlighederne. Delegationens opgaver er løst, og ved to-tiden starter vi på hjemvejen.

Turen går gennem de gamle frontegne i Champagne-området. Det er underligt at lægge mærke til, hvorledes de gamle frontsoldater, der kender egnene her, bliver grebet af gensynet med de kendte egne. Oplevelserne fra dengang, der ellers slumrer blidt i underbevidstheden, vælder på ny frem, og vi får beretninger om skyttegravenes beliggenhed og de episoder, der knytter sig til egnen og begivenhederne her.

Vi kører over Rethel og gennem Sedan. Vejret er vidunderligt. Solen skinner, luften er klar, og man får et godt indtryk af, hvor kønt der er her i Ardennerne. – Videre går det over Liège og Maastricht, og ud på natten når vi Roermond i Holland. – Næste dag fortsætter vi gennem Vesttyskland til Hannover.

Det er den sidste aften, delegationen er samlet. Borgmester Peter Olesen foreslår derfor, at vi om aftenen samles til afskedssamvær. – Det er en god tanke. Vi er nemlig blevet rystet godt sammen, og mange føler trang til at give udtryk for alt det, vi oplevede, så og hørte i de forløbne dage - Gennem talerne går som en ledetråd to begivenheder, der har sat deres særlige præg på deltagerne i rejsen: den gribende højtidelighed på den sønderjyske (17) soldaterkirkegård i Braine og samværet med byens venlige, gæstfrie og hjælpsomme borgere. Dernæst det pompøse ceremoniel i forbindelse med kransenedlægningen i Paris, en æresbevisning, som vel ingen af delegationens medlemmer havde ventet skulle blive os til del. Uden ambassadens mellemkomst var den heller ikke lykkedes.

Vi oplevede store og uforglemmelige dage, og vi, der var med på denne valfart - takket være borgmester Peter Olesens initiativ - nærer kun det håb, at besøget i Braine og kransenedlægningen ved den ukendte soldats grav må være et symbol for ikke blot vor hjemstavs, men for hele Danmarks taknemmelighed over for Frankrig.

*Jens Andersen
Graasten.*

Den sønderjydske delegation på vej til den ukendte soldats grav under Triumfbuen.

Delegationen har nedlagt kranse foran den ukendte soldats grav i Paris.

Der indføres navne i »Den gyldne bog«.

Bortmarch fra Triumfbuen.

En Armeringssoldats Oplevelser i 1916

(18) Sammen med nogle Kammerater havde jeg haft Arbejde i en Skov i Nærheden af Laon, men blev saa flyttet til Goignicourt, en By ved Floden Aisne. Vi laa oppe paa Loftet over en Stald. Taget var meget utæt, og vi frøs meget. Vi kom nemlig fra et meget godt Kvarter. Her laa vi i otte Dage. I Byen var der et Soldaterhjem. Man raadede over hele tre Klaverer og meget andet til Tidsfordriv. Vi besøgte altid Soldaterhjemmet i vor Fritid. Her fandtes ogsaa en meget smuk Have med rindende Vand, som rislede ned over kunstfærdigt opsatte Sten. Engang havde her boet en Sangerinde fra Paris. I Entreen var der anbragt store Spejle, der naaede fra Loft til Gulv. Man kunne se sig selv paa Ryggen. Havedøren og alle andre Døre var af Egetræ, og de var meget smukt forarbejdet.

En Dag faldt en Granat lige foran Døren: den blev gennemhullet, og Spejlene i Entreen ogsaa, Byen var meget medtaget; men der var mange ubeskadigede Huse, og der fandtes endnu Civilbefolkning i Byen. Banegaarden blev af og til beskudt. Paa Byens store Kirkegaard blev mange af vore Kammerater begravet, navnlig Sachsere.

Det var det 12. Armekorps, som besatte dette Afsnit. En Morgen kom «ler Flyvere over og smed Bomber. De ramte Kirkegaarden, og der saa ikke godt ud bagefter. Vi opholdt os her i otte Dage. Saa hed det »Gør klar!«, og nu gik det ud i Stillingen overfor Berry au Bac. Vi kom derud om Natten og havde fri den første Dag. Vort Arbejde foregik om Natten. Forøvrigt havde vi her været (19) med til at bygge Bunkers i Sommeren 1915, og mange af Løbegravene ogsaa, saa vi ikendte Stillingen. Vi trak om Natten langt ud mod den forreste Skyttegrav.

Vort Arbejde bestod i, at hver Gruppe paa tre Mand skulde trække otte Ruller Pigtraad ned mod Aisne. En Gang imellem havde vi det Uheld at falde ned i Floden, der laa lige foran os. Naar de otte Ruller var krøllet ud, havde vi fri og kunde gaa ned i vor Understand. Her laa vi 14 Mand i to Rækker Over hinanden. Vi var fem Kammerater heroppefra: Hans Beck fra Roager, Karl Paulsen fra Frydendal, Magnus Lange fra Jægerlund ved Bevtoft, Lorens Christensen fra Bylderup-Bov og saa mig. Der var en 6-7m Dækning over os, og Understanden var anbragt under Vej en fra Goignicourt til Berry au Bac. Det værste var, at vi savnede Vand. Vi fik os ikke vasket hver Dag, men naardet var meget smukt Vejr, tog vi ned til Aisne floden og vaskede Os i dens Vand. Naar det frøs om Natten og saa tøede om Dagen, blev der et forfærdeligt Ælte i Graven. I lang Tid havde vi ikke Støvlerne af Fødderne, for vi var bange for, at vi ikke kunde faa dem paa igen, naar der var hurtig Udrykning.

Langt tilbage i en lille Skov laa vort Køkken. Naar det var klart Vejr, maatte vi gaa igennem Gravene for at komme derhen. Det tog en halv Time at hente Mad; men i diset Vejr var det kun halvt saa langt, for da gik vi oppe paa Jorden.

En Dag, den 10. Marts, gik min Kammerat Magnus og jeg efter Post. Vi gik om Morgen ved Daggry i et herligt Vejr og naaede hen paa Formiddagen vort Kompagni, som laa i samme By siden Juni 1915. Da vi var naaet et Stykke frem paa Vejen, begyndte Artilleriet at skyde. Det blev til en heftig Kanonade fra begge Sider. Vi sagde til hinanden: »De arme Kammerater derude«; men vi var glade for at være borte derfra. Vi traf vor Løjtnant, som

spurgte, hvordan vi havde det derude, for »i Dag«, sagde han, »er der Angreb 21 Steder fra Verdun og opefter«.

(20) Vi fik hen mod Aften vor Post og skulde af Sted igen. Vi traf vor Løjtnant igen, og han forhørte sig om, hvordan det gik med en af vore Korporaler derude, om han gjorde sine Bukser fulde.

»Han er en stor Kujon, men I har vel Baand, saa I kan binde hans Ben!« – Han ønskede os alt godt paa Rejsen og ligeledes derude og bad os tage en Hilsen med til dem alle derude.

Den Dag var der faldet en Masse Sne, Vejen var et Ælte, og om Aftenen frøs det. Vejen blev glat, og da den var gennemtrampet af Hestehove, var den meget ujævn; men vi traske- de af Sted med hver 30–40 Pund Postsager. I Skoven ved Provais skar vi os en Stok, saa vi havde noget at støtte os til. Der var mange Rotter; de løb tværs over Vej en, og vi brugte Stokken og slog flere ihjel.

Da vi naaede Byen Goignicourt og var kommet ind i en snæver Gade i den vestlige Del af Byen, ikke langt fra Banegaarden, begyndte det franske Artilleri at beskyde Banegaar- den. Vi smed os ned bag en Mur og havde her lidt Dækning for Splinterne. Fra Banegaar- den hørtes en Jamren uden Lige. Der var mange saarede og døde. Da det atter blev lidt roligt, skyndte vi os med at komme videre og ud af Byen. Vi naaede ud i Stillingen om- kring Klokken ti, og her var vi ventet med Længsel. Ude i Stillingen saa det ikke godt ud. Den var skudt sammen, og det gav meget Arbejde med at faa den i Stand igen. Der havde været Stormangreb lidt til Højre for os ved Byen La Ville aux Bois og op efter Craonne- Højen til. Det var de sachsiske Grenader-Regimenter 100 og 101 og Jæger-Regimentet 108, der havde stormet og taget 714 Fanger, men under store Tab.

Den Dag havde der været to af T. L. Hansens Sønner fra Abild i vor Stilling. Ole ledte efter mig, men uheldigvis var jeg jo sendt efter Post. De faldt senere hen paa Sommeren, begge ramt af samme Granat.

Nu gik Tiden med at udbygge den ødelagte Stilling, (21) ligeledes med at lave nye. Vi lavede en Understand under Vejen. Den kunde tage en hel Bataillon. Vi blev meget plaget af Lopper og Lus. En Morgen, da jeg stod ude i Graven og jagede Lopper, kom et par unge Løjtnanter ude fra den forreste Grav, og de studsede, da de saa mig. »God Morgen«, sagde de. »Ja, her bliver indbudt til Jagt,« sagde jeg. Her var Graven temmelig bred, den var saa bred, at man kunde føre saarede ude fra første Grav igennem den. Løjtnanterne pressede sig langt ud til Siden, udenom mig. De ønskede god Morgen og god Jagt.

En Dag skulde jeg hente nogle Sandsække et Sted bag en Skov, hvor der var et Depot. Jeg gik tilbage gennem Graven, da det franske Artilleri begyndte at beskyde Stillingen. Da jeg var paa Tilbagevejen, bar jeg Skækkene paa Skuldrene og krom da forbi en lille Hule i Jorden. Der sad en Løjtnant. Han sagde: »Kom dog ind, Kammerat!« hvorefter han halede mig ind til sig. Nu skød de baade med Granater og Shrapnels, Vi delte Sækkene og lagde dem paa Hovedet, akkurat Som andet Kryb, der dækker Hovedet og dykker ned, naar der er Fare paa Færde. Da Ildoverfaldet var forbi, gik enhver til sit.

En Dag i Marts Maaned kom der Besked om, at naar nogen ønskede sig afløst, kunde han blive det, Vi, der havde været derude, da der var et Ælte uden Lige at gaa i, og som nu saa Foraaret paa Vej, vilde hellere blive end gaa den lange Vej derud om Aftenen og tilbage om Morgenen. En Del blev dog afløst, og andre kom ud til os; men de, der lod sig afløse, fortrød det bitterligt bagefter, for Marchen frem og tilbage foregik ikke uden Tab. Vejene blev nemlig belagt med Spærreild.

En Dag, en Søndag, blev Lange og jeg enige om at gaa tilbage og købe os noget. Vi gik ind til Goignicourt og købte, hvad vi manglede og kunde faa, Vi havde dog ikke omtalt, at vi gik, og paa Tilbagevej en blev vi beskudt. Vi skulde over en Eng, hvor Aisnefloden slog en Bugt. Vi gik lige til. En Spærreballon hang deroppe i Luften, men (22) vi gik enkeltvis, og saa paa een Gang begyndte Franskmændene at skyde. Jeg smed mig ned ved en Busk og fik en afskudt Gren ned i Nakken. Det sved. Jeg troede, at jeg var saaret og løb ind i Stillingen. Der mødte jeg en Grenader. Han havde faaet hele Nakken fuld af Jord og Kridt. Han havde dukket sig, og nu maatte jeg hjælpe ham med at faa noget af det værste bort. Han skulde ind og tage Kvarter i Besiddelse, for Regimentet skulde afløses. Mærkeligt var det, at der paa de Dage, hvor der skulde afløses, altid var mere livligt med Skyderiet. Vi kom begge godt ud i Stillingen. Det var blot lidt Hudafskrabninger, jeg havde faaet; men vi enedes om ikke at sige, hvor vi havde været. – Var det gaaet galt, og var vi blevet saaret eller havde faaet en Fuldræffer, var der ingen, der havde vidst noget som helst, saa havde vi været »savnet«.

Vi havde købt nogle Pakker brune Kager og nogle røgede Aal, som vi delte med dem derude. Til Gengæld skulde de holde Mund ...

Der, hvor vi laa i Understanden, var der ogsaa en Udkigspost, Her laa nemlig et Bomhus. Dette Hus var blevet forstærket med Cement, og her var anbragt en Kikkert med en meget skarp Linse. Naar Solen skinnede fra Vest maatte den vendes om, for Franskmændene havde opdaget den og skød flittigt efter den.

En Dag sad jeg ude i Graven ved en Maskingeværstilling og skrev et Brev. Jeg fjernede mig et øjeblik, men lagde nok Mærke til, at der blev skudt. Da jeg kom tilbage, var mit Skrivetøj, og hvad der ellers hørte til Skriveriet, borte, og der, hvor jeg havde siddet, var der gaaet et Par Granater ned i Graven. Lidt længere ned mod Aisnefloden havde nogle Kammerater holdt Vask og rensed deres Støvler. De havde lagt deres Sager til Tørring oppe paa Gravens Rand, og nu mistede een en Hæl paa en Støvle, en anden et Buskeben. De fik en ordentlig Omgang, for man mente, at det var letsindigt, hvad de havde gjort.

(23) Jeg kom hjem paa Orlov i April 1916 og var hjemme i Paasken, den eneste Højtid, jeg tilbragte hjemme i de halvfjerde Aar. Nu gik det paa Skift at hente vand til Køkkenet, og den Aften, jeg skulde bort, var det min Tur at være med. Denne Aften var der et særlig heftigt Skyderi. Vi hentede Vandet ved en Gaard, som var skudt i Ruin. Her var der en lille Pumpe, men det tog lang Tid at faa Spanden fyldt. Ubehageligt var det, at Gaarden blev beskudt med Mellemløb. Vi skulde frem til Pumpen imellem Nedslagene. Jeg var vel sprunget frem et Par Gange allerede, og denne Aften skød de mere end sædvanligt. Da kom en Kammerat fra Mecklenborg hen til mig og sagde: »Nu gaar jeg frem for dig, for du har dog Familie hjemme, som venter dig. Jeg er ene, og ingen vil sørge over mig«. – Jeg havde engang skrevet en Orlovs ansøgning for ham, og den blev bevilliget; nu vilde han gøre Gengæld. Saadan var Kammeretskabet.

Jeg drog af Sted, da det var lidt roligt, og kom ogsaa godt ud af Skudlinien og forbi vore Artilleristillinger. Da jeg var kommet hjem, søgte jeg om fjorten Dages ekstra Orlov. Sæden skulde lægges, men jeg hørte ikke noget derudfra. Saa tog jeg selv en Dag mere, men maatte jo saa af Sted. Da jeg meldte mig paa Kommunekontoret, sagde Kommuneforstanderen: »I Gaar fik jeg en Forespørgsel, om det var nødvendigt, at du fik mere Orlov. Ja, sagde jeg, meget nødvendigt, mindst otte Dage. Jeg forudser altsaa, at du faar Orlovsforlængelse«.

»Ja, saa løber jeg den Risiko Og bliver herhjemme en Dag længere«. – Nu var jeg to Dage for sent paa den; men jeg hørte ingenting. Haabet svandt mere og mere. Jeg tog afsted, og da jeg havde passeret Hamborg, troede jeg slet ikke mere paa Orlov.

Jeg kom altsaa til Fronten to Dage over Tiden og ventede mig en ordentlig Skylle, Den fik jeg ogsaa. – Samme Aften skulde jeg ud i Stillingen. Det var den 1. Maj, et herligt Vejr. Kort før jeg skulde af Sted kom min Ven paa Skriverstuen, Thomas Hansen fra Hamborg, som (24) gerne flik sig en Sludder med os heroppefra, naar der var Lejlighed dertil. Han sagde, at han jo selv var halvt »deroppefra« - »for min Mor er fra Sønderborg, og der af-tjente min Far sin Værnepligt. Min Mor har lært mig at tale Dansk. Jeg kan stadig forstaa det, men jeg har glemt at tale det; det er dog dejligt at være blandt Kammerater, der taler min Mors Sprog«. – Han kom altsaa nu farende ind, mens jeg stod og pakkede mine Sager.

»Mand«, sagde han, »der er lige kommet Besked om Orlov til dig, og nu er du her. Det er ikke saa godt, men vi maa haabe, at du faar den Feldwebelen er ikke til Stede lige nu«.

Jeg ventede, til han kom. Han maatte hen til Telefonen i den anden Ende af Byen og drøfte min Orlov. »Vi har jo ingen Rejsepapirer til dig, saa der er ikke noget at gøre ved den Sag«, sagde han. »Ja«, sagde jeg, »naar Generalkommandoen har bevilget mig Orlov, kan Bataillonens da ikke afslaa den«.

»Naa«, sagde han, »indsend straks en Ansøgning«.

»Det gør jeg ogsaa, og saa besværer jeg mig samtidig«. Jeg gik, men det kan nok være, at det haglede ned over mig. Da jeg naaede Byen Goignicourt, slog jeg Følge med en ung Mand, som havde været »ude«, som han sagde. Jeg fortalte ham mine Genvordigheder. - »Ja, saa er det ikke saa godt«, sagde han. – Vi traskede af Sted. Natten var kold, og jeg tog min Kappe paa, Jeg havde en Pakke med til min Kammerat Knud, som var derude. Allerbødest som vi travede fremad, det var saa roligt, satte paa een Gang det franske Artilleri i med Ildoverfald paa vore Batterier, der stod i en Dalsænkning lidt fra Vejen, og samtidig lagde de Spærreild paa Vejen. Vi maatte smide os ned. Jeg laa i et Granathul ved Siden af Vej en og havde en Pakke ved hver Side af Hovedet. Da det blev lidt roligt, løb vi lidt tilbage, hvor der var en Sandgrav. men vi naaede ikke helt derhen, før vi maatte ned paa Jorden igen. Denne Gang gik der tre (25) Splinter gennem min Kappe, men heldigvis blev jeg ikke saaret.

Da det alter blev roligt, kom alle Vognene, der havde været ude med Proviant og deslige, kørende alt hvad Hestene kunde løbe. Vort Artilleri begyndte at skyde alt hvad Remmer Og Tøj kunde holde, og det benyttede vi os af. Vi løb, saa hurtigt vi kunde, mod Fronten og naaede derud lidt før Midnat. Alt var paa Benene derude, og Kammeraterne tog imod mig med de Ord: »Velkommen, men din Plads i Understanden er desværre optaget!« – Jeg meldte mig hos vor Kommandofører, og det kan nok være, han bjæffede. »Kommer to Dage for sent! Ingen Proviant til dig! Din Plads optaget!« – De troede, at jeg var gået over Grænsen.

»Men nu er jeg altsaa her«, sagde jeg.

»Ja, De finder nok en Plads«, sagde han.

Jeg talte lidt med de gamle Kammerater og fortalte dem om Turen herud. Her var der ogsaa livligt. I Paasken havde det ikke været godt herude. En Aften, da der havde været nogle ude fra forreste Linie for at hente Posten, havde en af dem tændt en Cigaret; men saa kan det nok være, der blev Skyderi, og alle Mand maatte springe ned i Graven. En Del blev saaret. Der var ogsaa et Par døde, og nogle havde faaet Benbrud, alt paa Grund af denne Uforsigtighed. Jeg gik ned i Understanden og lagde mig. Søvn gav det ikke.

Hen paa Natten blev der kaldt. Man prøvede at faa mig vækket, men jeg rørte mig ikke, jeg lod, som jeg sov. »Hvem er han der?« spurgte en eller anden. »Ved det ikke; han kom i Nat. Lad ham ligge, han sover jo hårdt«.

Det passede mig godt ...

Da de var borte, hentede jeg Kaffe ved Køkkenet og spiste Brød hjemmefra dertil. Saa gik jeg Op af Graven og plukkede en Del Lucerne, som var temmelig høj her. Den stoppede jeg ned i min Teltdug og havde således et nogenlunde Leje at ligge paa. Da Kammeraterne kom (26) hjem hen paa Morgenstunden, viste det sig, at der var en, der kunde tale Dansk. Han var født i Sommersted og boede nu i Kiel. Man fortalte mig, at man nu lavede nogle Grave, 60 cm dybe, og at man rullede sort Pap ud i Bunden. Naar Flyverne kom over, saa de meget dybe ud. Nogle Steder lagde de Træld, og andre Steder stablede de Træ op i en Stabel, og denne Stabel var forbundet med en Snor og en Vinde, og naar saa det franske Artilleri opdagede Røgen fra disse Træspaaner, troede de, at Graven var bemandet, hvorefter de skød efter den.

Træstabelen væltede, enten de ramte eller ikke.

Det var Arbejde med saadanne Drengestreger, der blev min fremtidige Bestilling, og dog var det et dødsens alvorligt Arbejde, for ufarligt var det jo ikke. Jeg havde en Dag skrevet hjem og fortalt, hvordan det var gaaet mig. om Aftenen lagde jeg mig til at sove, for jeg ventede ingen Breve. Paa een Gang kom dog en Underkorporal. han var fra Bayern, han spurgte: »Er her en Prøjsler?«

»Ja«, sagde jeg; »hvad er der paa Færde?«

Han kom ned i Hulen og sagde: »De lykkelige Menneske, De kører paa orlov«.

Jeg kunde ikke forstaa det. Jeg troede, at han holdt Sjov med mig... ,

»Ja«, sagde han, »i Gaar lavede De Vrøvl, og nu, da De faar orlov, tror De det ikke«. Saa overrakte han mig et Stykke Papir af en Pose, hvorpaa der stod: »Kør straks paa orlov!« Vort Kompagnistempel fandtes derpaa, saa det maatte jo være rigtigt.

Jeg kom paa Benene, og mine Kammerater ogsaa. De fik mit Brød og Smør, som jeg havde med hjemmefra. Saa tog jeg Afsked og rejste igen hjem paa orlov. Min orlov lød fra den 4. til den 11. Maj 1916. Det var ikke sket før, at en Soldat paany drog paa orlov.

Der havde ikke været megen Ro, så den jeg drog ud i Stillingen, og det Døgn, jeg nu havde været ude ved Fronten, gav heller ikke nogen Ro. Jeg stilede lige mod (27) Byen Provais, skulde igennem flere Traadforhindringer paa adskillige Meters Bredde. Den Aften hang Lyskuglerne overalt. Det var et herligt Vejr. Nu skulde jeg gennem en Viadukt under Banen Laon-Reims. Den blev med Mellemrum beskudt og skulde passeres, naar det var roligt. Jeg kom dog godt under Viadukten, men jeg var kun naaet et lille Stykke langs med Dæmningen, før de atter fyrede løs. Jeg maatte smide mig ned og fik en hel Kaskade af Jord over mig. Omsider naaede jeg tilbage. Kvarteret var fuldt belagt, men jeg kravlede op paa mit gamle Leje. Her laa dog vor Kompagniskrædder, Jacob Kruse fra Hoptrup.

»Er det dig, Peter«, sagde han, »hvad vil du dog her paa denne Tid af Natten?«

»Jeg skal paa orlov i Morgen«, sagde jeg.

»Men du er jo lige kommet fra orlov«, sagde han.

»Ja, men jeg kører igen i Morgen«.

»Er der da sket noget derhjemme?«

»Nej, det er der ikke; men jeg skal altsaa paa orlov igen «

Jeg meldte mig om Morgenens paa Skriverstuen. Vor Feldwebel var paa orlov i Hamborg. – Jeg drog sidst hjemmefra en Lørdag Middag og kom hjem igen Torsdag Eftermiddag.

dag. Jeg kom helt uventet. Min Mor sad og Spandt, da jeg kom ind ad Døren. - »Men, kære Søn«, sagde hun, »du er dog ikke løbet fra dem?«

»Nej, jeg har orlov i otte Dage igen«, sagde jeg.

De Dage gik alt for hurtigt. Jeg maatte af Sted igen, men jeg kom med Vilje et Par Dage for sent ...

Peter Rossen, Rurup.

Min livsskæbne

Indkaldt til krigstjeneste

(28) Serajewo! En lille, ukendt by i et fremmed land var med et slag - eller skal vi sige, med et skud - blevet sensationsstof i verdenspressen og sprængstof i storpolitikken. Der var hermed kommet noget farligt ind i vor tilværelse, noget truende, som gjorde os angst. Der-som Tyskland skulle blive draget med. ind i begivenhederne, ville vi som tyske statsborgere ikke slippe for vor værnepligt. Der taltes jo åbenlyst om krig. Vi løb postbudet i møde for at få aviserne med de sidste meldinger, og vi granskede vore militærpapirer, som vi indtil da ikke havde skænket stor opmærksomhed. Jo, der var spænding i luften i de sidste dage af juli 1914. Vejret Var så smukt, og det var sommerligt varmt. På markerne stod en god høst og lovede rigt udbytte og trygge kår.

Trusselen derudefra syntes os så uvirkelig.

Lørdag den 1. august kom det. Vi sad netop ved aftensmaden, da et af postbudene kom og læste bekendtgørelsen om krigserklæringen, og den 2. august, det var netop på min 22-års fødselsdag, ville være at anse som den første mobiliseringsdag. Det virkede på os alle som et chok, og ingen havde mere appetit til maden. Mor græd stille, og mine små søskende samlede sig klynkende omkring hende. De havde en instinktiv følelse af, at noget forfærdeligt var over os. Da en af dem om natten vågnede ved støj fra gaden, spurgte hun angst: »Mor, er det krig?«

Jeg skulle give møde på Junker Hulvej-kasernen i Flensborg den 6. mobiliseringsdag, og det blev altså den 7. august 1914. For at nå frem til det angivne klokkeslæt, måtte jeg med sidste aftentog fra Rødding. Naturligvis (29) var jeg ikke ene om den færd. I Vojens var alle indgange til statsbanegården bevogtet af militær i fuld krigsudstyr. Det var første gang, jeg så de grå feltuniformer. Man kunne nok få lov til at komme ind på banegården, men der ville ikke blive givet tilladelse til at komme ud igen. Jeg tænkte på løvens hule, hvor sporene kun fører ind, og mente, at jeg altid tidlig nok kunne komme der. I køre-porten til Hotel Pauli stod en stige op til en lem i loftet. Mon der ikke skulle være noget halm, jeg kunne sove i? Loftet var imidlertid fyldt til trængsel af sovende soldater, så jeg træk mig stille tilbage, Natten var lys og smuk, og jeg besluttede at gå en tur. Ude vest for byen blev jeg imidlertid standset af Karl Grell fra Rødding, der sammen med nogle andre landstormsmænd holdt vagt her. Det blev til en sludder, og det var sidste gang, jeg så Karl Grell, han faldt siden i Rusland. Nu ville jeg da også se, hvad der var øst for byen; her blev

jeg med skarpladte geværer standset af Povl Jakobsen fra Hjerting og Iver Hansen fra Tor-num.

»Halt, oder ich schiesse!« råbte Povl Jakobsen.

»Nej, for Guds skyld«, sagde jeg, »man står i Flensborg og venter mig med varm mad«.

Landstormen var de første, der blev indkaldt. De blev sat til at bevogte broer og jernbaner og vejkruds og afpatruljere grænsen. Man så overalt sabotører og spioner, og der gik rygter om, at biler med fantastiske værdier i guldbarer var undervejs fra Frankrig til Rusland, og nogle ville forsøge at komme over den danske grænse. De måtte selvfølgelig fanges. Der blev også fortalt, at kejser Wilhelm havde fået nervesammenbrud, og at englænderne lå med store styrker ud for Esbjerg. Vi kunne daglig se zeppelinerne afpatruljere vestkysten. Alt det fik vi selvfølgelig drøftet, og da jeg hen på de små timer kom tilbage til banegården, var soldaterne borte. Jeg gik ind for om muligt at få lidt søvn på en bænk, men ventesalene var fyldt med rejsende. Der var folk i alle aldre, lige fra spædbørn til oldinge. Man lå på borde, på bænke og på gulvet og sov. Nogle samtalede (30) eller spillede kort, mens børn græd og klynkede. Det var folk fra de skandinaviske lande, der nu søgte hjem, truet af begivenhederne sydpå. Henad kl. 4 om morgenen kom endelig et nordgående tog. Her kom de alle med, og endelig blev der lejlighed til en lille blund.

I Flensborg var der myldrende fuldt af soldater, og det forekom mig næsten, at alle kunne tale dansk, men det var jo også Slesvigs ungdom og manddom, der her var blevet stævnet sammen. Jeg traf mange bekendte, og vidrøftede begivenhederne og udsigterne. Det slog mig, at stemningen slet ikke var så trykket, som man skulle have troet. Uniformen havde igen gjort mænd til soldater, disciplinen sad i kroppen, og med de moderne våben, mente man, ville en krig jo heller ikke vare længe. – Kejser Wilhelm havde jo da også sagt, at vi nok skulle være hjemme allesammen før jul. Måske var vi blåøjede nok til at tro det. Man tror jo gerne det, man helst ønsker. Men vi skulle blive meget klogere.

Taktfast lød fodslagene gennem byens gader, og sangen fra mange struber gav genlyd mellem husrækkerne. Var det massesuggestion, eller var de nødt til at synge for at lade være med at græde? Hver eneste af »lem vidste jo, at der, hvor de skulle hen, var det med liv og lemmer som indsats. De var jo på vej til banegården for at blive sendt ud til de forskellige fronter. Nye uniformer, nye støvler og lædertøj, nye våben, jo, det var alt i en imponerende orden.

Nu skulle jeg så også lære håndteringen. Jeg havde ikke været soldat, men stod opført i papirerne som »Ersatz-Reservist«. Det var nu ikke noget stort, heller ikke militært set. Ers. Resv. og krigsfrivillige blev aldrig anset som rigtige soldater, vi havde jo ikke fået kaserne-dressuren. Jeg mindes engang i Frankrig, da jeg havde været soldat i næsten to år, at den almægtige kompagni-feldwebel efter en uoverensstemmelse mellem os sagde til mig: »De lærer da heller aldrig det militæriske!«

»Nej, Gud ske lov«, svarede jeg, »men det ønsker jeg (31) slet ikke heller«. – Det svar tog han mig meget ilde op. Jeg troede, han havde fået en »prop«.

Nå, men i den afdeling, jeg kom til, kunne alle tale dansk, og al samtale foregik, da også i reglen på dansk. Man prøvede et par gange på at forbyde os det, men da det ikke hjalp, lod man os i fred og så igennem fingrene med, at vi benyttede vort modersmål. En dag sagde vor løjtnant: »Jeg vil nu stille et spørgsmål, som vist aldrig før er stillet i den tyske arme. Hvem af jer kan ikke tale dansk?« Der trådte kun en eneste frem. Det var en polak fra Vojensgård. han kunne nu nok lidt dansk, sådan til husbehov.

Højre om, venstre om, løb! Det var et forbandet job. Solen skinnede så varmt, og de blå uniformer var så tykke. Det var til at få kvalme af den stupide dressur, og hjemme ventede så meget arbejde på os.

For at man nu også helt kunne stole på os, når vi kom ud til fronten, skulle vi aflægge faneed. Det foregik i eksercerhuset under hæderkronede regimentsfaner. De så nu rigtignok lidt nossede ud, men det skal sådanne faner vel være. For mig så hele forestillingen nu flosset ud. Vi stod opstillet i rækker og geled. Foran os, ved et lille bord, stod en officer med venstre hånd på en bibel, og den højre arm holdt han i vejret og han strakte tre fingre frem, idet han fremsagde edsformularen, som vi så skulle gentage, sætning for sætning. Jeg sagde nu ingenting: Vi var i forvejen gjort opmærksom på, at selv om vi ingenting sagde, ville eden alligevel være bindende. Så kunne vi jo lige så godt tie stille. Jeg havde i mit stille sind en lille overenskomst med de højere magter: Jeg ville muligvis ved lejlighed få lyst til at gå mine egne veje. Jeg kan med god samvittighed sige, at den ed, man her påtvang os, aldrig har voldt mig skrupler.

På vej til Frankrig skete det et par gange, mens vi kørte gennem Belgien, at belgiske baneanbejdere, som arbejdede på banelinien, hilste os med at lade hånden glide hen over struben. Det var jo ikke til at tage fejl (32) af, og vore tyske kammerater, vi var efterhånden blevet stærkt opblandet med tyskere, blev meget opbragte over så uforskammet en frækhed. Vi sønderjyder mente imidlertid nok at have forudsætninger for at kunne forstå belgiernes had til det folk, som trods alle løfter og forsikringer havde overfaldet deres land og voldt dem så megen sorg og fortræd. Så skændtes vi da lidt om det, og så gik den tid. Jeg blev ved fronten tildelt Res. Infr. Regt. 84, 2. kompagni.

Danske sønderjyder i krig

Der er sommetider nogen, der har sagt til mig: »Hvorfor i alverden rømte du ikke? Hvorfor stak I ikke af allesammen over grænsen til Danmark i stedet for at gå i krig og dermed være med til at fremme tyskernes sag?« Ja, jeg har da også tit stillet mig selv det samme spørgsmål, men besvarelsen er nu ikke så ligetil, som det måske kunne synes idag. Vi var jo trods alt tyske statsborgere og havde som sådanne også værnepligt over for det land. En masseflugt skulle tyskerne snart have sat en stopper for. Havde Danmark udleveringspligt, og kunne det komme i fortræd, om det gav rømte værnepligtige asyl?

Havde vi lov til at svigte den sag, som tre generationer havde håbet på og stridt for? Slesvigs genforening med Danmark! Ville det ikke være at miste retten til vore nationale krav, om vi nu forlod vor hjemstavn? Vi vidste i hvert fald, at dersom tyskerne vandt krigen, ville vi aldrig mere få lov til at komme hjem igen. Alt dette måtte enhver nu afgøre med sig selv, her var der ingen, der kunne hjælpe, og det var da heller ikke godt at være medvidende om de ting i en tid, da al borgerlig lov og ret var erstattet af militære paragraffer, som altid endte med de samme ord: Enhver overtrædelse straffes med livsvarigt tugthus eller med døden! Jeg havde desuden to brødre i den værnepligtige alder, og hvilke forholdsregler ville der blive taget over for dem, dersom jeg stak af. Flere gange var jeg nede ved Kongeåen, men kunne (33) ikke beslutte mig til at gå over. Langt den overvejende del af Sønderjyllands unge mænd gik mod syd, dels fordi der for dem slet ingen anden udvej var, men også fordi de følte det som deres pligt, men det var en tung pligt for en sag, der slet ikke var vor.

Hvilke kår havde vi nu som danske Sønderjyder, som soldater i den tyske arme? Ja, vi blev hundset og skældt ud som enhver anden tysk soldat, hvem al personlighed og selvstændig tænkemåde skulle pilles ud af kroppen. Vi frøs og svedte, som forholdene nu kunne byde, vi spiste, når vi kunne, og sultede, når vi skulle, og så alt det andet, angst, spænding, længsel, lus, snavs og uhygiejniske forhold.

I mit kompagni, 2. korp., res. infr. regiment 84, var vi ikke mange dansktalende, kun en fire-ferm stykker. Vi søgte hinandens selskab, så ofte det kunne lade sig gøre, for at spørge nyt hjemmefra og få en sludder på dansk. Vi kom dog også godt ud af det med vore tyske kammerater, der gennemgående var udmærkede mennesker. De havde jo de samme problemer som vi og var lede og kede af krigen. Vor nationale indstilling gik dem dog i reglen langt over hovedet. De kunne ikke forstå, at vi ikke var glade ved at være borgere i et stort og mægtigt land som Tyskland. I en sådan diskussion sagde min underofficer en gang til mig: »Hvorfor vil I dog ikke tale tysk deroppe i Slesvig? I hører jo dog med til det tyske rige og er altså tyskere!« »Der tager du helt fejl«, svarede jeg, »vi er ikke tyskere, og det danske sprog har i utalte generationer formet vort liv og vor kultur, men hvad ville du forresten sige, om I derhjemme i Holsten en dag fik besked om, at I ikke mere måtte tale plattysk, men herefter kun måtte bruge det højtytske mål« - »Ja«, mente han, »men det er da også noget helt andet!« - »Netop«, sagde jeg, »det plattyske og det højtytske sprog er, trods alle forskelligheder, alligevel tysk, men vort modersmål er dansk, og det vil vi altid værne om for at kunne give det videre til kommende slægter!«

(34) En dag, da jeg sad i skyttegraven og læste i Hejmdal, kom overløjtnant Pokkenklas forbi. Han kiggede i avisen og sagde så: »Hvad er det for et sprog?« - »Det er dansk!« - »Er De dansker?« spurgte han videre. Da mit svar jo let kunne få uheldige følger for en eventuel orlov, for det var noget vanskeligt for os her fra de nordligste sogne at få orlov, man frygtede vel for, at vi let kunne fristes over evne og benytte lejligheden til at stikke af, svarede jeg derfor undvigende, at jeg for øjeblikket var tysk soldat. »Ja, men jeg mener, om De er dansksindet«, fortsatte han. »Når herr løjtnant spørger, ja«, og det ville da også have været bedre for mig, om jeg nu havde været i Danmark end at sidde her i denne beskidte skyttegrav!« Han var forstående nok til ikke at spørge mere.

Jeg er aldrig blevet alvorlig forulempet for mit nationale sindelag. En dag sagde en af de tyske kammerater til mig, at han godt kendte forholdene deroppe, hvor jeg var fra, der havde ha engang været med i en manøvre, og han havde aldrig oplevet så dårlige kvarterer, som ved den lejlighed. Jeg mente, at det nok skulle stemme, for han var jo selvfølgelig søgt hen til sine landsmænd, og det var almindelig bekendt hos os, at soldaterne altid havde de dårligste kvarterer hos tyskerne.

Jeg vil tro, at de allerfleste landsmænd, som var indkaldt, fik tilsendt en af vore danske aviser. Det var jo dog hver dag en frisk hilsen hjemmefra, fra alt det, vi kendte og holdt af. Naturligvis var indholdet censureret, det var alle landets aviser indenfor rigets grænser, men den danske presse i Slesvig har altid forstået at skrive mellem linierne. Men en mørk og forstemmende tone var der jo over dagens beretninger. Faldet i Frankrig, faldet i Rusland, faldet på Balkan, såret, savnet, Det var tunge budskaber til hjem, hvor noget var sket, som aldrig mere kunne oprettes. Danske kredse derhjemme havde ladet trykke en lille sangbog med udvalgte sange. Det var naturligvis ikke om Kong Christian, som stod ved højen (35) mast, eller om det yndige land med brede bøge, men gode danske sange, som vi havde glæde af at læse og synge. Den snævre forbindelse med dem derhjemme havde vi dog igennem brevene, og aldrig er der vist skrevet så mange breve som i de fire onde år, og

meget af det, der i fredens trygge dage aldrig fik mæle, fandt nu udtryk i ord, der blev bestemmende for hele livet.

Hvornår vi med nogenlunde sikkerhed blev klar over, at vort nationale håb, Slesvigs genforening med Danmark, ville gå i opfyldelse, husker jeg ikke. Det ville jo være afhængig af, hvem af parterne der kom til at bukke under i den gigantiske kraftprøve. Ja, jeg vidste jo nok, at enkelte derhjemme allerede efter slaget ved Marne i september 1914 havde anskaffet et Dannebrogssflag, i sikker forvisning om, at tyskerne ville tabe krigen, men et er jo ønsketænkning, og en anden ting er kendsgerning. Rigtignok måtte vi tvivle om, at Tyskland kunne blive ved at holde stand mod den halve verden, vi følte jo selv hver dag knapheden på levnedsmidler og så godt som alle ting, men vi havde alligevel ikke erfaring nok til at bedømme chancerne. Da England og Frankrig imidlertid i sommeren 1915 oprettede særlejre for de senderjyder, der kom i fangenskab, vidste vi, at der var stærke kræfter i gang, som til sin tid ville stille krav. Fra lazarettet mindes jeg også, at vi har diskuteret dette spørgsmål, og ved en bestemt lejlighed sagde en kammerat, det var for resten amtsforstanderens søn fra Kappel, at det jo ikke ville være det værste, om de ved en fredsslutning ville komme med til Danmark.

Jeg er aldrig kommet meget i forbindelse med civilbefolkningen i Frankrig. Der var jo ikke mange af dem ude brug fronten. Det hændte dog et par gange, at vi kom længere tilbage og blev indkvarteret i franske hjem. Nu vil det ikke være rigtigt at sige, at vi blev modtaget som venner, men som man råber ind i skoven, får man i reglen svar, for vi kunne jo ikke sproget. Kunne man imidlertid på en eller anden måde få dem gjort begribelig, (36) at vi i grunden slet ikke var tyskere, men at tyskerne i 1864 havde tilranet sig herredømmet over vort land, ligesom de i 1871 havde taget Alsace-Lorraine, så var de i reglen straks med, og vi forstod hinanden. Jeg tænker tit med taknemmelighed tilbage på de få, jeg på den måde lærte at kende.

Trommeild

I Cannyskoven den 5. og 6. juni 1915.

Det tordner og brager, det hyler, det hviner og hvisler, det piber og fløjter. Det er, som om alle helvedes ånder er sluppet løs, og der forude glammer kanonerne med deres malm-munde som et hundekobbel, der har fået færten af ædelt vildt. Arrigt snerrer de små kalibre, dumpe og uheldsvangre de store, og hundreder af projektiler med død og rædsel som ballast kløver luften. Med et hoverende brag når de deres mål og slynger som i kådhed sten og jord hushøjt til vejrs, mens en regn af glohede sprængstykker farer til alle sider for at søge bytte.

Tavs står soldaten på sin vagt med hver nerve spændt til bristepunktet. I timevis har denne helvedes-symfoni varet, ustandselig hamrer granater og miner ned mod ham - til højre, til venstre, bag ved ham og foran ham, mens jern, jord og grus svirrer ham om ørene i alle mulige tonearter, lige fra den højeste diskant til dybeste bas. Hans åndedræt er hastigt, og halsen er tør, hans øjne søger at gennembrænge den mur af røg og støv, der står om ham. Ville han dog blot komme personligt, han derovre, så man kunne få noget håndgribeligt at udløse al den spænding på, for dette her er til at blive gal over.

Nede i de dybe jordhuler sidder kammeraterne og venter, bare venter, mens det hamrer med jætteslag mod deres skjul, og sand og grus manende drysser ned over dem. En eneste fuldtræffer, og de sidder alle som rotter i en fælde. Samtalen er for længst gået i stå, ikke engang (37) en vittighed finder genklang. Enhver er stille med sine egne tanker.

Solen går med bagende sommervarme hen over himmelens mægtige bue. Dens stråler falder med gulligt skær gennem den røgfylde luft og blinker mat i de sølvglinsende sprængstykker, der dækker jorden. Sært forvredne er de, savtakke og skarpe, udtværet med ufattelig kraft.

Skyttegravens sider styrter sammen, sanitetssoldater haster forbi. Træer splintres og styrter til jorden med øredøvende brag. En stamme flækkes fra øverst til nederst, kronen står endnu lidt og svajer frem og tilbage som på en stålfjeder og bøjer sig så sukkende mod jorden, men den afknækkede stump rager lige op i luften, råbende sin anklage mod himlen.

I et øjeblik stilhed når en lærkes trille mit øre, og tankerne får en anden retning. Langt, langt mod nord går de, til en lille, fredfyldt plet med solskin over de grønne marker og et lille pigeansigt med ængsteligt spørgende øjne står for mit indre blik. Godt, at hun ikke kan se mig i dette helvede. Hvor jeg dog længes, længes bort herfra, bort fra al denne vanvittige elendighed, men en jernhård disciplin og vel også en art pligtfølelse binder mig til stedet, og mine tanker former en bøn for mit liv.

Juninatten har sænket sit skjærmende slør over Frankrigs blodvædede jord og har tændt de blinkende stjerner, men ikke til hvile og husvælelse for de udmattede soldater. I læ af mørket må det sønderskudte værn atter istandsættes, men mistænksomheden ligger overalt på lur, og mørket må ustandselig fly for lyskuglernes skarpe skær, mens maskingeværernes knitren maner til yderste agtpågivenhed. Af og til farer en skrattende byge af granater hen over vore stillinger, og hver gang kaster vi os i armene på moder jord og trykker os tæt ind til hende som vor eneste redning.

De sårede bringes tilbage til lindring og pleje, men en nattergal synger en kantate over dagens døde, - Liv er (38) udslukt, og i morgen vil savnets og sorgens grå spøgelse igen gæste mangt et hjem.

Men ud gennem natten knitrer telegrafene til alle jordens folkeslag: *Intet nyt fra Vestfronten!* - -

Deri nye dag blev født og båret frem på rødeste purpur indtil den opslog sit blik, så strålende og fredfyldt, at selv kanonerne tav som i en hellig stund. Lærken svang sig med jublende triller op i den rene luft med lovsang til livets skaber, men i græsset hang tusinder af blinkende perler lig en uendelig tårestrøm, grædt i nattens ensomme timer ... – Det blinkede af bøsse løb og bajonetter bag de oprodede jordvolde, hvor blege og snavsede soldater søgte værn mod nye rædsler, thi det var ikke nogen hymne til livets skaber, der nu brusede hen over sletten, det var dødedansens trommehvirvler. det var teknikkens sejrsgang, der nu truede med at udslutte sin egen skaber. Knokkelmanden skred hen over sin ager og fik rig høst.

Vi holder flyttedag

I midten af oktober måned 1915 blev 9. res. armekorps, der hovedsagelig bestod af slesvig-holstenske regiment, trukket tilbage fra fronten i egnen omkring Laon. Det var næsten med vemod, at vi R.I.R. 84 tog afsked med vor stilling i Canny-skoven, hvor regimentet havde ligget siden fronten stivnede i efteråret 1914. Vi havde selv udbygget den til en ret stærk stilling med mange gode dækninger, og der kunne godt være et vist præg af hygge over det hele, når vi på varme sommerdage sad og dasede i skyggen af nogle store træer, eller når vi i de lune sommeraftener samledes i smågrupper og diskuterede. Så kunne bølgerne til tider gå ret højt, men for det meste var det en stilfærdig samtale om hjemmet, om

maden og om udsigterne for at få krigen afsluttet. Der blev dog også drøftet spørgsmål af dybere natur, som kristentro, skæbnetro og personligt ansvar i krig. Gennem de mange samtaler, den gensidige afhængighed og uvisheden om dagen i morgen, voksede det gode (39) kammeratskab frem. Nu kunne det jo være interessant at tegne et billede af en hel række af disse kammerater: Der er den fåmælte og alvorlige Anders, som i Belgien blev kommanderet til at skyde en gidsel, der er Hein. Kruse, der på sit brede ditmarskertysk altid ville fortælle historier, og der var sigøjneren, Monried, med det fremmedartede udseende, snart dyb melankolsk, snart glad som et barn, med sydlændingens hele vitalitet, men tro som guld mod den, der var blevet hans kammerat og ven. Jeg har forøvrigt aldrig opdaget, at han ikke respekterede den private ejendomsret.

Der er også det gådefulde varselsskud. Et bestemt fransk batteri, kaliber 7,5, som i tide - og mest i utide beskød vore stillinger, sendte altid først en shrapnel hen over os, og vi hørte den eksplodere et stykke bagude. – Da var det tid at søge dækning. Hvilken grund den franske batterichef end har haft med at give os dette varsel, er det uden for enhver tvivl, at det har reddet menneskeliv. Jeg har selv grund til at antage at være sluppet heldigt nogle gange, fordi jeg blev advaret.

En dag, da jeg stod på vagt, hørte jeg et projektil suse hen over hovedet. Det var den bekendte shrapnel, og jeg sprang i dækning. I næste øjeblik sad en fuldttræffer i brystværnet, lige der, hvor jeg havde stået. Engang fik vor kompagnifører et tysk flag, sort, hvidt og rødt, sendt hjemmefra, og nu skulle der fanges en franskmænd med det. En soldat bragte det om natten et stykke ud foran pigtråden. Næste nat skulle der så holdes vagt ved det, da man jo måtte regne med, at franskmændene fik lyst til at hente det. Det gjorde de da også omgående, for næppe var soldaten, der havde bragt flaget ud, kommet tilbage, og næppe var det begyndt at blive lyst, før vi så, at det tyske flag var borte, og i dets sted stod nu Trikoloren der. Der var dog ingen fra vor side, der ville risikere liv og lemmer ved at hente det. Først flere uger efter tog en tilfældig patrulje det med.

Vi lå ti dage ad gangen fremme i forreste linie, så ti (40) dage i reserve i en landsby bag fronten. Byen hed Candor. Når vi lå i reserve, gik vi hver nat ud på skansearbejde. Jorden var meget frugtbar, og landskabet var smukt, især i forårsmånederne, når de tusinder af frugttræer stod i blomst, da var det som en Edens Have.

Nu var det jo ikke bare idyl og skovtur. En aften fik vi et voldsomt uvejr. Stillingen lå lidt lavt, og inden vi kunne træffe forholdsregler, stod skyttegravene fulde af vand, og det løb ned i vore dækninger, så vi måtte redde alle vore ejendele op på brystværnet, hvor de lå og blev gennemblødt, mens vi selv gik omkring, gennemvåde til skindet. Vi sled i det hele natten med at øse og istandsætte skaderne, men den nat faldt der ikke et skud. De på den anden side var jo sikkert lige så ilde faren.

Desværre havde der i tidens løb været både sårede og døde at beklage. Her faldt pastor Fischer fra Højrup ved Arnum, og her faldt sporskifter Christian Jensen fra Haderslev. Han ligger begravet på soldaterkirkegården i Lassigny. Jeg havde lejlighed til at være med til at følge ham til graven. Da vi gik gennem byens gader, forsøgte jeg at iagttage civilbefolkningen for at se, hvordan de reagerede. Nogle var tilsyneladende ganske uberørte, mens andre forsvandt ind ad porte og døre, en enkelt tillod sig at spytte. Men jeg husker ganske tydeligt en ældre bonde. Han kørte sin hest ind til vejsiden og blottede hovedet, mens kisten passerede. Det trak i hans svære ansigt som af undertrykt gråd. Hvad så han i dette øjeblik, og hvilken smerte knugede denne stærke mand?

Men det var jo flyttedagen, jeg ville skriver om, dog flyttedagen betød afsked, og da får man besøg af minderne, onde og gode, som de har været med til at forme vor tilværelse og er blevet en del af os selv.

Så stod vi da for sidste gang på kompagniets kendte appelplads efter at have kigget ind i vort gamle kvarter, der nu var belagt med andre og derved havde mistet enhver fortrolighed. - »Er der nogen, «der ønsker at blive afluset!» lyder nu feldwebelens stemme. Jo, vi var da en (41) halv snes stykker, som nok ville have den fornøjelse med. Når man skulle ud at rejse, gjorde man sig jo pænt i stand. Næste dag traf vi igen sammen med kompagniet. Undervejs kom vi forbi et sted, hvor jeg for et halvt års tid siden havde været med til en parade for kejser Wilhelm. For resten den eneste gang, jeg har set ham. Jeg var inde et sted for at bede om en tår vand, men konen gav mig et glas æblecider. Den nat sov jeg sammen med flere i en forladt bondegård. Det var gamle, stråtakte bygninger, og jeg undrer mig endnu over, at vi ikke fik futtet hele slottet af. På det åbne ildsted buldrede en kraftig ild. Brændsel havde vi jo foreløbig nok af, så længe der var tømmer og træværk i udhusene. Soldaterne lå i halm på gulvet, røg eller skrev ved skåret af et stearinlys, som de havde sat fast på tornystret, der blev brugt som skrivepult. Klokken tre blev vi purret ud med besked om at stille færdig til afmarch om en halv time. Morgenbadet blev strøget, et par stykker tørt brød blev skyllet ned med varm kaffe, og så blev klunset pakket. Da vi stod opstillede til afmarch, kom bataljonskommandøren og meddelte os, at det denne gang ikke gik til Serbien, men til Lorettøhøjene. Vi fik alle ligesom en klump i halsen, og der blev så stille. Af aviserne havde vi hørt tilstrækkeligt om dette helvede og 2. garderegiment til fods, som afløste os ude i stillingen, havde fortalt os om det, de havde oplevet der. Dette regiment havde i en halv snes dage mistet henved 1200 mand.

Der var lang vej til Apilly, hvor der var laderampe, og vi var slet ikke vant til de lange marchture, havde måske også for mange pakkenelliker. En gang imellem blev der gjort holdt, og vi måtte gøre knæbøjninger og arms trækninger for at få nyt blodomløb i de stive lemmer, men rigtig hvil fik vi ikke. Vi havde åbenbart travlt, men da vi nåede Apilly, var der som sædvanlig tid nok. Da feltkøkkenet, fra hvis skorsten røgen forjættende steg til vejrs, og den øvrige bagage og hestene var stuvede i toget, kom turen til os, og vi blev pakket (42) som sild i en tønne i nogle godsvogne. Først kørte vi mod syd og kom helt ned til Laon. Vi troede en overgang, at vi alligevel slap for Lorettøhøjene, men så drejede vi mod nord, efter Lille, og atter kom forønmelsen af en klump i halsen!

Vi havde ved kompagniet tre hunde. En af dem var en morsom lille krydsning, der var fulgt med fra Belgien. Den var alles kæledægg, da den ustandselig var i gang med at fange rotter. De andre to var også af ubestemmelig herkomst, den ene sort og den anden gul. Da toget gjorde holdt et sted, for at vi kunne stille vor sult med ærter og flæsk fra køkkenet, havde den sorte hund benyttet lejligheden til at gå på egen hånd, og først da toget var i gang kom den halsende. Den blev ved at løbe efter toget, men sakkede mere og mere agterud. Til sidst kunne vi ikke se den mere, og vi hørte siden ikke noget om den. Det var kun en hund, men vi sørgede alligevel over tabet af en trofast ven.

Og toget hamrede videre ad den blanke stålvej, ensformig og søvndyssende. Vi sad tavse og trætte, hver med sine tanker. Hvor mange ville være undgået dødens kværn, bare om en uge?

Søren P. Petersen, Rødding.

Ogsaa en gammel Kriger

(43) Jeg fik jo ogsaa den røde Seddel og skulde møde den 12. Juli 1915 i Flensborg. Jeg blev forfærdelig skuffet, for det skete jo ofte, at nogen blev indkaldt, men kom hjem igen. For os, som mødte denne Dag, gik det den anden Vej, nemlig til Husum. Et andet Hold kom til Güstrow i Mecklenborg. Vi blev afhentet af to Mand, en Underofficer og en Gefreiter. Det var et Par Rævepelse.

Vi kom altsaa godt til Husum og havnede nede i Nystad hos en Gæstgiver. Vi blev indkvarteret i lange Kreaturstalde. Saa fik vi udleveret en Spiseskaal. En Gefreiter tog sig af os. Han var ikke særlig flink. Vi hentede vor Mad nede i en anden Gade i et Slakteri. Midt-dagen stod paa Klipfisk og nogle sorte Kartofler, som de jo paa denne Aarstid kunde være. Jeg havde desværre ingen Spisegrejer. for jeg havde ingenting med, da jeg regnede med at komme hjem.

Den Mangel, jeg skulde af Sted, sagde jeg til mig selv: »Men gælder det at stride for Frihed, Liv og Fred, jeg lægger alt til Side og gaar i Kampen med«. – Det var rigtignok ikke af Begejstring, men der var jo noget, der hed: »Du skal!«

Vi maatte saa af Sted til Depotet efter vore Beklædningsgenstande, og vi fik Straasække til at ligge paa. Af og til skulde vi til Byen for at hente adskillige Ting. Vi skulde lære at hilse, men det var de jo flinke til at bibringe os, Vi fik ogsaa Krigsartiklerne forelæst og der var jo noget, der hed, at vi kunde blive straffet. Det skulde vi særligt have i Erindring.

Jeg kom d samme Gruppe som Niels Borg, Høgelund, (44) og Peter Dall, Visby. Vor øvelsesplads var ude i Mildsted Plantage og Horsted Hede. Der gik det løs med Løb og Spring og meget andet. Peter Dall sagde: »Det var som Sørens!« Han var ikke særlig smidig. Vi havde den Lykke at Blive ret Lang Tid i Husum. Der udbrød Difteritis, men omsider blev vi jo, til rigtig Kanonføde.

Vi rejste fra Husum den 16. Februar 1916 og havnede i Elsass i Byen Kolmar. Derfra marcherede vi om Natten et Par Kilometer ind mod Bjergene til Byen Vettelsheim, og her blev vi i ca. tre Uger. Vi holdt øvelser i Bjergene og var paa Marchture op til Dreihöhen, En Dag blev vi fordelt paa de forskellige Kompagnier. Vi var en Flok, som vilde være sammen, og da der blev kommanderet: »Haandværkere frem!« traadte en Underofficer og jeg frem. Vi kom til 4. Kompagni. Der korn saa et højere Væsen og sagde, at alle, der gerne vilde være sammen skulde blive sammen, I vort Kompagni var der flest Mecklenborgere. Man kaldte os »Bøffel-Kompagniet«.

Det var vist nok den 5. Marts, vi gik i Stilling. Vi gik fra Vettelsheim om Aftenen, passerede Vinsenheim og kom op igennem Münsterthal, op til et enligt Hus, som vi tog ind i. Her laa der nogle Straasække. De, der var rappe nok, snappede en. Jeg fik desværre ingen, men maatte nøjes med at ligge paa Cementgulvet, vaad som jeg var af Sved og Snesjap. Saa kom vor Feldwebel og meddelte: »Sluk Lyset, ellers skyder Franskmandene!« Ud paa Natten fandt jeg en Bænk, som jeg lagde mig paa; men det var ikke saa godt. Til sidst nøjedes jeg med at sidde paa den.

Næste Dag gik Feldwebelen med os over i Stillingen. Jeg kom til at ligge sammen med en Skarpskytte, og kort efter kom der to Landsmænd til, Chr. Paulsen, Aplevad, og Paul

Paulsen, Hatsted ved Husum. Den næste Morgen blev vi fremstillet for Kompagniføreren. Løjtnanten spurgte om, hvad vi var civilt. Jeg svarede: »Haandværker!« »Saa kan De gaa hen til Haandværker-gruppen«, sagde han. Det var lige, hvad jeg ønskede.

(45) Stillingen hed Pavillon. Vi byggede Understande. Still ingen var meget rolig. Vi saa aldrig en Franskmand, og vi skød aldrig et Skud. Kosten var god; men saa kom vi over i en anden Stilling. Der blev Føden meget daarlig. Vi havde næsten intet at bestille. Jeg lavede et Bord for en Feldwebel. I Pavillon-Stillingen mistede vi en Dag to Mand. Den ene dræbte sig selv med en Haandgranat, den anden blev ramt fra Flanken. Vi laa nemlig meget tæt paa Fjenden. I vor nye Stilling reparerede jeg Haandværkstøj og udleverede det til Arbejdsgrupperne.

En Dag meldte jeg mig syg. Vi havde i Infirmeriet en Dr. Jensen fra Flensborg. Da han hørte, at jeg hed Petersen, spurgte han paa dansk, om jeg kendte Dr. Hamdorf fra Løgumkloster. »Jo«, sagde jeg »det er netop vor Læge«. – Dr. Jensen vilde dog ikke anerkende min Sygdom. Jeg blev Natten over paa Sygestuen. Det var nærmest en Stald. Der kom nu to Mand ind til os. Den ene var fra min Gruppe, den anden var fra et andet Kompagni. De havde været inde i Kantinen og havde faaet rigeligt at drikke. Den ene gik dog igen, hvorimod den anden lagde sig paa en Madras ved Siden af mig. Han laa og sang om Soldaten og Marmeladen. Efterhaanden havde han vendt Benene op mod mit Hoved. Han var nær ved at spanke mig i Hovedet. Jeg fik tændt Lys og gloede paa Fyren. Han blev gal i Hovedet, sparkede efter mig og skældte ud; men kort efter gik han sin Vej, og vi var ikke sene til at lukke Døren ...

Faa Dage efter, da jeg gik og passede mit Arbejde, kom Løjtnanten forbi. Jeg gik hen til ham og meldte, at jeg var kommet tilbage igen. »Naa, er De rask«, sagde han. – »Nej, Hr. Løjtnant«, svarede jeg, »det er min gamle Sygdom«. – »Naa«, sagde han, »saa maa De jo skaane Dem«. – Det vidste jeg nu nok selv. Vi laa engang i Ro i Kolmar og skulde afluses og have et Bad. Klæderne kom ind i en Dampkedel. Paa et Skilt stod der skrevet: »Helvedet, hvor Lusene steges, er for (56) Soldaterne en Himmel«. – I Badeanstalten kunde jeg nær være druknet; men den lange Hans J. Askov fra Grønnebæk hjalp mig op.

Vi laa engang i Ro i Vettelsheirn. Feldwebelen bekendtgjorde, at ingen i Morgen maatte melde sig syg. Der skulde komme et højere Væsen ud paa Flyvepladsen i Kolmar, og saa var det Meningen, at vi skulle vise stram Eksercits. – Jeg besluttede mig til ikke at være med og gik hen til min Korporal. »I Morgen melder jeg mig syg«, sagde jeg. – Han svarede: »Aah, gaa lige hen til Feldwebelen«. Jeg gik hen til ham. – »I Morgen melder jeg mig syg«, sagde jeg. – »Ved De, hvad De kan? De kan melde Dem død«, svarede han. – Næste Dag gik jeg ind paa Infirmeriet. »Jeg har Smerter i Ryggen, og skal have den smurt med Kamfer«, sagde jeg. Saa var den Tjeneste til Ende ...

Vi kom saa igen til Katzenstein og fik at vide, at vi skulde over i en anden Stilling, Op ad Dagen skulde vi i Stilling. Vore Sager blev befordret til Strohberg med en Traadbane, men saa fik jeg en Ide. Jeg havde jo lidt Smerter igen, og de skulde benyttes til noget bedre. Vi rykkede altsaa ud og gik en Tid sydpaa. Vejret var meget fint. Vi kunde se den evige Sne ovre paa Schwarzwald-bjergene. Jeg traadte ud af Kompagniet og lod dem, der vilde, gaa videre. Jeg regnede med, at der - som i Garnisonen - skulde komme en Underofficer og spørge, hvad man fejlede, men der kom ingen. Jeg var saa overladt til mig selv. Omsider traadte en tyk Officerskok ud. Saa fik jeg Følgeskab. Vi havde Tid nok Vi havnede oppe paa Strohberg. Der skulde Kokken blive, for der havde de deres Officerskøkken. Jeg satte mig ned og fik noget at spise. Saa skulde jeg have fat i mine Sager, som var kommet op

med Traadbanen. Vore Æsel drivere var der. De sagde, at de nok skulde tage mine Sager med. Men hvor var mine Kammerater? – Et Stykke derfra stod en Vagtpost. Han viste mig Vej gennem en underjordisk Gang. Jeg gik og mødte vor Feldwebel.(47) »Hvor kommer De fra?« raabte han. - »Jeg kan ikke følge med; jeg er syg«, svarede jeg. - »Hvor har De Deres Tornyster?« raabte han. - »Æsel driverne har lovet at tage mine Sager med«, svarede jeg. - »Hvordan kan saadan noget ske bag min Ryg?« sagde han. - »Det er ikke for at trykke mig«, svarede jeg, »men jeg er syg«. – Jeg gik hen til Traadbanen og spurgte, om jeg kunde køre med helt op, men Folkene sagde, at det, ikke kunde lade sig gøre. Saa blev jeg gal i Hovedet og gav ondt af mig. Naa, men vi kom i Stilling. Den var meget daarlig - Skov og Sten, ingen Belysning, intet andet at ligge paa end nogle Brikser og saa med Tornysteret under Hovedet.

Den første Morgen skulde jeg hen og lede efter noget Vand. Jeg blev skældt godt ud af en bayersk Underofficer, men det bed nu ikke paa mig, for det var man blevet godt vant til. Jeg fandt et Skur deroppe, og der laa noget Træld derinde. Det var noget, jeg havde Brug for. Jeg stoppede det i min Presenning og havde hu noget at ligge paa; men det var temmelig klamt, og det blev min Lænd ikke bedre af. Næste Morgen meldte jeg mig syg. Dr. Jensen sagde, at det var Hekseskud. »Du skal paa Lazaret«, sagde han. Der kom fire Mand med en Baare. Den skulde jeg lægge mig paa; men jeg protesterede, for jeg kunde godt gaa; men det maatte jeg altsaa ikke. Løjtnanten sagde, om de ikke kunde nøjes med at smøre min Ryg. Jeg sagde, at jeg egentlig helst ville blive ved Regimentet; men de rejste af Sted med mig. Vi havde glemt mine Sager. En Mand hentede dem, og saa gik det løs igen. Saa kom en Mand med et Æsel og en tohjulet Kærre. Vi kørte saa lidt igen. Saa kom en Løjtnant og spurgte om, hvad jeg fejlede. Derefter maatte en Mand bære mig paa Ryggen hen til Traadbanen; saa hang jeg oppe i Luften, og ned gik det, ned i Dalen ...

Der havde vi Infirmeri og Samlested, indtil der var nok til en Biltransport. Jeg var der kun et Par Dage. En Dag fik vi Besøg af en højstaaende Læge. Han gik fra (48) den ene til den anden og spurgte, hvad vi fejlede. Jeg havde jo Hekseskud. »Det er jo ikke nogen dødsensfarlig Sygdom«, sagde han. Efter nogle Dages forløb var vi tilstrækkelige til en Bil. Vi fik en Læge med paa Transporten. Han kunde nok mærke, hvad jeg fejlede. »Støt Dem til Deres Gevær«, sagde han.

Vi kørte saa til Törkheirn, til et Lazaret, og mine Kammerater rejste til Rumænien. Senere kom jeg til Kolmar. Det var den 12. Juli 1916, samme Dato, som da jeg blev indkaldt i 1915. Først i December kom jeg til Altona, til 31. Regiment.

Jeg gik hele Vinteren i Altona og drev den af, blev ved med at melde mig syg, indtil jeg i Foraaret 1917 blev sendt hjem, og jeg kom ikke mere ud

Math. Petersen, Tykskov pr. Visby.

Miner - gas - og andet

(49) Kampene omkring Lorettohøjderne, højderne ved Vimy og Givenchy havde lært os - jeg gjorde tjeneste ved Inf. Reg. 31 - meget om angreb, tilbagetrækning og skyttegravs-krig. Vi mente, at vi efterhånden var udlærte i alt, hvad der havde med krig at gøre, men efterhånden opfandt man det ene og det andet, som kunne anvendes i angreb eller forsvar. Vi lærte således at skyde med geværgranater, og vi blev fortrolige med minekastere. De største miner kunne veje helt op til 350 pund, og hvor en sådan tingest dumpede ned, så det frygteligt ud.

Nu havde man fundet på, at man også kunne lave minegange og underminere hele den fjendtlige stilling for derefter at sprænge det hele i luften. Det var et strengt arbejde at lave en minegang, men det var også farligt. Ved dette arbejde gik man frem på samme måde, som når man lavede en almindelig understand. Minegangen blev i hele sin længde afstivet med tykke trærammer. Almindeligvis lå gangen 20-25 meter under jordens overflade. Til at begynde med arbejdede vi os skråt ned i jorden, indtil vi havde nået den nødvendige dybde. Derefter gik det ligeud, over mod de fjendtlige skyttegravsanlæg. Vi måtte arbejde yderst forsigtigt, for vi måtte altid regne med, at man også fra den modsatte side drev minegange frem imod vor stilling. Af denne grund anvendte vi særlige lytteapparater, hvormed vi kunne konstatere, om fjenden arbejdede, og hvor langt borte hans arbejdsplads var.

Et sted havde vi en minegang, som lå 35 meter under jorden. Indgangen gik ikke skråt ned, men lodret. Det (50) var et meget besværligt arbejde først at hugge den flinthårde kalksten løs og derefter fylde den i sække, som skulle føres op til jordens overflade. Det farlige ved det hele var, at vi gik under stadig frygt for, at de på den anden side blev færdige før os og sprængte os i luften. Det skete nemlig nogle steder. Vi måtte også have vor opmærksomhed henvendt på Lufttilførselen. Til tider kunne luften nede i minegangen være så ringe, at det næsten var umuligt at trække vejret. For at bøde lidt på denne ulempe blev der oppe i skyttegraven opstillet en luftpumpe, fra hvilken der førtes lange rør ud i den yderste ende af minegangen, og lige så længe vi arbejdede dernede, var en mand beskæftiget med at pumpe luft. Arbejdet i minegangen skulle egentlig udføres af pionersoldater, men da disse var optaget af andet arbejde, måtte vi selv gøre det.

Når en minegang endelig var færdig, blev dens yderste ende fyldt med sprængstof. Alt efter som minen lå dybt nede eller mindre dybt, medgik der fra 10 til 25 tusind kilogram sprængstof. Den elektriske tændingsmekanisme blev anbragt, hvorefter minegangen blev barrikaderet. Ved eksplosionen blev der revet et hul i jorden, der kunne måle fra 20 til 100 meter i tværmål. Hele gravstykket med alt, hvad der forefandtes, mennesker og materiel, fløj i luften, - Disse minesprængninger er noget af det uhyggeligste, jeg har oplevet..

Vi gik hver dag i frygt og i en ulidelig spænding, for vi vidste aldrig, hvornår vort grav-afsnit kunne ryge i luften, og på fjendens side har det været det samme. - Engang, da vi havde drevet en af vore minegange så langt frem, at den lå under englændernes skyttegrave, kom der befaling om at sprænge. Der var bragt 12.500 kg sprængstof ned i minen. Vi bar det farlige stads ned i kasser, der vejede 40 kg stykket, et arbejde, der varede tre nætter. Sprængningen skulle foregå klokken tre om eftermiddagen, og så snart sprængningen havde fundet sted, skulle vi storme frem og indtage den engelske (51) stilling. Vi stod derfor parate i skyttegraven med opplantet bajonet og ed seks håndgranater hver ...

Pionerofficeren, som skulle foretage sprængningen, havde imidlertid forregnet sig. Sprængladningen havde ikke været kraftig nok. Den fjendtlige skyttegrav fløj ikke i luften. Der opstod kun et lille krater, ikke større end en stor kartoffelkule. Der var ingen mulighed for at storme stillingen, og glade var vi -.

Et par dage senere, da jeg stod på vagt i den tidlige morgenstund, lød der pludselig et skrækkeligt underjordisk bulder. Jorden rystede så stærkt, at jeg blev løftet en halv alen i vejret. Hele kompagniet kom styrtende ud af dækningerne for at få at vide, hvad der var på færde. Jeg kunne ikke give dem noget svar, men efter al sandsynlighed havde fjenden foretaget en sprængning et eller andet sted. Det viste sig da også, da vi undersøgte sagen nærmere, alt sprængningen havde fundet sted kun ti meter til venstre for det sted, hvor jeg havde opholdt mig; men sprængningen var ikke blevet effektiv, fordi sprængningsstedet lå for nær ved en af vore minegange. Ved sprængningen var væggen blevet trykket ind, og sprængkraften havde forplantet sig ind i vor minegang. Der var vel nok en lykke for os, for ellers havde en mængde mennesker denne morgen mistet livet. Men vi gik hele tiden som på en vulkan, der hvad øjeblikket skulle være, kunne udslutte os alle -.

Ikke mindre afskyelige var gas angrebene. Det var tyskerne, der havde den tvivlsomme ære, Som de første at anvende dette kampmiddel, men ovre på den anden side var de ikke længe om at anvende samme metode. Man var derfor nødt til omgående at udfinde beskyttelsesmidler mod giftgassen. Vi fik udleveret de kendte gasmasker, og når de var i orden, var de udmærkede. Så længe vi var i første linie, hang gasmasken hele tiden om halsen på os, både dag og nat. Den var vor uadskillelige ledsager, og vi smilede, når vi tænkte på, at vi havde bandet og stejlet første gang, vi fik dem udleveret. (52) Vi syntes, vi havde krims-krams nok at slæbe på. Men gasangrebene var jo ikke sjældne. Engang - det var i foråret 1916 - havde vi gasangreb tre nætter i træk. De første to gange gik det tåleligt, for vinden var for kraftig, og gassen drev hurtigt bort; men den tredje nat gik det værre ...

Det var omkring midnat. Vi havde fået befaling til at lægge gevær og patronasker bort, for vi skulle udføre skansearbejde. Ordren blev fulgt, men mange lagde også deres gasmaske bort for at kunne få en friere bevægelse under arbejdet. Min sidemand og jeg blev enige om at beholde gasmasken hos os, for vi havde jo haft gasangreb de sidste to nætter, og man vidste jo aldrig ...

Arbejdet begyndte. Skyttegraven skulle graves dybere. Arbejdet var vanskeligt, for jordbunden bestod af kalksten, der først skulle hakkes løs, Vi havde kun arbejdet nogle få minutter, før det engelske artilleri som på kommando pludseligt overdængede os med granater af alle kalibre. Vi smed os omgående ned på bunden af graven. Kort efter lød råbet: »Gasmasker på!« Og nu kom katastrofen. Min ven og jeg havde vor gasmaske ved hånden og kunne straks bringe den op foran ansigtet, men de allerfleste havde deres maske liggende oppe på skyttegravkanten og måtte nu i den frygtelige granatregn op efter den. På grund af mørket fik de ikke fat i deres egen. - Så snart de mærkede, at den ikke passede, smed de den bort og rendte efter en anden. - Mange masker kom bort, så der var mange, der pludselig stod uden. Midt i granatregnen udspillede sørgelige scener. Folk sloges om maskerne, man ned trampede hinanden, man udslyngede drøje eder og forbandelser, mange løb rundt som vilde, det hele var kaos, og ind imellem hørtes de såredes jamren og klagen. Granatstumper og shrapnels hvinede omkring os, jord og sten raslede ned på os. Først henad tre-tiden om morgenen stilnede trommeilden af, og vi ventede, at der nu ville komme et angreb af det engelske infanteri, men det udeblev. (53) - Vi havde ved dette gas angreb mistet tres mand i vort kompagni...

Det var mærkeligt at se den virkning, gassen havde på plantelivet. Bladene på buske og træer og græs og urter var den følgende dag helt sorte og afsvedne ...

Et andet ækelt mordinstrument var minekasterne. De lignede en morter og vejede flere hundrede pund. Når sådan en minekaster udslyngede en mine, kunne det høres viden om. Man kunne se den flyve gennem luften og nogenlunde beregne dens bane. Derfor var der en lille chance for at søge dækning. Dette gjaldt dog kun om dagen, Om natten var det anderledes. Da kunne man godt høre minen, men man kunne ikke se den. Og da man ikke måtte forlade sin post, var man vældigt udsat for minens frygtelige eksplosionsvirkning. Hvor en mine havde ramt skyttegraven, så det frygteligt ud. Alt træværk var revet i tumper og stykker i lang udstrækning, selv jernbaneskiner, som brugtes til afstivning af gravens sider, var bøjed, som om de kun var af bly; træstubbe blev revet op med rode, og jorden skred naturligvis sammen eller røg til alle sider.

De svære miner havde sammen med artilleriet en kolossal demoraliserende virkning på mandskabet. – Nerverne kunne i længden ikke holde til det. Rundt omkring var der opstillet vagtposter, som ene og alene skulle give agt på minerne, og når de så en af disse tingester komme flyvende, blæste de i et horn, hvorefter vi skyndsomt søgte dækning. Englænderne brugte et lignende system. Når vi sendte en mine over til dem, kunne vi altid høre et gennemtrængende hvin fra en fløjte ...

Den 23. februar 1916 om middagen fik vi ordre til, at alle mand skulle søge ned i dækningerne. Præcis klokken to begyndte det tyske artilleri at bombardere højderne ved Givenchy. Vi vidste nu, at dette højdedrag skulle stormes, men ingen vidste hvornår. Det rasende bombardement varede ved lige til klokken seks om aftenen. (54) Da fik regiment 163 ordre til at gå frem. – Samtidig begyndte det engelske artilleri at overdænge os i den grad, at skyttegraven blev fuldstændig skudt sønder og sammen. Vi var forberedt på, at også vi skulle frem, men det kom ikke så vidt. Højderne blev dog kun delvis taget, og et par dage senere tog englænderne det hele tilbage. Anstrengelsernes resultat var således kun unødvendig blodsudgydelse.

Jacob Moos, Holm.

Minder fra min aktive militærtjeneste

1902-1904

(55) Jeg var i 1902 deltager i en sønderjysk udflugt, der gik til Nakskov. Her mødtes jeg med forhenværende amtsskolekonsulent, men på den tid redaktør, Nicolai Svendsen. Under vor samtale, gav han udtryk for, at der måtte være noget, der gjorde mit sind nedtrykt. Jeg fortalte ham da, at han for så vidt havde ret, for ved forårssessionen var jeg blevet udtaget til soldatertjenesten, og at jeg var ked af, at jeg ikke kunne aftjene min værnepligt ved de hjemlige garnisoner, Nicolai Svendsen oplyste da, at hans bror havde anmodet om tilladelse til at aftjene sin værnepligt i Altona, og det var blevet bevilget. Jeg kunne da prøve det samme.

På general-sessionen blev jeg udtaget til Fyseler-Regiment 37, der lå i Posen, og da jeg så bad om at blive forflyttet til Altona, svarede man: »I Posen er der også brug for soldater«. – Færdig! – Det var nok, tænkte jeg, min nationale indstilling, der forhindrede en overflytning. Jeg var nemlig Uge kommet hjem fra et skoleophold i Danmark og deltog iøvrigt i de danske foreningers sammenkomster. Nu havde tyskerne nok sat et kryds ved mit navn, Det fik jeg for resten senere bekræftet ...

Jeg ankom altså sammen med andre indkaldte til Posen og traf her sammen med en hel flok sønderjyder, der ligesom jeg ikke havde været bange for at vise kulør. I regimentet blev jeg tildelt 6. kompagni. Befalingsmændene var alle nogle brøsigge herrer, særlig kaptajnen. Han var soldat til fingerspidserne. Gud (56) nåde den, der stod i lav kurs hos ham! Af de ældre indkaldte årgange var der særdeles mange fra Ruhrdistriktet. Det var nogle hårde fyre. Chefen havde ofte sammenstød med dem. Da vi således en dag var ved at rykke ind på kasernen, affyredes pludseligt et skud fra et af vinduerne. Kuglen peb forbi kaptajnens hoved; men den skyldige blev aldrig fundet.

Da der en dag blev afholdt skarpskydning for os rekrutter, var de ældre årgange sat til at bevogte afspærringerne. Pludselig kom obersten farende på sin hest og råbte til kompagnichefen, at hele afspærringsvagten lå døddrukken i grøfterne. Naturligvis vankede der en skrap straf eksercits og streng arrest til de formastelige. Det resulterede også i, at jeg blev sat til at afløse køkkenordonnansen i flere uger, og dette gentog sig flere gange.

Senere blev 6. kompagni udtaget til at repræsentere regimentet ved den såkaldte kejserskarpskydning inden for armekorpset. Vi løb af med sejren, men så viste det sig, at vi ingen udmærkelse kunne få, fordi kaptajnen engang var blevet straffet, og det forårsagede også, at han ikke kunne forfremmes til major.

Jeg sørgede altid for at holde mig på den gyldne middelvej, ikke for langt frem i rækkerne for ikke at drage opmærksomheden på mig; men heller ikke for langt agterud, for det var lige så galt. En dag gik jeg dog i vandet. Ved revisionen af vore skabe fandt man »Den blå Sangbog«. Sergenten mente, at jeg hellere måtte studere min instruktionsbog end synge danske sange, hvorefter han kastede sangbogen ind under sengen. Jeg halede den dog frem og forærede den til en af mine gode sønderjyske bekendte ved et andet kompagni.

Da kaptajnen ved søndagsappellen skred fronten af, sagde han til feldwebelen, at jeg skulle afkommanderes. Jeg skulle være tjener og kusk hos general Heskowski i Posen. Jeg tiltrådte altså min nye stilling og optrådte (57) nu i livre. For resten blev jeg også landmand, for generalen ejede også en gård, som jeg skulle drive. Inden jeg forlod mine stuekammerater på kasernen, måtte jeg dog på grund af min »udnævnelse« spendere et anker øl til dem. Da jeg meldte mig hos vor kaptajn for at begive mig til generalen, sagde han: »Nu kan De vel klare denne post!«

»Javel«, sagde jeg, »det kan jeg nok«.

»Ja«, fortsatte han, »kommer der klager, skal jeg sørge for, at De skal komme til at høre englene i himlen synge!«

Tjenesten hos generalen blev en fuldstændig omvæltning for mig. Jeg var på mange måder mere frit stillet. Generalens adjutant, en overløjtnant, havde opsynet med hestene, stalden og vognparken, men han var en medgørlig person, og jeg havde aldrig kontroverser med ham. Jeg delte værelse med stuetjeneren. Generalen boede i et hvidt slot, og der var kun ca. fire minutters gang til hestetalden og vognparken. Jeg måtte ofte køre med generalen både om dagen og om natten. Når han var i godt humør, vankede der en drikkeskilling. Han foretrak en mere besindig og langsom kørsel, men for den nådige frue kunne det aldrig

gå stærkt nok. En dag, da herskabet var bedt til diner hos den kommanderende general, trak fruén vinduet ned og sagde: »Jørgen, kør dog noget hurtigere!« Kort efter trak generalen sit vindue ned og sagde: »Hvad er det, jeg har befaleet Dem?«

»At køre langsomt«, svarede jeg omgående.

»Nå, altså!« sagde han.

Det hændte, at generalen var bortrejst. Så kørte jeg ud med fruén. En dag befalede hun mig at standse uden for en fin restaurant og vente, til hun kom. Det ville ikke vare længe, sagde hun. Men det trak længe ud. En opvarter kom ud og rakte mig en lille »genstand«. Hestene var ved at blive utålmodige. Langt om længe kom hun, men i løftet stemning, understøttet af to officerer, (58) som baksede hende ind i vognen, hvorefter de råbte: »Kør!«

»Men, min lille Jørgen«, klagede hun, »du er jo næsten stivfrossen«. – Nå, hjem kom vi jo ... En nat var jeg kommet lidt sent hjem, og da jeg ikke gad gå op på mit værelse, lagde jeg mig til at sove i hestestalden, godt indsvøbt i nogle tæpper. Men om morgenen viste det sig, at der to gange var blevet kaldt på mig. Generalens skuffe have middag, og jeg skulle hjælpe med at dække bord. Jeg svarede, at når adjudanten havde inspiceret stalden, skulle jeg nok give møde. Men nu kom generalens søn over i stalden og sagde, at jeg omgående skulle komme op til hans papa.

Jeg fik naturligvis en vældig skylle, og det nyttede ikke, at jeg påstod, at jeg havde ventet på adjudanten og derfor var forhindret. Han idømte mig omgående tre dages arrest.

Da jeg kom ned i køkkenet, fortalte jeg pigerne, hvad der var hændt mig, og da generalinden samtidig kom derned, fik hun historien med.

»Men; min lille Jørgen«, sagde hun, »jeg springer i Wartheffoden, når der sker dig noget. Den sag skal jeg nok ordne!« – Så hentede hun en flaske vin, og vi drak et glas på et godt udfald af episoden.

Jeg hørte aldrig noget til de tre dages arrest ...

Engang spurgte generalen mig, hvornår jeg havde haft orlov.

»Aldrig«, svarede jeg.

»Så kører De hjem på orlov i julen, forstår De!«

Jeg takkede ham mange gange. Han lod endda gartneren, som også skulle på orlov, og mig køre til bane gården, og han medgav os en køreplan med togtider lige til Graasten. Den havde han personligt udarbejdet. Det var vel nok pænt ruf ham.

Jørgen Skau, Todsbøl.

Formand for soldaterrådet

(59) Da det gik mod slutningen af krigen, lå jeg ved Verdun, men blev beordret til Mannheim for at afløse nogle folk, der arbejdede ved Benz-fabrikkerne, og som fandtes anvendelige ved fronten.

Selve revolutionen oplevede jeg i byen Guben. Alene i byen fandtes 20.000 soldater, og uden for byen var der i en fangelejr stationeret 30.000 krigsfanger, englændere og fransk-

mænd samt en del russere. Jeg, der var avanceret til vicefeldwebel, var sammen med en kammerat fra fronten indkvarteret i »Hotel Kaiserhof«.

En aften kom vagtposterne op til mig og fortalte, at der var ankommet nogle revolutionsmænd fra Berlin, og de havde meddelt, at nu behøvede ingen mere at stå vagt. Man kunne frit kræve at blive hjemsendt og på ny indtræde i det civile liv. – Det lykkedes dog for mig at få vagtposterne på plads igen, ligesom også de revolutionære kom under kontrol.

Dagen derpå arrangerede revolutionsmændene dog et stort møde på byens torv, og her fremkom de med deres revolutionære ideer og krav om øjeblikkelig hjemsendelse.

Jeg bad om ordet og henledte opmærksomheden på den øjeblikkelige situation: Hele Tysklands civilbefolkning levede jo på rationering, og disse rationer ville ikke kunne udleveres, dersom enkelte skulle forsyne sig med mere, end der stod dem til. Det ville ikke nytte noget, at soldaterne tog hjem, for derhjemme ville man ikke kunne udlevere dem rationerne. Man ville komme til at sulte. – Vær fornuftige! Bliv her, for militærdepoterne er endnu godt forsynede. Her vil I få (60) tilstrækkeligt med føde, I får jeres løn, og udover vagttjenesten er der ingen anden tjeneste. Hjemsendelsen vil derefter ske, når man derhjemme er parat til at tage imod jer ...

Jeg blev derefter valgt til formand for det nyvalgte soldaterråd. Rådet talte tre medlemmer.

Som formand for soldaterrådet var jeg selvskeven til at deltage i byrådsmøderne og i møderne inden for 3. arme, der afholdtes i Berlin.

En dag, da jeg skulle til møde i Tauentzienstrasse, gik en soldat, vistnok en polak, på gaden. Han var forsynet med et gevær; men da han mødte en soldat, der var iført en pæn ny overfrakke, lagde han geværet til kinden og befalede soldaten at tage overfrakken af og lægge den på gaden. »Den kan jeg nemlig bruge«, sagde han.

Soldaten svarede, at han selv lige havde købt den, og at han nødvendigvis skulle bruge den.

Polakken svarede: »Ick schiessen!«

Og så kom frakken af i en fart.

Polakken samlede den op, grinede og sagde: »Nix Patronen, nix schiessen!« og så forsvandt han i en kælderbeværtning ...

Soldaterrådet havde indrettet et kontor og havde engageret et fast personale, og der var mange sager at ordne.

Jeg modtog Mackensens tropper, da de kom tilbage fra Rumænien. Det var nu ikke så ligetil at afvæbne disse soldater, men ved at tale fornuft til officererne, bl.a. ved at give dem tilladelse til at færdes frit og i uniform og med distinktioner, lykkedes det dog at få dem til at aflevere våbnene.

Tropeafdelingerne medbragte både heste og køer. Køerne kom på stald i gæstgivergårdene, og jeg fik byrådet til at nedsætte et udvalg, der skulle holde opsyn med køerne, sørge for, at de blev malket, og at mælken blev uddelt til børnene og til de syge.

Hestene ville vi ikke beholde. Jeg lod mandskabet (61) træde an og spurgte, om der var landmænd imellem dem. Det var der naturligvis. Jeg spurgte derefter, om der var nogle, der havde måttet aflevere deres heste til militæret, og da det var tilfældet, lod jeg telegrafisk sognerådsformanden i deres hjemstedskommune stadfæste sandheden af deres påstand. Og var påstanden rigtig, overlod jeg dem en hest til en pris af 500 mark. Dette arrangement var alle glade og taknemmelige for.

I disse lovløse tider skete der en masse tyverier, røverier, overfald m. m.; vi måtte derfor opslå plakater med bekendtgørelse om, at alle, der på denne måde forbrød sig mod loven, ville blive stillet for en standret og dømt til døden.

Da jeg en dag kom ind på regimentskontoret, viste det sig, at alle højere officerer var taget hjem på orlov på ubestemt tid og med fuld løn. Det syntes jeg nu ikke var rigtigt. Jeg lod derfor straks kontorpersonalet pr. telegram kalde d'herrer tilbage. De skulle inden tre dage atter være ved deres troppedel for på reglementeret måde at blive hjemsendt. I modsat fald ville lønudbetalingen blive standset.

Der kom ca. 60 officerer. Jeg sammenkaldte til møde, hvorefter jeg lille mand i underofficersuniform steg op på talerstolen, skarpt mønstret af de høje herrer. Jeg foreholdt dem, at de, der var i besiddelse af føreregenskaber, svigtede deres land og kun tænkte på sig selv.

Det måtte dog være deres pligt at blive på deres post og holde styr på tropperne, hvis da ikke deres land skulle gå helt til grunde. Jeg sluttede med at sige: »Nu får I alle jeres afskedigelsespapirer, men jeg håber, at d'herrer herefter vil huske at være rede til at gøre Deres pligt over for Deres fædreland«.

Da jeg havde sluttet min lille tale, trådte en major frem og kommanderede officererne til at stå ret. Derpå gik han hen til mig og sagde: »De har ret! Det er beskæmmende for os at måtte modtage en velfortjent reprimande af en underordnet; men på alle officerernes (62) vegne takker jeg Dem for Deres optræden. Vi lover Dem, at vi nu vil tage hjem og gøre vor pligt i vor hjemstavn«.

En dag, da jeg sad på mit kontor, kom en herre ind og spurgte efter formanden for soldaterrådet. Det slog mig straks, at herren talte tysk med dansk accent. Den fremmede var en stovt officer. Jeg præsenterede mig og sagde, at han godt kunne forhandle med mig på dansk. Han studsede; men jeg forklarede ham, at jeg var sønderjyde og bedre talte dansk end tysk.

Officeren var kammerjunker *Ivan Carstensen*, officer i den kongelige danske Livgarde. Han havde af den fungerende tyske regering fået tilladelse til at undersøge, om krigsfangerne kår kunne forbedres, og om der var mulighed for at få krigsfangerne hjemsendelse fremskyndet. Dersom man skulle opnå noget, måtte man have hjælp af soldaterrådet, som jo sad inde med magten. Jeg meddelte Ivan Carstensen, at han næste morgen kunne få en bil til fri afbenyttelse, og jeg gav ham fuldmagt til at handle på bedste måde og efter eget forgodtbefindende.

Ivan Carstensen bad mig nu om tilladelse til at ringe til Dansk Røde Kors - i Berlin. Denne tilladelse fik han naturligvis.

»Mon det går an at tale dansk?«, spurgte han.

»Prøv engang«, svarede jeg.

Han ringede til Berlin og begyndte straks at tale dansk med kaptajn Ramm; men samtalen blev straks afbrudt.

Jeg greb telefonen og gav ordre til, at forbindelsen straks skulle etableres. I modsat fald skulle jeg som formand for soldaterrådet sørge for, at betjeningen omgående blev afløst. I løbet ruf et øjeblik var forbindelsen atter i orden.

Kammerherren fortalte kaptajn Ramm (nu oberst i København), at hans opgave var blevet meget lettere, efter at han var kommet i forbindelse med en sønderjyde, der havde den bedste forståelse for hans arbejde og var rede til at yde den hjælp, der var nødvendig.

(63) Ivan Carstensen gik straks i gang med sit arbejde i den store krigsfangelejr uden for byen. Han fik syge krigsfanger indlagt på hospitalet, og vi nedsatte blandt fangerne et 5-

mands udvalg, tre franskmænd og to englændere, der fik fuldmagt til at modtage brød, penge og pakker uden indblanding fra tysk side, og det skabte glæde i lejren.

Efterhånden blev jeg dog grebet af hjemlængsel. Jeg frigjorde mig derfor for alle funktioner, og en skønne dag drog jeg hjemad med bevidstheden om, at jeg vel nok havde gjort min pligt over for herbergstaten.

B. Michaelsen, Haderslev.

Kun en lille mand

Kresten Beck hørte til landstormens ældste årgange. Nu var han sammen med mange andre ligestillede blevet indkaldt og skulle oplæres i soldatergerningen, noget han aldrig havde drømt om kunne ske. Han var en enspændernatur, sær og underlig, men ondsindet var han ikke.

Under tjenesten var han trodsig, ville ikke lystre og fik derfor efterhånden alle befalingsmændene på nakken. Han blev en skydeskive for deres ondskab. Han fik mindre pæne navne hæftet på sig. – Men Kresten var ligeglad. Vel gjorde det kammeraterne ondt, at manden sådan skulle være til grin og lade sig kujonere. Man havde dækket over ham, så godt det nu kunne lade sig gøre; man havde også forsøgt at snakke ham lidt til rette, men dette havde vist sig rat være omsonst. Kresten ville ikke høre på gode råd og forslag. – Nej, han var langt klogere end dem. Således udlagde man hans afvisende holdning. – Ja, så fik han da lov til at ligge, som han havde ret!

Kresten havde haft mange venner, gode venner; men de fleste, de bedste, trak sig bort fra ham og lod ham sejle sin egen sø. Kresten havde en slem fejl, og det var, (64) at han var ret fugtig. Når dagens tjeneste var forbi kunne man altid træffe Kresten på vej ud i byen, hvor han søgte ind på beværtningerne for at få tørsten slukket og - for at glemme - bare glemme ... Når han så sad her i et godt lag sammen med kammerater, var han en vældig fyr. Han gav ud til højre og venstre og var her rigtig i sit es, indtil - ja, indtil han lå under bordet, så fuld som et svin. Så kunne kammeraterne bagefter have deres mas og besvær med at få ham bragt hjem til kvarteret.

En skønne dag var uddannelsen og opholdet her i den fredelige garnisonsby forbi. Mandskabet blev indladet i et tog, og så gik det ad sted tril den store øvelsesplads, hvor den krigsmæssige uddannelse fandt sin endelige afslutning.

Man sagde her farvel til de gamle klude og trak i helt nye feltgrå uniformer. Våben og anden udrustning blev uddelt, der fandt læge eftersyn sted og - så farvel, du hjemlige jord -. De fleste drog til østfronten, hvor de nok er havnet ved en eller anden landstormsbataljon ved fronten. Af de mange mænd stod der kun en fem-seks stykker tilbage. Blandt disse var også Kresten Beck. Han var ikke anvendelig. Han var i det hele taget en dårlig soldat - en drønner, - De andre var ikke meget bedre, de rene undermålere - »die reinen Britten!« skældte prøjserne dem ud for. Man fandt dog en udvej, lidet man omgående sendte dem af sted med en anden transport, hvorefter hele holdet havnede ved et rekrutdepot bag fronten i Belgien.

De var jo ældre mænd allesammen, og nu skulle de til at gøre tjeneste blandt folk, der næsten kun var børn, unge fyre på ikke meget mere end 17-18 år. – Det så ud, som om det var far og søn, der stod sammen i geleddet.

Kresten og hans kammerater fandt, at dette her gik for vidt. Man ville klage! – De var jo alle gamle mænd. Samlet gik de til majorens bolig og blev også modtaget (65) af denne. – De forklarede, at de jo var gamle, alt for gamle til dette liv. – De bad ham sende dem hjem nu.

– Hvad bilder I jer egentlig ind! – Jo, I kan tro, der er brug for jer! – om ikke andet, så til kanonføde! Ud med jer! skreg han.

Det var en bedrøvelig flok, der vendte tilbage efter denne omgang. Kresten forsøgte sammen med andre at finde trøst ved at drikke sig fra vid og samling. Dette medførte, at de blev anbragt i kachotten, indtil rusen igen fortog sig.

Et par dage efter denne tårn forlod det uddannede mandskab depotet. Turen gik til fronten, til forstærkning i et af de mange tyndslidte regimenter. Foreløbig gik det godt, for regimentet var trukket tilbage og lå i hvil bag fronten.

Herligheden var snart forbi. Regimentet forlod egnen. Man kørte med tog, og resten af vejen måtte man tage til fods. Kresten log hans kammerater havde indtil det sidste håbet, at der skulle vise sig en eller anden lejlighed, så de kunne undgå at komme ud i skyttegraven; men de så nu, at der også her var mænd, der var lige så gamle, ja, måske ældre end de selv, ved regimentet.

En nat drog man ud til skyttegraven. Man gik i stilling i den forreste grav, tæt foran byen Bixchoote, »By« var nu så meget sagt. »Ruiner« passede bedre. Her boede kun Soldater og -rotter.

Opholdet i den forreste grav varede et par dage. Så kom afløsningen. Kompagniet flyttede tilbage til reserve-graven for at få lidt udhvilet. Dyr gik rytter fra mand til mand om, at der snart skulle foretages et angreb på den fjendtlige stilling, og kompagniet her skulle udføre det. Og ganske rigtigt. Om aftenen, da transportholdet ankom, havde de foruden mad og proviant også en god forsyning af ammunition, håndgranater og den slags ting med.

Henimod morgenstunden kom mændene igen. Denne gang bragte de rompunche med. Det var vel nok herligt! (66) Der var rigeligt af punchen, mere end en liter pro mand. Da drikken var afleveret, forsvandt mændene med deres beholdere igen. Man havde travlt med at komme bort, mens det endnu var mørkt.

Åh, al den gode punch. Mændene tullede i sig. Man samlede mod og beroligede nerverne til det forestående arbejde.

Kresten er i fuld vigør. Han råber op, skåler og klinker med de nye kammerater. – Han er vel nok en helt! Kanonerne tordner les fra begge sider. Fjenden skal gøres mør, før man tør vove nogen storm. Jorden ryster, og egnen indhylles efterhånden i en tæt røgsky. Det svider i næse og øjne. – Dagen går mod hæld. Det mørknes allerede. Endnu ligger folkene henslængte og bedøvede af rusen. Men så lyder råbet: »Gør jer færdige!« - og lidt senere: »Fremad, folkens!«

Det kniber med at få alle med. Der tages på veje og skældes ud. Så står man ude i den forreste grav. Der ventes på ordre. Artilleriet lægger ilden frem, og nu lyder del: »Bajonetterne på!« og: »Så stormet vi!« Man kryber op over dækningen og løber fremad ...

– Jeg skal love for, at fjenden er blevet mør! Som de dog skyder derovrefra. – Skrig og suk. – Soldater falder, andre vælter sig rundt og råber olm hjælp!

Man når frem til fjendens første stilling. – Englænderne har allerede trukket sig tilbage

Kresten! Hvor er Kresten blevet af? – Jo, han har nu aldrig hørt til de mest ivrige. – Han har betænkt sig lidt før han fulgte kammeraterne. Han går langsomt frem over marken, uden at forhaste sig.

Her og der støder han på døde soldater, men hvor underligt! Det rører ham ikke det mindste! – Store huller er der nok af. – Det må det jo være efter de frygtelige granater. Omkring et sådant granathul er der en hel lille vold af jord. Kresten synes, han er ret træt efter denne uvante anstrengelse. Hvorfor ikke lægge sig lidt ned bag sådan en vold. Han synker ned. Det gør (67) godt at hvile sig lidt. Åh, den tørst! – Nå, heldigvis ved han råd. Man skal aldrig smide det snavsede vand væk, før man har det rene! – Dette ordsprog kender Kresten også. Hans feltflaske er fyldt med den dejlige punch. Han sætter flasken for munden og labber i sig, indtil den er tømt.

Det gjorde vel nok godt - han strækker sig og falder i søvn.

En times tid eller to går. Da dukker der et par sanitetssoldater frem af mørket. De er ude for at opsamle de sårede. Tilfældet vil, at de kommer frem til den sovende Kresten. – Jo, manden her er endnu levende, men, som det synes, ret medtaget af sine sår, sår, som de dog i mørket ikke kan konstatere. Forsigtigt tager de på den sårede Kresten, lægger ham på en bære. Forsigtigt og i langsomt tempo bevæger de sig bort fra slagmarken med deres byrde. Under hele vandringen sover Kresten fast som en sten.

Ankommet til forbindingspladsen bliver Kresten båret ind til lægen for at blive forbundet. Man fjerner tøjlet. Men hvad er dog dette? – Manden er jo slet ikke såret!

– Nej, han er jo fuld! udbryder en af lægerne.

Om man fik Kresten vækket?

Det gjorde man vel!

Niels H. Lustrup. Spandet.

Marinens glade gutter

(68) Det var i midten af halvfemserne, jeg aftjente min værnepligt i den kendte marineby Wilhelmshafen. Engang, husker jeg, havde vi været ude på et længere øvelsestogt med krydseren »Friedrich der Grosse«, et skib, der netop var blevet færdigt og afleveret fra værftet i Stettin. – Jeg havde selv været med til at afhente det. Efter endt øvelse var skibet nu undervejs hjemad. Lidt før det mørknede, lagde vi til kaj i Wilhelmshafen, Sammen med os løb også et af vore andre skibe ind i havnen. Om det var »v. d. Tann« eller om det var den gamle »Roon«, husker jeg ikke mere.

Det tager jo altid en vis tid at lægge til, men langt om længe var endelig alt i orden, og der var »skaffet« om bord. Mange af os havde fået landlov.

Jeg havde om bord en god kammerat. Seeger hed han. Han var hjemmehørende i Leipzig. – Han var altså, rent ud sagt, en Landkrabbe, men ellers en meget flink og omgængelig fyr. Vi fulgtes ad fra borde og vandrede snart langsomt op gennem byens hovedgade. Fine og strålende oplyste butikker fandtes her, så her var nok at se efter. Også vi stod og glanede på de mange udstillede sager. Vore penge var kun små, så vi skulle absolut ikke nyde no-

get. Der var et myldrende liv på gadens fortove. Folk havde travlt, lod det til. – Der var mange glade marinere imellem.

»Nu har vi da gået her længe nok og har nydt tilværelsen og selve livet, nu kan det være nok«, mente Seeger, »og nu er jeg blevet lidt tørstig. Hvad mener du, om vi nu gik ind et eller andet sted og tog os et lille glas øl, før vi igen skal om bord?«

(69) Tid havde vi nok af, så jeg betænkte mig ikke længe, men sagde bare: »Top, det er godt, Seeger, men skal vi nyde noget, vil vi ind et sted, hvor der er liv og lystighed«.

Kort efter befandt vi os et sådant sted. Det så også ud til, at vi havde været heldige og netop truffet det rette, for her gik det lystigt til. Vi kom først ind i en mindre hal, hvor der blev drukket og serveret i stor stil. Foran befandt sig en balustrade, og en trappe førte ned til en rummelig sal, hvor dansen allerede gik lystigt. I den anden ende af salen var musikken anbragt på et ret højt podium. Orkestret gav netop de sidste schlager-melodier til bedste. Folk jublede og stemte i på omkvædene. Vi satte os ned.

»Hr. Ober - to glas øl!« kommanderede Seeger.

Vi nippede til ølet, medens vi betragtede livet nede i salen. – Jo, her var rart, og her var nok at se efter.

Blandt de mange dansende par var der ikke så få fra marinen. Jeg mente endda at have set nogle af vore kammerater fra »Friedrich der Grosse« dernede. Seeger kom med en eller anden bemærkning. Jeg bøjede mig spørgende over ham, anen misforstod dog hans bemærkning. Jeg nikkede bejaede. – Larmen dernedefra var næsten mere end voldsom. Nu pegede Seeger over mod det højre hjørne i salen. Jeg så i samme retning. – Der måtte foregå et eller andet derovre. Folk stimlede sammen. Lidt slagsmål eller så?

Jo, ganske rigtigt, slagsmål. . . Kvindeskrig og råb! Larmen steg. . . Kampen bredte sig. Snart var hele salen i voldsomt oprør. En værre redelighed. Man nøjedes ikke mere med de bare næver. Stole fløj rundt i luften, ølglas slyngedes og smadredes under knasen mod væg og gulv. Vinduer blev revet op, man forsøgte at bane sig vej ud i det fri. Musikken standse- de. Det var vist ikke mere behageligt for dem deroppe på det høje stade: men de var vel kendt med en sådan ballade. – Efterhånden var næsten enhver civil person forsvundet fra skuepladsen. – Politiet kunne være her, hvad (70) øjeblik det skulle være. Derfor var det bedst at forsvinde i tide.

Dansegulvet var ved at være affolket. De, der endnu var tilbage, var næsten kun matroser fra flådens skibe, men kampen fortsattes. Man tampede endnu godt løs på hinanden.

En højere officer indfandt sig. Hurtigt banede han sig vej ned gennem salen. Han forsøgte at få kampen standset; men jeg tror, at dersom han ikke var retireret i tide, havde de flået ham levende.

Nu slap han fra det med en sønderrevet og ødelagt uniform ...

Seeger og jeg havde indtil nu kun været tavse tilskuere, men vi blev ret pludselig revet ud af denne passive rolle. En af mændene dernede fra må have set sig gal på mig, for han kom farende hen til mig, medens han råbte: »Hej, du der, din lange lømmel, skal du grine af mig?« I det samme fik jeg en sådan en oven i knolden, så det et øjeblik flimrede for mine øjne. Jeg så både sol, måne og alle stjerner danse ... Jeg fik mig dog samlet sammen og ville netop vende mig mod min angriber, men jeg kom for sent. – Seeger havde allerede ordnet sagen. Voldsmanden slog et par kolbøtter og blev liggende et øjeblik som bedøvet på gulvet. Så rejste han sig og var - borte. Nu var kampen endelig forbi. – Hvem der gik af med sejren, er ikke godt at sige.

Valpladsen så forfærdelig ud. Hist en afrevet krave, her en hue med hunden i vejret og med afrevne bånd; der lå et andet beklædningsstykke - ærmet af en bluse. Knuste stole og masser af glasskår ...

Som en indskydelse rejste jeg mig. Jeg gik ned i salen, bøjede mig ned og samlede ærmet op. Jeg puttede det op under min bluse. – En slags sejrstrofæ! Men jeg havde en dundrende hovedpine. Det, var det, jeg havde fået ud af det.

Seeger og jeg fulgtes ad hjem til vort skib, krøb til køjs og sov snart ind. Næste dag ville vi være friske igen. -

Der var en del af kammeraterne her fra vort skib, der (71) havde deltaget i denne sidste store batalje. For dem blev morgenen en af dem, de mindedes længe, for dem hed det nemlig: - Ingen orlov den første måned ... !

Således endte denne batalje.

Rasmus P. Johansen, Spandet.

Hvem stjæler her -

Det var hen i efteråret 1918.

I august måned var jeg sammen med mange andre fra regimentet blevet taget til fange af franskmændene. Efter en del omflakken fra lejr til lejr var jeg endelig til sidst havnet i den danske lejr i Aurillac. Jeg var en kort tid inde i lejren, men kom så sammen med en del andre sønderjyder til et »hø-kommando« i en lille landsby. Vi arbejdede hos byens bønder og hjalp dem med at bjærge høafgrøderne. Heraf navnet. Høet blev efter endt vejring samlet sammen og derefter presset i baller, for så senere at blive transporteret ned til stationen, hvor man så læssede det i jernbanevogne.

Vi havde vort ophold hos de bønder, vi arbejdede hos, og vi fik også kosten der. Kosten var nu ikke alt for rigelig, og hvad angår kvaliteten, kunne den også godt have været bedre. – Vi var unge og havde ude ved fronten tit måttet suge på labben!

Vore vagtmænd var absolut ikke af de værste. Jeg mindes endnu, hvorledes de godt kunne drive den af, ja, de kunne endda tage sig en lille rus, så vi fik nærmest lov til at skøtte os selv.

Cantalegnen er berømt for fremstillingen af prima ost. Det var mærkeligt, for hvor vi end kom hen, bød bønderne aldrig eller dog ret sjældent på ost. – Bare man dog kunne få fat i lidt af dette fine og velsmagende produkt.

En dag, mens vi var i færd med at læsse hø på en jernbanevogn, kom en af kammeraterne hen til mig og fortalte om en opdagelse, han havde gjort. Han havde (72) observeret en jernbanevogn, som man var i gang med at fylde med oste.

– Nogle ordentlige tampe, kan du tro, langt større end dem, vi kender derhjemmefra. – Og, tilføjer han og ser smilende op på mig:

– Jeg vil være et asen, om ikke du, Martin, og jeg henter os et godt stykke i aften!

Så bliver det da aften. Da det er mørkt nok til vort forehavende, tager vi vore overtræks-trøjer på og lister lige så stille af sted til byen. Der har vi stationsbygningen og pakhuset. "Nu gælder det om trods mørket at finde frem til vognen.

Bevogtning er der vel her, men vi støder ikke på soldater.

Vi sniger os lydløst af sted og der - der er vognen - ... den er plomberet, hvisker Thomas.

– Hå – hvad - en plombe! Den er da let fjernet, lyder det hviskende, og - tør du ikke, så skal jeg snart fjerne den.

Det lader til, at det ikke er første gang, Nicolai er ude på den slags galej. . . Plomben er brudt. – Forsigtigt skubbes døren. Der ligger de mange oste stablet op - lige til at tage. – Uhm - her dufter det vel nok herligt! Jeg har medbragt en brødkniv. – En - to - tre! Så er den ost parteret. – En til, og så svøber vi det stjålne ind i vore overtrækstrøjer. Vi er godt forsynede. Vogndøren glider igen i. – Plomben, ja, den er jo brudt. Lige så stille forsvinder vi igen. – Tyve har drevet deres spil, men der er jo så mange, der driver en sådan lyssky virksomhed ... Vi slap godt hjem fra vort natlige togt – tyvetogt, om man vil.

Osten kom frem og blev delt mellem hele sjakket, og nu gnaskedes der. Vi åd - langt mere end vi kunne fordøje. Bagefter - blev der et sandt rend til - og fra, og dagen efter fortrød man grådigheden.

M. H. V.

På forpost ved Kongeåen

(73) Da den første verdenskrig i 1914 brød ud, var jeg allerede så langt op i årene, at jeg hørte til landstormens første opbud.

Ved krigens udbrud, den 1. august 1914, måtte jeg derfor give møde i Flensborg, hvor jeg sammen med så mange lidelsesfæller straks kom i trøjen. Der blev opstillet tre batailloner landstorm, Flensburg I-II-III, hver bataillon med fire kompagnier.

Vi gik nu her og drev tiden bort. Lidt eksercits var der, og en gang imellem måtte vi også udføre lidt vagttjeneste. Kompagnierne lå ude i byen i borgerkvarter, og sådan set havde vi det ganske rart - ja, næsten alt for godt.

En skønne dag var det dog forbi med herligheden i Flensborg. Vi blev puttet i toget og kørte nordpå til Haderslev. Det var just ikke allerværst, thi for de fleste var det nemt at smutte hjem. Med få undtagelser var vi nemlig alle hjemmehørende i det dansktalende Nordslesvig. Sønderjysk tale hørte man alle vegne. Bataillon Flensburg II blev forlagt til grænsen ved Kongeåen. Kompagniet gik i kvarter på Jels-Troldkjær-egnen; herfra sendtes der så vagthold ned til broen ved Kongeåen. Et bræddeskur blev sat op her, og så var det bare med at få tiden til at gå. Men det gik endda helt godt med at slå tiden ihjel, for der var en hel del trafik frem og tilbage over den spærrede bro, mere end der egentlig måtte finde sted efter de tyske autoriteters bestemmelser.

Man tog det ikke så højtideligt. Vi havde besøg af de danske grænsegendarmere, der kom over for at få en lille sludder med os. Til gengæld aflagde vi besøg i kroen hinsides åen. Der

kunne der altid spørges nyt, og her kunne man ligeledes få lejlighed til at studere de danske aviser. Man fandt da let ud af, at det nok ikke så så let ud med alle de mange sejre, som bladene sønden å meldte om.

(74) Også beboerne på egnen gik tit og ofte over for at hente varer i Danmark. – Mange ting blev det jo efterhånden ret småt med. Man hørte en og anden sige: »Ja, jeg skal en tur til Danmark i morgen - måske skal du have bud med!« - »Nå, du skal selv derover, det er jo noget andet«.

Det gik længe godt med dette samkvem over grænsen. Underofficererne sagde aldrig noget. De lukkede gerne et øje til. Kanske var de selv med i dette alt andet end lovlige samkvem.

Det hele gik godt, men en sen aftenstund sad vi bænket inde i hytten sammen med et par danske gendarmere. Jeg tror, vi havde tømt en flaske brændevin. Kortene var kommet på bordet. Da gik pludselig døren op. En af vore officerer trådte ind. Han blev ganske betuttet over det syn, han så. Men længe varede det ikke, før han fik munden på gled.

»Altså! Her sidder i og drikker sammen med »Dänen«, hvor let kunne fjenden ikke rykke ind i landet, uden at I anede det!« Og mere i samme stil. – Vi var vel nok nogle nette fyre, men han skulle nok indberette det, og vi ville blive hårdt straffede for »Nachlässigkeit«, – Og de danske gendarmere skulle straks arresteres. – Hvem ved, måske var de i ledtog med fjenden. Jo, det hele lod til at være en net suppedas ...

Til al held for vore venner, de to danske gendarmere, mødte den tyske toldkontrollør op ved officerens råben og lamenteren. Tolderen spurgte, hvad der egentlig var i vejen, siden man sådan råbte op midt om natten.

»Jo, der var sket både det ene og det andet«, sagde officeren.

»Nå, ikke andet! – Ser De, hr. løjtnant, her ved denne grænse sker der såmænd intet. De to gendarmere kender jeg, de og vi er venner, og vi er vant til at komme sammen, om ikke just daglig, så dog flere gange om måneden, også i hinandens hjem«.

Efter denne forklaring var der for løjtnanten ikke andet at gøre end at komme med en undskyldning over (75)for de to gendarmere, der takkede og lige så stille forsvandt den vej, de var kommet.

»Men for jer«, sagde løjtnanten, »stiller sagen sig anderledes. Jeg skal i morgen indsende en beretning, hvorefter I kan vente at få jeres straf for pligtforsømmelse med mere«.

Om denne affære kom der dog aldrig noget frem.

En tid var gået. En dag gik der rygter om, at bataillonen skulle forlade egnen. – Hvor vi skulle hen, vidste ingen.

Ved kompagniet havde vi en mand, der talte sønderjysk ligesom alle vi andre, men man sagde om ham, at han var tysk Denne mand, Karl, hed han, havde forelsket sig i den danske brændevin, nemlig i de »små sorte«. Dagen før det var bestemt, at der skulle ske en forflytning, sagde han:

»Ja, kammerater, nu går jeg en lille tur til Danmark. Det nytter ikke. Jeg må derover endnu en gang«. Karl vendte sent tilbage.

Den næste dag, da kompagniet stod opstillet for at drage bort, kom Karl til syne; men i hvilken forfatning! Ih, du milde! Karl var i selskab med en af de danske gendarmere. Ingen af dem var ædru. De havde nok tømt det sidste - allersidste lille venskabsbæger. Nu var det forbi ...

De holdt hinanden under armen, ligesom for at stive hinanden af.

Vi morede os over dette syn.

Gendarmen havde gjort sin pligt. Man bad ham forsvinde, hvorefter Karl fik en ordentlig opsang.

»Sådan en - en. Og De, som går for at være en god tysker! – De gør ikke Deres fædreland stor ære! De må evig skamme Dem! Sådan et svin! – Men vent, jeg skal ved lejlighed nok huske Dem«, skreg feldwebelen.

Men bort kom vi da - og denne gang ikke til et eller andet sted her ved den danske grænse. Turen gik foreløbig til Güstrow i Mecklenborg.

E.A.F.

I Wilhelmshafen

(76) Vi nåede tidligt på aftenen til Wilhelmshafen. Her blev vi afhentet af soldater og ført til en temmelig ny kaserne i Neu Heppensen, en forstad til Wilhelmshafen. Vi kom i ret menneskelige senge, og forplejningen var ikke dårlig, dog var det jo galt dette år, man manglede kartofler, så det, man kogte sammen til os, var nok mest kålrabi. De forstod imidlertid at give denne suppe en ret god smag.

Inden vi kom på transporten fra Flensborg, forlangte jeg at blive undersøgt af en læge, den ret havde enhver, og der var mange til undersøgelse, og de havde alle mulige sygdomme. En handelsmand fra Tønder blev spurgt om, hvad han fejlede. Ja, sagde han, jeg vejer 300 pund, herr stabslæge, Ja, sagde lægen, vær ikke bange. Dem skal De nok komme af med. Og han lille ret, men det varede ikke længe, før manden kom hjem og - døde. En anden havde gulsot, og det i meget stærk grad. Da lægen så på ham, kunne han ikke lade være med at le. Han lod sanitetssoldaten bringe vand og en svamp, og vaskede så, den ene halvdel af ansigtet, og det viste ikke spor af gulsot mere, den anden halvdel forblev gul. Så sagde lægen nogle pæne ord til ham, og lod ham forstå, at hvis han ville, kunne han lade ham straffe, men nu kunne han komme med til fronten, det var måske straf nok. Så måtte han ned i kasernegården med det hvide og gule ansigt. Jeg så ham senere i toget. Han havde ikke fået lejlighed til at vaske sig. Da jeg blev spurgt om, hvad jeg fejlede, sagde jeg, at jeg led under følgerne af et par operationer. Ja, sagde lægen, det kunne han ikke undersøge mig for, men jeg kunne jo melde mig syg, hvor jeg kom hen, og jeg lovede mig selv, at det skulle jeg nok gøre.

(77) Om morgenen lød i Wilhelmshafen bådsmandspiben, og vi stod op og gik hen og vaskede os. Der var et vaskerum et stykke henne på korridoren. Da vi kom tilbage og havde klædt os på, kom en underofficer og spurgte: »Alle raske?« – Nej, sagde jeg, jeg er syg. Så fik jeg først at vide, at det sagde jeg ganske forkert, jeg havde at sige: »Nej, soldat Rasmussen melder sig syg.« Så havde jeg lært så meget. Der var flere i kompagniet, der havde meldt sig syge. Vi blev laf en underkorporal ført over i »infirmieriet« og fremstillet for en overlæge. Jeg sagde det samme til ham, at jeg led af følgerne af en operation eller egentlig to, da jeg også var opereret for brok. Vi var i civil endnu, Dg lægen mente, at så længe jeg ikke skulle bestille noget, holdt jeg det vel nok ud.

Så fik vi uniformer udleveret. Jeg var noget svær dengang, og man havde ingen trøje, der passede mig. Det var gamle fredsuniformer, vi fik, og jeg fik en sergent-trøje med tresser, knapper og det hele. Den første søndag stillede kompagniet op til udgangsappel, Jeg kom til at stå i andet geled, og kompagniføreren, en overløjtnant, skridtede fronten af og

kom så også om bag bageste geled. Nu havde jeg fået et par meget vide, men for korte bukser udleveret, som jeg var ked af. Dem havde jeg hængt så højt op, som jeg bare kunne få dem, og da kompagniføreren kom ud for mig, kaldte han på feldwebelen og sagde: »Hvad er det for et par forfærdelige benklæder, den mand har på?« Feldwebelen løj med det samme og sagde, at man havde søgt hele kammeret igennem, men man havde ingen, der var bedre. Ja, så skulle jeg med det samme føres over på bataillonskarnmeret og der få et par ordentlige bukser, og det fik jeg.

Om eftermiddagen gik vi så i byen. Vi havde lige fået lært at hilse, og også for hvem vi skulle gøre honnør. Jeg gik som sergent og modtog mange hilsner fra de menige, men om mandagen sagde vor korporalskabsfører, at det var noget helt galt, jeg havde lavet, og så lo han ad det.

Det var jo heller ikke min skyld, men jeg måtte straks på skrædderværkstedet og blev degraderet til menig, (78) Vor korporalskabsfører, en sergent, var et prægtigt menneske. Han var bjergmand af profession, men havde været soldat i syv år. Vi havde to underkorporaler, den ene, en stor tømrer, var grov og robust, men et godt menneske, den anden var mere lumsk.

Vi havde været på banegården med vort civiltøj, og nu skulle der laves soldater af os, men endnu havde ingen forlangt nogen tjeneste af os. Så blev der ved parolen oplæst, at vi skulle til øvelse ved »Grotenschule«. Det var en eksercerplads ikke ret langt borte. Nu var det jo tid for mig at melde mig syg, og det gjorde jeg også om morgenen. Lægen gav mig tre dages let tjeneste. Da de var omme, fulgte det af sig selv, at jeg skulle gøre tjeneste med, og jeg gik med hen på eksercerpladsen. Vi havde hverken gevær eller tornyster endnu. Jeg fulgte med ved små øvelserne, men da man begyndte at løbe, blev jeg langt bagefter. »Ja«, sagde sergenten, »det går ikke«. Så måtte jeg melde mig hos løjtnanten, Det gjorde jeg og forklarede, at denne leben kunne jeg umulig gøre med. Ja, så kunne jeg gå hjem og melde mig hos lægen dagen efter. Det gjorde jeg og fik igen tre dages let tjeneste, gik igen med hen på pladsen og meldte mig igen til løjtnanten. »Ja«, sagde han, »jeg ved jo, at De ikke kan holde til dette. Hvorfor bliver De ikke hjemme, De ulykkesfugl. Se til, at De kommer hjem«. – Så gik jeg hjem og fyrede i kakkelloven, så der var godt varmt, når kammeraterne kom. Da de tre dage var omme, meldte jeg mig igen syg, men nu blev overlægen vred. Han kunne ikke hjælpe mig, og han ville have mig straffet, når jeg kom igen. Det var jeg nu ikke så bange for, men jeg var ked af sådan at gå omkring til ingen nytte, skønt jeg havde det godt.

Så talte jeg med min sergent om sagen og spurgte, om han ikke kunne nævne mig en udvej. Han sagde, at der skulle en del soldater op til stabslægen om middagen for at få deres øjne undersøgt, dem kunne jeg gå med. Det gjorde jeg så, men jeg anede ikke, at stabslægen havde en liste over dem, der mødte med øjnene. Da han (79) var igennem listen, stod jeg tilbage, og han spurgte, hvad jeg ville. Jeg gav ham så en udførlig forklaring over, hvordan det gik mig, at jeg led under følgerne af et par større operationer og ikke kunne følge med, når der skulle løbes eller gås hurtigt. Jeg sagde også, at jeg flere gange havde været hos overlægen, og at han altid gav mig tre dages let tjeneste, og når de var omme, skulle jeg igen gøre tjeneste, hvad jeg ikke kunne. Stabslægen hørte tålmodigt på min forklaring, og så sagde han til mig: »At De ikke kan gå, ved jeg, det forlanger jeg heller ikke af Dem. De skal kun lære så meget, at De kan stå ved et skilderhus og kende en general fra en menig«. – »Ja«, sagde jeg, »så kan jeg godt rejse hjem, for så meget kan jeg allerede«. – »Nej, nej«, sagde stabslægen, »hjem kommer De ikke, dertil holder vi alt for meget af Dem,

og vi finder nok en tjeneste til Dem, som De kan udføre«. – Nu kunne jeg gå og komme igen om et par dage og fortælle ham, hvorledes det gik.

Samme eftermiddag fik vi udleveret tornystre. Jeg havde jo ikke let tjeneste mere, og så gik jeg med hen på eksercerpladsen med tornyster på. Dagen efter gik jeg igen til stabslægen. Han spurgte, hvordan det gik. – Ja, sagde jeg, nu havde man pakket »aben« på ryggen af mig; nu skulle jeg gøre tjeneste med den. Så blev han helt ærgerlig, sendte bud efter sygejournalen og noterede mig som »a. v.« Han sagde, at jeg nu i det hele taget ikke skulle gøre tjeneste mere på eksercerpladsen. Det var jeg jo godt tilfreds med. Geværgreb og det, jeg ikke skulle løbe ved, kunne jeg jo nok gøre. Jeg havde altid fint pudset, og jeg var i det hele taget en prima soldat, når jeg ikke skulle bruge benene ret meget. Jeg var med til skydning og var en af de bedste skytter. Den meste tid sad jeg dog på stuen og passede kakkelloven.

Så en dag kom stabssergenten ind på stuen og fortalte mig, at han havde mistet sin postordonnans. Han havde været såret, var nu rask og var kommet ud til sit regiment. Om jeg kunne være postordonnans. Jeg sagde, jeg ville gerne prøve, og når jeg gik langsomt, gik det vel (80) nok. Så begyndte jeg dagen efter som postordonnans. Når jeg gik til posthuset om morgenen, mødte jeg altid stabslægen. Jeg gjorde flot honnør til trods for, at jeg havde postsækken på skulderen. Han smilte til mig og tænkte vist nok, om jeg ikke havde drejet ham en knap! Jeg holdt meget af denne tjeneste. Tiden gik bedre, og Jeg blev godt kendt på skrivestuen. Feldwebelen var en rigtig god mand.

En dag fik jeg at vide på skrivestuen, at vi skulle sendes til Belgien, og også på hvilken dag. Jeg sendte telegram til min kone og bad hende besøge mig, hvis hun ville tage afsked med mig. Hun skulle fra myndighederne medbringe legitimationspapirer. Hun svarede, at hun kom, og at hun kunne komme med et tog om eftermiddagen. Jeg fik lov til at gå til banegården for at tage imod hende. Nu var Wilhelmshafen jo fæstning, og jeg kunne ikke komme ud på perronen. Da toget løb ind, kunne min kone og jeg se hinanden, også råbe til hinanden, hun fra perronen og jeg ude fra gaden, men hun måtte ikke komme ud til mig. Vi fik dog lov til at mødes i en ventesal under politibevogtning. Vi måtte godt tale sammen, og det var jo på dansk, så det forstod politimanden ikke. Vi kunne jo imidlertid ikke blive i ventesalen, og så fik min kone besked om, at hvis hun ikke fik lov til at komme ind i fæstningen, måtte hun rejse igen med næste tog. Jeg skulle hente en tilladelse på kommandanturen, og jeg pilede af sted. Jeg måtte vente et stykke tid, men så kom den officer, der kunne give tilladelsen, og jeg fik den. Så gik det med stærke skridt tilbage til banegården. Det var vist godt, at stabslægen ikke så mig . . .

Min kone gik så med mig ud til kasernen, og jeg gik ind og fortalte feldwebelen, at hun var kommet. Men nu vilde jeg gerne have lov til at være sammen med hende natten over. Det fik jeg. Vi boede på et hotel lige over for banegården, eller rettere sagt over for ranger-sporene. Om formiddagen dagen efter måtte jeg hente posten, men så fik jeg orlov igen til hen på eftermiddagen. Vi (81) skulle rejse om aftenen. Der skulle pakkes, og vi fik hver udleveret 150 patroner. Hen på aftenen blev vi kommanderet ned i kasernegården og blev opstillet. Det tog megen tid. Nu fik vi de officerer, der skulle føre os. Underofficererne beholdt vi dog. Vi fik også en kaptajn. Han mente, at vi skulle synge og stemte selv i med »Es braust ein Ruf wie Donnerhall«. Så brølede vor underkorporal: »In Deutschland sind die Kartoffeln all!« – Så blev det hele til grin.

Hen imod midnat kom der musik, og nu gik det med musik til banegården. Vor feldwebel kom og tog afsked med nogle af os. Til mig sagde han, at jeg ikke skulle være bange,

med mig skulle det nok gå godt. Det tog lang tid, inden vi kom ind i vore vogne. Alt dette kunne min kone se oppe fra sit værelse. Omsider kørte vi, og om morgenen rejste min kone tilbage til Tønder. Jeg fik imidlertid ikke så lidt skænd af mine kammerater, fordi jeg ikke havde sagt dem, hvornår vi skulle rejse, og at det var muligt at få konen herved for at tage afsked; men jeg måtte jo ikke røbe noget af det, jeg fik at vide. Nu gik turen til Belgien, andet fik vi ikke at vide. Vi kørte i tredje klasses vogne og sad og sov så godt vi kunne. Om morgenen, da det var ved at blive lyst, brølede underkorporalen: »Vågn op! Vi er nu i fjendens land!«. – Vi passerede Lüttich, og det var et smukt syn at se ned på byen. Vi kørte kun langsomt, ikke over 30 km. Langs banelinien stod der vagtposter. De skulle nok passe på, at vi ikke blev sprængt i luften. Når vi holdt på banegården, vinkede de unge piger, og børnene kom og råbte om chokolade. Man kunne ikke se, at nogen var fjendtligt sindet. Det var først i marts 1917, vi kørte derud. Vi troede, vi skulle få sønderskudte huse og byer at se, men det var kun meget lidt, vi så. Om aftenen ved syvtiden nåede vi Brugge. Vi havde fået at vide, at vi skulle blive her.

I. C. Rasmussen, Løgumkloster.

Mine oplevelser i Verdenskrigen 1 914-18

(82) Den 4. Maj 1915 kom der Bud efter mig. Jeg maatte af Sted for at gøre min tunge Pligt. Sammen med saa mange andre unge Mænd stillede jeg i Flensborg. Herfra gik dog Rejsen straks videre til Byen Husum, som nu under Krigen havde opnaaet den »Ære« at blive Garnisonsby. Vi korn i Massekvarter i Byens ret store Markedshal. I Husum fandt den militære Uddannelse Sted, og i Løbet af otte Uger var vi blevet rigtige og brugbare Krigskarle ...

For mit Vedkommende gik Skæbnen dog, snart i en anden Retning. Jeg havde ret daarligere Ben, hvorfor jeg meldte mig syg.

– Jeg kan ikke taale at gaa, sagde jeg til Lægen, der skulde undersøge mig.

»Schonung in drei Tagen!« sagde Lægen kort.

Da de tre Dage var gaaet, stod jeg igen hos Lægen.

– Det er nogle sørgelige Klodser til Ben, De har, Mand, sagde Lægen efter den ret grundige Undersøgelse.

– Ja, det kunde jeg jo ikke godt nægte.

Lægen skrev noget ned paa et Stykke Papir ...

Aah, hvor jeg glædede mig. Han havde skrevet »g-v«. Nu var jeg da foreløbig fri for al Tjeneste - indtil en Dag oversergentens øjne faldt paa mig.

– Hør, sagde han, du har ikke godt af at gaa der og drive den af hele Dagen lang; kom op paa mit Kontor, der vil der altid være et eller andet, du kan lave.

Jeg avancerede til Tjener og senere til Medhjælper paa Kompagniets Kontor.

Her sad jeg og saa paa, hvorledes mine Kammerater ude paa Pladsen fik lært den saa velkendte militære »Sliff«! Jeg saa dem ogsaa sidste Gang, da de iført den (83) graa Feltuniform svingede ud gennem Porten. De tog Turen til Fronten, medens jeg blev i Husum.

Snart genlød Pladsen dog igen af høje Raab. – Et nyt Hold var mødt frem til Uddannelse, og saadan blev det ved ...Jeg havde nu mit paa det tørre - troede jeg da; men en Dag blev jeg oplyst om noget andet. Jeg fik Besked om, at jeg den næste Dag havde at indfinde mig til Lægeundersøgelse, Tak, Skæbne! Nu gaar den nok ikke længere, tænkte jeg i mit stille Sind; men jeg var glad, da jeg den næste Dag vendte hjem fra Undersøgelsen. Jeg havde beholdt mit »g-v«.

Nogen Tid senere stod jeg atter for Lægen.

Han undersøgte mig fra Top til Taa.

– Jeg tror, sagde Lægen, vi lader den Mand gaa over til Trænet; der vil man nok finde Anvendelse for ham.

– Trænet! havde jeg nær raabt, det var da forbistret dumt. Jeg havde det jo godt nok, hvor jeg var, saa ...

Det var en Dag i oktober, at jeg sad i Toget, der skulde føre mig til mit næste Bestemmelsessted. Maalet var Rensborg. Jeg havde en Hejsefælle med paa Turen, en ung Fyr fra Hamborg. I Rensborg meldte vi os ved Træn Afdelingen og kom straks i Arbejde. Jeg kan godt lide at have med Dyr at gøre, særlig naar disse er gode og fromme. Men de Heste, de havde her, var alt andet end rare. De slog og bed efter alle Kunstens Regler, og det var nu slet ikke saa rart, og strigle og muge under Heste fra Morgen til Aften er ikke, hvad man kan kalde et godt Job. Naa, dette Slavelevned varede dog kun et Par Dage. Vi fik Besked om at indfinde os til Lægeundersøgelse.

Gad vide, hvad der nu vilde ske, tænkte jeg, da jeg sammen med min hostende og stønnende nye Ven var paa Vej op til Lægen.

Det gik godt. – Jeg beholdt foreløbig Prædiketet g-v. – garnisonstjenestedygtig. Og - glad var jeg.

Vagtmesteren, vi havde, var selvfølgelig af en helt anden Mening. Han kaldte os lige-frem for Slyngler og Dovendidriker, men det maatte han nu selvom. Et (84) Par Fyre som os, sagde han, havde han slet ingen Brug for. Vi skulde trækkes ud og skydes; det var det bedste, mente han ...

Selvsamme Dag Hk vi vore Papirer og tog straks tilbage til Garnisonen i Husum. Her var alting saa fredeligt. Her var det godt at være. Snart efter sad jeg igen vel anbragt paa Feldwebelens Kontor.

Ja - ja, nu bliver du nok her, til Krigen er forbi, tænkte jeg. Alt gik ogsaa godt til helt hen paa Vinteren 1917. Da var Krigen jo desværre endnu ikke forbi. Jeg maatte, hvor nødig jeg vilde, forlade min gode Stilling. Hæren manglede Folk til Kanonføde. – Man skrabede Bunden for Folk, og det var ikke let at komme udenom.

Sammen med en lille Flok ligestillede drog jeg af Sted. Vi kom til Slesvig. Her laa vi først i en halv Snes Dage, før Transporten var samlet. En herlig Tid - men bare alt for kort. Fra Slesvig gik Rejsen videre til Fronten i Flandern.

Sammen med mange andre blev jeg tildelt det 214. Reserve-Regiment. Meningen var jo, at vi var sendt herud for at frigøre det vaabenduelige Mandskab, der jo her som iøvrigt alle andre Steder havde et eller andet Job bag Fronten. Nu kunde de komme ud i Skyttegraven.

Man kan saa godt forstaa, at disse Mænd hadede os nyankomne. Man kaldte disse Folk for - Etapehingste eller Etapesvin! Man ønskede os »Fanden i Vold«. Ja, det blev endda fortalt, at der var en af disse Folk, der sagde, at det var bedst, om man straks sendte os ud i Skyttegraven og saa jog os over mod Fjendens Stilling; saa vilde man da hurtigt være af med os. Naa, slet saa galt gik det nu ikke. Efter et Par Dages ophold bag Fronten blev vi

tildelt et Arbejdskompagni. Ganske vist maatte vi nu ud i Skyttegravene. hvor vi arbejdede med forskellige Ting. Vi lavede Skansearbejde. Om Natten maatte vi arbejde foran Stillingen og lave Pigtraadsspærringer og den Slags. Det var et ret farligt Arbejde, og vi led ret alvorlige Tab baade af døde og saarede. Da vi havde været med her i en halv Snes Dage, kom (85) Kompagniet tilbage i Ro. Jeg meldte mig hos Lægen. Jeg sagde, at jeg var syg.

Efter Lægeundersøgelsen blev jeg sendt tilbage til den saakaldte store Bagage, hvor man maatte se at finde en Plads til mig, og det lykkedes. Jeg blev Medhjælper ved en af Bagagevognene, en Slags Stilling som Tredje-mand og Stik-i-Rend-Dreng for Korporalen og hans Folk, just ikke nogen misundelsesværdig Stilling; men man kan jo finde sig i meget, naar man bare kan hytte Skindet. Trods alt hænger man jo ved Livet, naar man er ung

...

Det var i Grunden morsomt at lægge Mærke til, hvorledes de »gamle« forstod den Kunst at »hytte sig« og undgaa at blive sendt ud til deres respektive Kompagnier i Skyttegravene. Jeg forstod dog snart, at det var Ledelsen, der dækkede dem, Så gik jeg da her og vænnede mig til Livet bag Fronten. Vort Arbejde bestod i at forsyne Tropperne forude med alt muligt, saasom Levnedsmidler, Ammunition, Pigtraad og den Slags fra de længere tilbageliggende Depoter. Disse Transporter kunde tit og ofte være ret ubehagelige, ja, ret farlige endda. Jeg husker tydeligt endnu en Nat, da vi var undervejs ud med Materialer til Skyttegravearbejdet. Vi kom ud for en stærk Beskydning fra det fjendtlige Artilleri. Vagtmesteren, der førte Kolonnen, lod os først holde, men snart efter gav han ordre til at vende om og skyndsomst trække os tilbage. Det hele gik da ogsaa godt, og vi slap uden Tab tilbage. Men ved Appellen den næste Morgen kan det nok være, at Vagtmesteren og vi andre fik paa Hovedet.

– Her er absolut ikke noget, der hedder at vende om! skreg Kaptajnen. Vagtmesteren kunde bare vente, han vilde blive degraderet og sendt til Helvede - om ikke ud i Skyttegravene.

Rent bortset fra dette gik alt saare godt. Hvorfor sulte! Her var jo nok af alt! Vi tog alt uden at skulle rekvirere ...

Nu havde vi foreløbig ingen Kusk til vor Vogn. I og (86) for sig var det en ret kedelig Sag. Jeg stod og striglede vore Heste, da Vagtmesteren en Dag dukkede op i Stalden.

– Naa, De er ved at strigle? Fodrer De ogsaa Dyrene?

– Javel, Hr. Vagtmester, det gør jeg da rigtignok.

– Har De Forstand paa Heste? sagde Vagtmesteren.

– Ja, det har jeg da rigtignok, Hr. Vagtmester.

– Vil De have Pladsen efter den syge Kusk, saa kan De faa den.

– Tak, Hr. Vagtmester, jeg tager gerne Pladsen,

Tak! sagde jeg.

Mine to Dyr var ret gode Heste; dog fandt jeg, at Vallakken var den bedste. Den hed »Meister«, var rødbrun med Blis og fem Aar. Jeg kom til at holde meget af det Dyr. Og det kan siges, at jeg altid sørgede godt for mine Heste. Rigtignok var det ret skralt med Tildelingen, men man kunne da altid hugge lidt ekstra i Depoterne. Jo, »Meister« var et smukt Dyr, det havde vor Major en Dag ogsaa opdaget. Han vilde absolut have »Meister« som privat Ridehest. Hvor nødigt jeg vilde, maatte jeg nu bytte Hest med ham. Den Hest, jeg fik, var saadan set god nok, men den havde visse graverende Fejl. Bæstet vilde baade bide og slaa; man skulde altid tage sig i Agt for den.

Nogen Tid derefter stod jeg en Dag og var ved at pudse mine Dyr. – Hyp, sagde jeg for at faa Hesten til at flytte sig, men det taabelige Bæst slog bagud. Den ramte mig med Hoven midt i Ansigtet. Der røg et Par Tænder, og Kæben fik en ordentlig Skramme. – Naa, tænkte jeg, det slap du da nogenlunde godt fra. Jeg fik en Klud bundet om Hovedet og fortsatte mit Arbejde.

Der gik et Par Dage. Jeg mærkede nok, at der var noget i Vej en. Saaret vilde ikke heles. Snart flød det med Materie og det smertede, saa jeg næsten ikke kunde spise. Af gode Grunde vilde jeg ikke gaa til Lægen. Jeg skulde nemlig hjem paa orlov, saa jeg bed Tænderne sammen. Bare komme hjem, saa var det lige meget med alt andet.

(87) Saa kom da Skrивeren og sagde: – J a, saa er det saa vidt; du skal straks møde paa Kontoret.

Jeg rev Kluden af og vaskede det værste bort, og saa skyndte jeg mig af Sted op paa oversergentens Kontor.

– Naa, er De der, Appel, sagde oversergenten og saa op paa mig gennem de skarpe Briller.

– Men hvordan er det, De ser ud i Ansigtet, Mand!

– Aa, Hr. oversergent, det betyder ikke noget, sagde jeg.

– Betyder, jo vist betyder det noget. ~ Hvordan har De faaet det? fortsatte han og saa nærmere på mit Ansigt. Saa maatte jeg til at forklare ham, at det var en af mine Heste, der havde sparket mig.

– Betyder ikke noget? gentog han. – Jo, jo, nu maa De først gaa til Lægen, min Ven, og lade ham undersøge Saaret, før kan der absolut ikke blive Tale om, at De faar Lov til at rejse. – Farvel!

Lægen bandede fælt, da jeg kom med mit Saar.

– Saadan en - en Kraftidiot! Hvorfor kommer De først nu!

Det endte da med, at Lægen sendte mig tilbage til Feltlazarettet- og jeg, der skulde være rejst hjem!! Jo, det var vel nok en værre Suppedas ...

Tre Uger opholdt jeg mig nu paa Feltlazarettet. Trods Plaster og andet vilde mit Saar ikke heles. Man opgav mig her og sendte mig med et Lazarettog til et andet og større Sygehus. Her laa jeg i de næste seks Uger, uden at Saaret vilde heles. Lægerne mente, at det maatte være noget med Kirtlerne.

En Dag kom en Flok høje Herrer med saa meget Guld paa. – Velsagtens Folk fra Sanitetsvæsenet. Herrerne diskuterede ret livligt. Hist og her blev de staaende ved en Seng. Tilfældigvis hørte jeg en af dem nævne ordet Tyskland. Og saa var de borte igen. – Før Aften havde vi forladt Byen. Med et langt Lazarettog gik Rejsen til Sydtyskland. Ankommet her blev jeg sammen med en hel Del andre indlagt på et katolsk Hospital til videre Behandling. Seks Uger varede opholdet her. Udover at (88) Saaret ikke vilde heles, fejlede jeg ikke noget. Jeg kunde tage ud i Byen og finde mig et Job, hvorved jeg kunde tjene en god Skilling.

En Dag under Undersøgelsen sagde Lægen til mig:

– Ja, nu slaar min Kunst ikke til mere. De maa regne med at blive sendt et andet Sted hen.

Allerede den næste Dag gik Turen videre med Toget.

Jeg kom til en Kuranstalt i umiddelbar Nærhed af Berlin. Den var beregnet til officerer og ikke til almindelige, menige Soldater. Men det fik nu hjælpe; ind kom jeg da. Her havde man det nyeste paa Videnskabens omraade, bl.a. ogsaa en Røntgen-Afdeling. Foreløbig

skulde jeg have et Par ugentlige Behandlinger. Den øvrige Tid fik jeg saa selv se at faa Has paa.

Behandlingen bestod i saadan noget moderne som Radiumbestraaling. Saaret skulde jo da gerne helbredes. Hvilken Triumf for Videnskaben, hvis de kunde fremvise et virkelig videnskabeligt Resultat!

Ganske vist fandt jeg det mest passende, at Behandlingen varede Krigen ud, og endnu var der jo ingen Ende at se paa den. Af Erfaring vidste jeg, at for den, der vil, er der altid et Job at finde. Derfor tog jeg Sporvognen ind til Berlin og forsøgte mig i forskellige Fag. Først fandt jeg en Stilling som Bybud for en større Forretning. Da jeg havde haft den Plads en kortere Tid, syntes jeg, at der var lidt rigeligt med Løben for Pengene. Saa fandt jeg mig noget andet. En Tid var jeg saaledes Portier i en større Biograf. Ja, det var rigtignok glade Dage. Endelig var mit Saar da blevet lægt, og Behandlingen var forbi. Jeg var færdig her, og man sendte mig til Rostock. Her havde Reserve-Regimentet hjemme.

Jeg var jo stadigvæk g-v., saa man sendte mig ikke ud til Fronten, men i Stedet for ud til en Flyver-Afdeling uden for Byen, Det viste sig dog, at man der ikke havde tænkt paa at sende mig op at flyve. Nej jeg holdt mig paa Jorden. Jeg var saa at sige blevet Arbejdsmand. Maskinerne skulde jo slæbes ud, og naar (89) de vendte tilbage, stod vi parate til at slæbe dem ind igen. Jeg kom dog snart bort herfra og blev forflyttet til et rullende Hold; d. v. s. vi ledsagede nye Maskiner ud til Fronten i Vest. Vi rejste paa egen Kostforplejning. Jeg husker, at vi dengang fik 2,50 Mark om Dagen. Var vi uden for Tysklands Grænser, var Summen det dobbelte. Det var selvfølgelig ikke altfor rigeligt med Penge, men, vi forstod at klare os ved at stjæle os frem. Det her lille ord: »Besorgen« var ikke noget ukendt Begreb.

Vi var nu naaet hen til sidst paa Sommeren 1918. Vi forstod, at Krigen lakkede mod Enden. Der herskede overalt en syndig Uorden. Folk sultede og stjal, og der fandt opløb og Tumulter Sted. Togene kørte ganske uregelmæssigt. Ofte skete det, at vi ikke kunde komme frem, men blev liggende i mange Timer, ja, ofte hele, Døgn paa en eller anden Jernbanestation.

En Nat, da vi var ude at finde Levnedsmidler, fandt vi en Vogn, der var fyldt med de dejligste, røgede Skinker. De var vel bestemt til en eller anden officersmesse, - De gik af som varmt Brød! Vi gjorde det ikke for at berige os, men kunde alligevel ikke undgaa at tjene gode Penge ved det.

I de første Dage af November var vi igen undervejs til Fronten med en ny Sending Maskiner. Vi passerede Aachen den 10., tror jeg. Der gik vilde Rygter. Vi erfarede da, at Stillingen paa Vestfronten skulde være ret kritisk. - Amerikanerne skulde være brudt igennem, sagde man. Den næste Dag begyndte Revolutionen. Kejseren og hans Søn, Kronprinsen, flygtede til Holland, medens Hæren kapitulerede. Godt var det ikke mere i Fjendeland. Nu gjaldt det om at komme tilbage. Alle de dejlige Maskiner blev ladet i Stikken. Vi naaede ogsaa velbeholdne tilbage til Rostock; men sikken en Tid, der nu op randt! Jeg blev her endnu et Stykke Tid, men naaede dog at komme hjem til Jul.

Thomas Appel, Helleskov / Spandet.

Fra Revolutionens Dage

Da min Kone agerede »syg«.

(90) Det var ved den Tid, da den første Verdenskrig var hørt op i november 1918. Jeg var vendt hjem fra Krigen kort før Jul. Revolutionen havde gjort Ende paa Krigen, men endnu havde vi da Tyskerne her i Landet. Tyske Soldater og Toldere bevogtede endnu Grænsen. Ganske vist var det nu ikke saa vanskeligt at faa Lov at passere grænsen som under Krigen. Saaledes var der en Løjtnant i Spandet. Han lod gerne Folk faa et Bevis, saa de kunde færdes frit frem og tilbage over Grænsen. Man maatte dog ikke foretage Smugleri under Turen ...

Det var først paa Aaret 1919. I de sidste Dage havde vi haft ret fint Vejr med Sol og let Frost. Da vi var udgaaet for forskellige Ting i Huset, besluttede min Kone og jeg, at vi vilde tage en Tur til Ribe. Da vor Nabo hørte det, vilde hans Kone absolut ogsaa med. Jeg fik mine to trofaste, smaa Russerheste spændt for Vognen. Snart efter rullede vi hen ad Landevejen. Vi standsede ved Spandet Kro. Jeg steg ned fra Vognen og gik ind til Løjtnanten, - der heldigvis viste sig at være hjemme. Jeg hilste paa Manden og bad ham give mig et Bevis, saa vi kunde faa Lov til at fortsætte over Grænsen til Ribe.

– Ja, det var saa Navnet, sagde Løjtnanten, men hvad ser jeg, er I tre paa Vognen?

– Ja, forklarede jeg, det er min Kone, hun er syg; og saa har jeg faaet vor Nabokone til at tage med for at være hende til Støtte under Turen, Vi skal til Lægen, Hr. Løjtnant.

– Naa saaledes, sagde Løjtnanten og gav mig Papiret.

Jeg tror nu ikke, at Løjtnanten tog det for Alvor med den »syge« Kone; men det var jo hans Sag.

(91) Turen gik videre. Sedlen viste sig at være god nok; den virkede som et »Sesam, luk dig op!« – Vi fik Lov til at passere Grænsen uden videre Kommentarer og holdt sluttelig vort Indtog i Ribe med alle dens mange fyldte Butikker.

Vi fik udrettet vore Ærinder, og det blev mange Ting, der skulde gemmes forsvarligt bort i Vognen. Og saa tog vi af Sted hjem ...

Det var allerede langt hen paa Eftermiddagen, da vi naaede til Kroen i Hømlund, hvor vi skulde passere Grænsen. Det var allerede ved at blive mørkt. Det vilde være en Fordel for os og vore mange rare Ting. Men den gik ikke. Jeg havde forregnet mig. Næppe havde vi Grænsebommen bag os, før vi blev standset af et Par tyske Soldater.

– Naa, hvor kommer I fra? spurgte straks den ene af Mændene.

– Ja, vi kommer saamænd bare fra Ribe, svarede jeg, og vi har Papir paa, at vi har Lov til at passere Grænsen. Samtidig fandt jeg Beviset frem, saa de kunde se, at jeg talte sandt.

– Det er vel det sædvanlige. En af Løjtnantens dernede i Kroen. Dem giver vi ikke en Døjt for, men - det er vel det sædvanlige Smugleri! sagde Manden bestemt.

– Hvem smugler her! udbrød jeg ret irriteret.

– Alle! sagde den første af Mændene, men lad os nu faa undersøgt, hvad I har med her i Vognen. De gav sig roligt til at undersøge Vognens Indhold nærmere. – Og her var de jo for saa vidt mere end heldige. At tale sig til Rette med Mændene vilde være haabløst. Jeg pirkede lidt til den ene af de to Gavytve for at faa ham væk fra Vognen, men Fyren tog mig «let fortrydeligt op.

– Lad være med det, eller jeg skyder! brummede han og pegede truende paa mig med en Pistol.

– Nej, nej, lad være, jeg har faaet nok af Krig, men vil, I tro mig, naar jeg siger, at alle de Ting, I ser her, er til – til Toldkontrolløren og hans Kone. (92)

– Naa, er det det, men den tror vi bare ikke paa, svarede den første af Mændene, dog ikke uden en vis tøvende Klang i Stemmen.

– Ja, det maa I nu selvom, men saadan forholder det sig, forklarede jeg og følte, at jeg halvtvejs havde sejret.

– Kan dette virkelig være muligt?

– Ja, hvorfor ikke! udbrød jeg og morede mig over de to. Og hvis I ikke vil tro mig, saa følg bare med ned til Kontrolløren i Spandet, saa skal I nok blive kloge.

Det viste sig, at denne Bemærkning havde en afgørende Indflydelse paa de to Mænds nærgaaende Indblanding, for de standsede Undersøgelsen og indvilgede i at følge med os ned til Kontrolløren i Spandet.

– Men, sagde den ene, du maa jo være klar over, at vi har jer alle tre i Fælden i Altsaa intet Snyderi med at forsøge paa at smutte udenom, forstaar du!

– Jo, jeg forstod dem godt nok, indrømmede jeg, men i mit stille Sind ønskede jeg dem derhen, hvor der er fælt varmt ...

Vi rullede da endelig ad Sted igen med de to Fyre siddende bag i Vognen. En halv Times Tid efter rullede vi frem foran Kontrollørens Bolig ved Spandet Kro.

De to Soldater krøb ned fra Vognen. Medens den ene tog sig af os, søgte den anden ind i Huset for at tilkalde den strenge Kontrollør. »Formodentlig en Flok Storsmuglere derude paa Vognen«, hørte jeg tydeligt Manden sige.

Kontrolløren betænkte sig vist, for det tog en forfærdelig lang Tid, før han viste sig i Døren.

– Naa, der har vi altsaa Smuglerne, sagde han og traadte helt hen til Vognen for bedre at se, hvem han, havde for sig.

– Nej se, er det virkelig dig? .Ja, men du smugler da ikke ...

– Nej, det gør jeg ikke, men det var bare disse Varer her til Kontrolløren, sagde jeg og blinkede lidt til ham. (93)

– Varer - hvilke Varer? Kontrolløren stod og saa ret uforstaaende op paa mig, indtil der gik et Lys op for ham.

– Ja, de Varer, som de to Fyre der absolut ville have fat i.

– Jamen, det er jo sandt nok, min Kone har sendt Bud med Dem efter disse Smaating! – Han pegede paa de to Soldater og sagde: aa, dette har I gjort godt, Tak for det; men ellers har det sin Rigtighed. I kan godt forsvinde.

Aa, hvor jeg godtede mig. Jeg kunde ikke lade være med at komme med en Bemærkning: »Farvel, og Tak for Følgeskabet!«

– Ja, sagde Kontrolløren, da de to Mænd var ude af Syne, det gik jo godt for jer denne Gang, men husk, en anden Gang er det ikke sikkert, at jeg vil paatage mig at hjælpe jer ud af en lignende Klemme!

Broder Beier, Spandet.

Saadan kan det gaa -

Krigen fører absolut intet godt med sig, hvilket min lille Beretning snart vil overtøge Læseren om. Det var under den første Verdenskrig. – Jeg tror, det var i Sommeren 1916. Vi var indtil nu blevet forskaaet med Hensyn til at faa Soldater lagt i Kvarter hos os. Maaske skyldtes det, at der kun var faa Soldater her paa Egnen, maaske var Grunden den, at vort Hjem kun var lille, og at vi havde fire Smaabørn: men nu skulde det altsaa være. Ikke mindre end en hel Bataillon Landstormsmænd var netop ankommet med Toget og havde taget Kvarter paa Byens eneste Hotel - en Landsbykro.

Det varede ikke ret længe, før der blev banket paa Døren.

– Kom ind!

Og der stod han med sin Seddel i den fremstrakte Haand. Han hilste. »Landsturmann Eberhardt Witte soll hier einquartiert werden!« Manden saa ret (94) tilforladelig ud og var snart indlogeret. Heldigvis var min Mand den Dag hjemme, saa det blev ham, der kom til at tage sig af den Gæst, der var blevet os paatvunget.

Det blev til en rigtig lang Samtale for de to, for det opklaredes snart, at Witte - ener bare Eberhardt - var indfødt Hamborger. Det betød ligefrem et lille Plus for ham, for saa var han jo ikke Prøjer.

Jeg glemmer at fortælle, at min Mand i sine unge Dage som Farversvend havde haft ophold og fundet Arbejde i Hamborg en Tid. – Witte, der var sidst i Trediveerne, var gift; der var dog ingen Børn, og nu sad Konen alene dernede i den store By og kedede sig. Næsten hver Dag var der Brev til ham fra den kære Luise. – Han kaldte hende »mein Lischen«.

Og saa stod da de gæve Landstormsmænd ved Grænsen og spejdede ind i det forjættede Land, som andre, ogsaa Folk heroppefra, havde gjort før dem.

Der gik en Tid. Soldaterne var ved at indleve sig paa Egnen og med Forholdene heroppe. Længe varede det ikke, før der kom Koner rejsende sydfra for at træffe sammen med deres Mænd en Dag eller saa. Der var dog enkelte Koner, der ikke nøjedes med en kort Dag, men opholdt sig heroppe i flere Dage, ja Uger. Jeg bemærkede en Dag, at det var ligesom der var noget, der trykkede den gode Eberhardt.

Og endelig busede det ud af ham.

– Ser I, kære Venner, det er Luise, min Kone. Hun skriver, hun længes, og om hun ikke kunde komme herop paa Besøg, bare et kort Besøg, - Hun kan godt bo i Kammeret hos mig, og jeg skal nok betale for hende, ser I, bare et Par Dage ...

Jeg havde nu mine Betæneligheder, for hvordan med Sengelinnet? Vi havde sandt at sige kun lige til Husbehov. Min Mand fandt dog, at det vilde være Synd at nægte den gode Witte dette. Han sagde derfor at Witte godt kunde skrive hjem efter Konen.

Ret mange Dage gik der ikke, før der laa Brev fra hende. – og saa var da Fru Luise Witte ankommet. (95) Hun og Manden havde det rart sammen, ganske som om de var nyforlovede. Hun var flink nok. Det vilde være Synd at sige andet. Hun ligefrem satte Huset paa den anden Ende med al sin Kvidren og Syngen Dagen lang. Naa, det var nok hendes Natur. Ret meget Begreb om Husgerning havde hun vist ikke, men hun vilde da gerne hjælpe til i Køkkenet, hvis jeg vilde tage til Takke.

Selvfølgelig sagde jeg ikke nej. Jeg havde jo ogsaa mine Børn, der skulde have deres daglige Pasning. Luise fik derfor Lov til at skrælle Kartofler, rense Gulerødder og vaske op efter Spisningen og lign. Der gik nogle Dage, men Fru Witte lod ikke til at kede sig hos os.

– Hun nævnede ikke noget om at ville hjem igen. Der gik en Uge, og der gik to, dog uden at det blev til opbrud. Ugerne blev til en Maaned og - hun var her stadig. Min Mand blev lidt lang i Ansigtet. Det var nok noget galt, vi var kommet ind i. Naar vi var ene, drøftede vi i Stilhed Sagen. At hun blev boende her, kunde vel nok gaa an; men værre var det, at vi indtil nu ingen Kostpenge havde set. Den gode Eberhardt nævnede aldrig noget om dette ...

To Maaneder gik. Min Mand havde den Dag været paa Arbejde, og da han om Aftenen kom hjem, fortalte han, at han havde hørt, at Bataillonen gjorde klar til opbrud. De skulde, efter hvad der sagdes, forlægges - men hvorhen?

Jo, det passede ogsaa godt nok, thi da Eberhardt Witte kom hjem efter endt Tjeneste, sagde han det ogsaa, og, sagde han, nu vil det nok være bedst at vi faar vort økonomiske Mellemværende i orden, - Jo, der var ikke noget at sige Manden paa, thi han betalte Regningen helt og fuldt ud.

Og saa rejste de da endelig. -

Eberhardt Witte kom ud til Vestfronten. Vi hørte fra ham flere Gange. I sit sidste Brev, et for os ret uforstaaeligt Brev, skrev han kort: »Min Kone har nu været saa ondsindet og har forladt mig ... «

Charlotte Christensen, Arnum.

Fra Slaget ved Marne i 1914

(96) Vi husker jo alle de hektiske Dage dengang i August 1914, da den første Verdenskrig brød løs, Som hørende til Reserven rnaatte jeg straks ved Krigens Udbrud melde mig ved Bataillonen i Haderslev. Vi var jo mange Danske, der mødtes her. Med det slesvigske Regiment 84 gik Turen snart til Aachen. Vi rykkede over Grænsen og ind i Belgien, var med her ved Lüttich (Liège), senere ved Mons, og snart stod vi paa fransk Jord. – Det gjaldt Jo om at komme først til Paris - men saa langt naaede vi aldrig ...

Vi naaede dog omsider frem til omegnen af Byen Noyon. Aisnefloden løber her gennem en pragtfuld og meget frugtbar Dalsænkning, og i denne Dal ligger Byen Noyon. En ret lang Bro forbinder de to Bydele. Under den tyske Fremrykning skulde vi passere Broen, men dette var Franskmændene jo klar over, og langs Flodens modsatte Bred havde de sat sig fast for at yde Modstand.

Englænderne var ogsaa med der. Tyskerne sendte deres Tropper ned gennem Byen og videre frem mod Broen, men de blev standset af den fjendtlige Ild. Det var jo aktive Tropper, og officererne tørstede efter Ære og Berømmelse. Det hele gik som efter en Snor, ganske som hjemme paa Eksercerpladsen. – Det ene Kompagni efter det andet rykkede frem og tilintetgjordes i Fjendens morderiske ild. Endelig afbrødes Stormen. Artilleriet traadte i Aktivitet. Franskmændenes Stillinger blev skudt i Grus, og saa var Vejen fri til videre Fremrykning. Men alle de forfærdelige Ting, man der saa og oplevede, glemmer man aldrig.

Under idelige Kampe med de fjendtlige Bagtropper rykkede Regimentet videre fremad, Nu gjaldt det om at naa frem til og over Marnefloden. Vi blev efterhaanden (97) ret ilde

tilredte. Det kneb saaledes svært med at faa Forplejningerne frem. Efterhaanden tyndede det svært ud i vore Rækker. Kompagnierne blev saa underlig smaa. Vi var nu naaet til det Stadium, da vi mente, vi absolut ikke kunde mere. Vi laa i en Skov, da vi pludselig blev udsat for et voldsomt, fjendtligt Artillerioverfald. Vi søgte straks Dækning i Skovens Dyb, men hvad hjalp det? Grene og hele Træer væltede ned paa os. Her kunde vi altsaa ikke blive. Først løb een, snart flere tilbage for at naa ud af Franskmændenes Ild, Snart løb alle. – Jeg saa en Mand, en Major, komme løbende imod os. Han raabte og skreg, mens han fægtede med Pistolen i Luften: »Soldater! – Kammerater! – Fronten er der!«

Nogle stoppede op og vendte om paa hans Befaling, men det var kun faa. – Da lød der et fornyet Raab: »Befaling bagfra! – Alle trækker sig tilbage!«

Jeg tror nu, at denne ordre aldrig er blevet givet. Det er nok en eller anden, der har ud-raabt de ord; men givet er det, at ordren fængede. Fra nu af trak vi os tilbage. Før var det os, der forfulgte de vigende Franskmænd. Nu havde vi byttet Roller ...

Det blev et værre Sammensurium -

De forskellige Regimenter blev ved Tilbagetogets Begyndelse blandet sammen. Jeg var saaledes sammen med Folk fra Regimenterne 86 og 31. Disciplin var der heller ikke Tale om mere. Samlede marcherede vi tilbage. Det gik kun langsomt. Heldigvis lod det ogsaa til, at Franskmændene, var lige saa udkørte som vi. En Del af vore Kammerater faldt dog i disse Dage i fransk Fangenskab og blev saaledes hurtigt færdige med Krigen.

Af og til maatte vi gøre omkring for at holde de forfølgende Franskmænd lidt paa Afstand, men tilbage gik det stadig for os. Vi gik formelig og sov. Lidt Frugt fra Haverne eller andet, hvad vi saadan kunde bjærge undervejs, tjente til Livets ophold. Der var flere Episoder.

Jeg husker saaledes en Dag i Slutningen af vort Tilbagetog, at vi kom dragende gennem en lille Landsby. Pludselig var der noget, der kildrede min Næse: Nybagt Brød! (98)

– Ha, tænkte jeg, gik efter Lugten og fandt frem til et af vore Bagerier. En stor Stabel friskbagt Brød laa her. Jeg spurgte slet ikke om Forlov, men huggede nogle Brød og løb min Vej uden at bryde mig om Feldwebelens arrige Haah. – Ja, giv du bare ondt af dig saa længe, du gider, tænkte jeg, men Brødene beholder jeg!

Vi spiste, men - bagefter gav det rigtignok Rensborgmarch! Vi maa have set forfærdelige ud, noget i Retning af Marodører, for da vi passerede gennem en nyopbygget tysk Forsvarsstilling, havde man nær skudt os som Fjender. Vi har just ikke lignet sejrsheruste tyske Soldater.

Lattede trak vi os tilbage over Aisnefloden og gik i Hvil i en lille By. Her blev vi da liggende i tre Uger for at rekreere os og modtage opfyldningsmandskab. Saa først kunde vi igen indsættes ved Fronten.

Senere har en af mine Kammerater fortalt mig, hvorledes det var gaaet ham og fire andre Sønderjyder ved samme Lejlighed under Tilbagetoget.

– Ja, sagde han, vi var fem Mand ialt - alle Danskere. Vi gjorde os det straks mere behageligt. Hvorfor dog gaa, naar vi kunde køre! Vi rekvirerede paa egen Haand et Køretøj, en Hest og en tohjulet Kærre. – og - hyp - lille Lotte! - gik det nok saa nydeligt!

Andreas Schack, Spandet.

På patrulje ved Kimmelbjerget

(99) Det var almindeligt, at man meldte sig frivilligt, når en patrulje skulle sendes frem, og når, der var tid dertil, fik patruljeføreren besked om det en dag eller to i forvejen. Han kunne så i forvejen udspejle terrænet gennem kikkerten og udtænke sig en plan over foretagendet. Mandskabet derimod fik først besked, lige før patruljen startede. Selvfølgelig kunne det hende, at føreren tog en betroet mand til hjælp under planlægningen af patruljens rute. De søgte da op til et højere liggende punkt, hvorfra de, uden selv at blive set, udarbejdede den plan, man skulle gå efter.

Den 10. april 1918 fik således en underofficer til opgave at starte en patrulje og - der som det var muligt - tilintetgøre en fremskudt engelsk underofficerspost. Denne post, havde man observeret, var kun besat om natten. Man havde givet patruljeføreren to dage til at udføre denne aktion. Underofficeren satte sig i forbindelse med en, der ville tage med på den farefulde færd, og de udspejdede nu terrænet. De lagde mærke til, hvornår englænderne om aftenen gik i stilling i den fremskudte post, men også, hvornår de om morgenen atter forlod den. De konstaterede, hvor mange mand den fremskudte post talte, hvor mange der stod på vagt ad gangen, og hvad der ellers var af interesse. Vigtigt var det, at man fik konstateret, at styrken talte tolv mand samt føreren og en ordonnans, og at der altid stod tre mand på vagt, ligeledes, at der med en times mellemrum sendtes oplysninger tilbage.

Jeg blev udtaget til at gå med på denne patrulje. Vi var fjorten mand samt føreren. Det gjaldt om at overrumple englænderne. Tidligt om morgenen rykkede vi ud. Alt skulle foregå så lydløst som muligt, og vi skulle (100) helst undgå at skyde. Vi var udrustet med pistol, dolk og håndgranater, altså våben til nærkamp ...

Afstanden over til englændernes fremskudte stilling var 150 meter. Vi krøb frem på maven og nåede frem til en afstand på 20 meter fra englænderne. De mærkede overhovedet intet. Vi forholdt os ganske roligt. Omsider forlod englænderne deres stilling og gik tilbage. Det var i den tidlige morgenstund; ganske som de plejede. Da de var borte, krøb vi helt frem, klippede deres pigtråd over og dumpede ned i deres stilling.

Vi indrettede os straks mageligt, for nu havde vi jo hele dagen for os. De ville jo først komme tilbage efter mørkets frembrud. Vi havde det rart hele dagen igennem. Naturligvis holdt vi udkig, men vi kunne nøjes med at stå vagt en time hver. Det siger sig selv, at vi havde fået streng ordre til at passe på ikke at blive observeret. Kort før den tid, vi kunne vente englænderne tilbage, blev fire mand sendt tyve meter frem i den løbegrav, som englænderne ville benytte. De skulle kravle op på jorden og skjule sig i granathullerne. Denne forholdsregel skulle tages for at forhindre englænderne i at løbe tilbage. Vi andre sad skjult i selve stillingen. Enhver havde pistolen parat. Vi ventede spændt ...

Og så kom englænderne. De blev vel nok forundrede og forbløffede, da det lød: »Hands up!« De gjorde overhovedet ikke modstand. Fem af vore folk sprang op af skyttegrav en, så fulgte englænderne efter; derefter kom vi andre. Englænderne havde endda et maskingevær med fremme. Det måtte de nu transportere med over i den tyske stilling.

De tyske vagtposter i skyttegraven var naturligvis vidende om, at der var sendt en patrulje frem; men for en sikkerheds skyld sendte vi et par mand frem for at varsko dem. Det var jo ikke rart at blive beskudt, navnlig da vi nu var så mange ...

Johan H. Schramm.

(101) Redaktionen har bedt vort fjernest boende medlem, farmer Boy Jessen. Nebraska, USA, sende en hilsen til vor årbog. Det har glædet os at Boy Jessen så imødekomende har opfyldt vort ønske. Med tak til denne fjerne bidragyder, der står Som medlem af afdelingen i Aabenraa, bringer vi her hilsenen.

Kære Landsmænd!

Redaktionen af D.S.K.-Aarbogen beder mig skrive lidt i Aarsskriftet. – Det gør jeg gerne. Vil da allerførst sige jer alle hjertelig Tak for de mange interessante Soldaterhistorier! Det er Læsning, som man ikke falder i Søvn ved. I min Bog »Fra Slesvig til Nebraska« har jeg skrevet lidt om min Soldatertid, og da Bogen fandt god Udbredelse, gaar jeg ud fra, at de fleste har læst den, og jeg vil ikke trætte jer med Gentagelser.

Men maaske I kunde være interesseret i at høre lidt om, hvordan man lever som Dansk-Amerikaner paa en Farm i Nebraska. Maa jeg da i Stedet for Soldaterfortællinger berette jer lidt om det?

Det er jo indlysende, at De Forenede Stater ikke er bagefter i Landbrug saa lidt som paa andre omraader. Især paa den gode Jord og i Egne med Vandingsanlæg farmer man efter de nyeste, moderne Farmingsmetoder, støttet af videnskabeligt prøvede Forsøgesresultater.

Vi har nu boet i Nebraska i 32 Aar. Der er løbet meget Vand til Havs, siden vi kom her-til. Vi har maattet gennemgaa mangt og meget i den Tid, som ikke altid har været behageligt, men man siger jo: Naar Enden er god - er alting godt.

Det var slet ikke saa nemt at begynde her med Kone og fem smaa Børn under nye og fremmede Forhold, (102) men lidt efter lidt lærer man jo. Har man Lyst og Interesse far sit Arbejde og passer sine Sager godt, saa naas efterhaanden Tilliden, som skal erhverves, før den saa nødvendige Kredit i Banken kan opnaas. Uden den har man ingen Fremtid her. Da nu alle Laan er bygget paa det sunde Princip: Hjælp til Selvhjælp, maa der jo tjenes nagle Penge først, før man kan begynde paa selvstændig Farming; i de fleste Tilfælde en Lejefarm.

Har Farmeren været Forpagter i en Del Aar, maaske flyttet rundt fra Farm til Farm, prøver han af alle Kræfter at faa egen Jord. Da vi efter otte Aar havde opnaaet dette Skridt fremad, svandt dog Længslen efter Hjemlandet Slesvig en Del. Men Arbejdstempoet blev nu sat op, og Arbejdsdagen maatte ogsaa forlænges. Med seks Hestes Farspand kunde naas en Del, men langtfra hurtigt nok til i Tide at overkomme den stive Lerjord her. Men da saa Traktoren kom i Handelen, betød det nok en betydelig Udgift, ogsaa til nye Maskiner, men Forandringen med den hurtige og stærkere Trækkraft betød et meget stort Fremskridt. Da vi efter et Par Aar havde tre stærke Traktorer, blev vi med et Herre over Jordbehandlingen og Høsten paa Farmen her.

Vi har her paa Farmen et Program, som vi kalder vort Firklover-Program med Kreaturfedning, Svineavl samt Majs- og Lucernedyrkning, altsaa som Kløverens fire Blade.

Bedre Jordbehandling, Køb af Vandret fra Kanalen samt Nedsættelse af en Vandingspumpe, Planering af Jordarealet far bedre Vandfordeling. større Gødningsmængde efter forøget Husdyrbestand - alt det var medvirkende til en betydelig større Avl. Det af sagkyn-dige fremhævede »Firkløver-Programmet kom til at gribe godt ind i hinanden.

Anlæg af Græsmarker paa Vandingsjord til Fedning blev ogsaa et stort Fremskridt. Ved nøje at studere de her hjemmehørende forskellige Græsarter var jeg saa heldig at vælge og sammensætte to gode Frøblandinger. En for den lave Jord under Vandingsanlæg, og en anden (103) Græsblending for de højere liggende, vedvarende Græsarealer. Begge lykkedes over Forventning. Da dette Forsøg var noget nyt paa Egnen, blev det fulgt med megen Opmærksomhed. Da saa Studene vadede i Græs til langt op paa Ribbenene, holdt Bilerne langs med Vejen og nød det dejlige Syn, som heldigvis for Græsset - og Kreaturerne med - gentager sig hver Sommer.

Landboforeninger, 4-H-Clubber, Repræsentanter for Firmaer og enkelt Mand kom ofte langvejsfra for at se Anlægget og faa Raad om Saaning af Græsblendinger, dels i Forbindelse med Overrisling og Kvægafledning. Jeg har ogsaa flere Gange talt over Nebraskas Radio Network og ved Landbrugsmøder om Firkløver-Programmet.

Vort Fedekvæg køber vi som trekvartaars Kalve, 160 i hvert Hold. Dem beholder vi i halvandet Aar, indtil de som fede sendes til de større Byers Markeder.

Om Sommeren har Fedekvæget foruden godt Græs ogsaa Selvbetjening fra en stor Majsbeholder, der fyldes hver to Uger. I Vintertid æder ogsaa baade Ungkreaturer og Fedekvægholdet hver i sin Fold paa Cafeteriastil fra de store Majs ensilage beholdere. Paa de større Fedefarme har man nu mange Steder indført selvaflæssende Fødevogne, og det bliver nok ogsaa var næste Forbedring. Foderskovl og Fork bliver sjældent brugt til at fodre med nu.

Her i Staten Nebraska er vi af Naturens Haand rigt forsynet med godt og klart Vand. Dette Element er en Livsbetingelse for Mennesker, Dyr og Planter. Der kan være stor Forskel paa Vand. Vi har i andre Stater set Falk hente Vand mange Mil borte, fordi Grundvandet hos dem havde stærkt Svovlindhold.

Nebraska faar den smeltede Sne fra Rocky Mountain-Bjergene, enten overjordisk gennem Fladerne eller underjordisk gennem et mere eller mindre tykt Gruslag. Derfor tager Vandingspumperne deres 4000-5000 Liter Vand i Minuttet.

Svineavl og Fedning er ogsaa omfattende her paa (104) Egnen. Vi holder i Reglen 30-50 Søer, som farer paa nogenlunde samme Tid i Marts og Oktober. Det fineste Lucernehø bruges i Svinenes daglige Vinterfoder. Om Sommeren har de fleste smaa Marker med Lucerne, hvor der ogsaa er rigeligt med Majs, Vand og Skygge. Og her kan da et Pund Tilvækst billigt lægges paa.

Majsen og Lucernen er gode Afgrøder under Vanding. Til Majsen bruges fire-rækkede Maskiner. Her paa Egnen er Avlen tredoblet i de sidste tyve Aar, grundet paa bedre Dyrknings- og Arbejdsmetoder, bedre Maskiner, Brugen af Kunstgødning og ved Planterforædlings store Udvikling. Men dog maa vi her i Fødedistriktet købe langt mere Majs og andre Foderstoffer udover det, vi selv avler.

Lucernen er en dejlig Afgrøde. Har man været heldig med at faa en god Plantebestand ved Saaning, kan den her paa Egnen godt vare ti Aar og i fire Slet give 5 - 7 Tons pr. acres = 0,4 ha hver Sommer. Desværre har vi ikke kunnet sælge saa meget Hø de sidste Aar.

Da vi for 24 Aar siden kom til denne Farm, var der intet Træ her. Vi plantede 3000. De groede ikke alle, men nu har vi fint Læ for Kreaturerne under Vinterstormene, samtidig med at Anlægget har forskønnet Pladsen meget.

Det har været en haand Kamp med at bringe denne forsømte Jord til at afgive en god Afgrøde. Den var overfyldt med Huller og fuld af al Slags Ukrudt. Bygninger var der heller ikke meget af. Der kunde være udrettet en hel Del mere og bedre, dersom en pinefuld Leddegigt og Aareforkalkning ikke havde været saa stor en Hindring. Men vi kom jo igennem det, og vore tolv Børn blev store; mange, af dem gennemgik højere Skoler.

Vi skuer da nu tilbage paa Tiden, der svandt, med Tilfredshed og Taknemmelighed i vort Sind. Kræfterne til Arbejdet er ebbet ud, og sønnerne har overtaget Ledelsen af vore Farme. Vi bygger nu et nyt Hus mellem Hovedfarmen og Byen, og der haaber vi at tilbringe vor Alderdom.

(105) Rejser man ud i Verden, tager man Ansvar og Pligten med sig: at være Repræsentant for det Folk, man tilhører, I det nye Hjemland er den enkeltes Opførsel og Væremåde bestemmende for Bedømmelsen af ham, ogsaa Velviljen mod Vedkommendes gamle Hjemland. Han, Udvandrer, er Ambassadør for sin Folkestamme, og det betyder en hel Del, hvordan han røgter denne Opgave. Det er dog ikke nødvendigt at afskære Venskabet med Fødelandet for at opfylde sine Forpligtelser som en god Borger i det nye Hjemland. Vore to Danmarks-rejser i 1946 og 1955 var Glædesture, som vi aldrig glemmer.

Det har altid været os en stor Glæde at modtage danske Landsmænd. Vi haaber, at de ogsaa vil se ind til os i Fremtiden.

Det vilde glæde mig at høre fra mange af jer ved Lejlighed.

Jeres hengivne

Boy Jessen, Nebraska,

Kammerat, fortæl!

*Vi rykker ind i en russisk Klosterby
Februar 1915*

(106) Vi er i Nat under stadig Fremrykning. Midnatsstunden maa snart være inde. Her er alt andet end behageligt. Frosten er i Nat ret streng. Paa den mørke Nattet Himmel blinker der Myriader af lysende Stjerner. Behageligt er vejret nu langt fra. Vi er omgivet af en ubehagelig klam og kold Taage, der som et fint Slør Ligger over den Egn, hvor Fremrykningen nu finder Sted, Røgen fra en nedbrændt By river i Næsen. Vi vader gennem det der for faa Timer siden var en driftig og fredelig By. – Byen Jobannesburg er ikke mere, kun en Ødelagt og søndret Dyrge Ruiner Og udbrændte Huse. . .

Russerne holdt længe ud og trak sig først bort, da der ikke var andet tilbage. Langt om længe naar vi ud af Byen ud i Natten. Det ene Kompagni følger efter det andet og optager igen Forfølgelsen af den bortdragende Fjende. Han har nemlig ikke straks sat sig til Forsvar.

Byen Johannesburg ligger nu bag os, og - hvad venter der os saa forude?

De sidste Dages Strabadser har taget haardt paa os. VI er trætte, udkørte ... Snakken er forlængst gaaet i Staa. – Som, i søvne drager vi bare fremad ...

Saa gaar da den lange Nat til Ende. Det begynder at lysne i øst. Hen paa Morgenstunden naar vi langt om længe frem til det Maal, der er sat, en lille By. Gudskelov - Russerne er borte. Vi drager ind i Byen. Det er tyst og stille. Vi befinder os her paa Byens Torv, en langstrakt, brolagt Plads med Vandingstrug og Brønd med (107) Pumpe, som det nu er Skik i de russiske Byer. Husene staar endnu. Har Russerne kunnet bo her, kan vi vel ogsaa. Der er ingen mødt frem for at byde os velkommen, men vi kan ogsaa selv. – Ordre eller sligt - næh, vi trænger ind i Husene og kaster os paa de Halmlejer, som Russerne før os har haft Fornøjelsen af at kunne benytte - og falder i Søvn. Bare sove, sove ... !

Et Par Timers rolig søvn kan gøre Underværker. – Vi er jo trods alt unge og stærke. Lidt efter lidt begynder den ene efter den anden at vaagne op igen. – Maaske skyldes det Lusene ... Jo, Naturen kræver sin Ret. Maven føles saa underlig tom. Man er sulten, ja, nærmest skrupsulten - sulten som en Ulv! – Her maa gøres noget.

Jeg har kastet et Blik gennem et Hul i det ellers tilfrosne Vindue. Og hvilket Syn. – Hele Bagagen holder derude paa Torvet. Jeg kan ikke tilbageholde et lille Glædesudbrud: - Hej, Kammerater! Kom, her skal I bare se . . . Alle Bataillonens forskellige Køretøj er var kørt op derude, selv vore Køkkener var med. Hvor var det herligt og forjættende at se røgen puse til Vejrs fra Gulaschkanonernes lange Skorstene ...

Og der dukker da den kære og længe ventede Køkkenkorporal frem. Han kalder paa os.

– Hør, Kammerater! Der kan hentes Brød, Margarine og Kaffe hos mig!

Vi faar igen Lov til at spise os mætte og nyde den dejlige Kaffe. Den er godt varm. Senere faar vi at vide, at der er bevilget en Dag til at hvile i. Noget lignende har vi endnu ikke oplevet.

Disse Russere maa egentlig være nogle underlige Væsener. Saadan at lade en hel lille By blive liggende helt uskadt til os. Huse med Tag paa, ja baade Dyr og Mennesker. Menneskene ser just ikke særlig begejstrede ud. De viser nærmest en vis Skræk for os. Det kan da ogsaa godt være, at vi ser alt andet end tillidsvækkende ud, usoignerede og magre er vi jo alle.

Køer og Ungkvæg samt en Mængde Svin findes her, (108) og dem kan vi bruge. – Sikken et Blodbad der skete paa dem. Vi fik Flæsk og Sul i Massevis!

Beboerne var bange. – Bare det bliver ved det. – Tænk, om disse frygtelige Mennesker finder paa at myrde løs paa Mænd, Kvinder og Børn ogsaa. Det var nok bedst at holde sig inden Døre.

I tre Dage blev vi liggende i Hvil i denne herlige Klosterby ... Stille, ja, ret stille blev der efter os. Torvet saa ikke alt for hyggeligt ud, for overalt flød det med ribbede Dyrekroppe og alskens Affald ...

Niels Lustrup, Spandet.

En uheldig frier

Fremmarchen mod Paris i 1914 .gik som bekendt i stå efter slaget ved Marnefloden. Herefter begyndte stillings- og skyttegravskrigen. Jeg lå dengang ved artilleriet, og vi var nu gået i stilling med batteriet et sted mellem Metz og Reims. Kanonerne stod ude i stillingen, mens deres forspand samt øvrige bagage lå i sikkerhed længere bagude.

Vi havde en tid vort kvarter i en mindre landsby og lå her på gårdene med vore heste. – Sammen med to kammerater og seks heste havde vi fået anvist kvarter på en gård, og her havde vi det forholdsvis rart og hyggeligt. Folkene, vi boede hos, var flinke. Der var nu først gammelfar. Han kunne kun fransk. Så var der svigerdatteren, .der kunne en hel del tysk. Vi kunne da gøre os forståelige. Så var der datteren. Hun var en flink og sød pige på en 16-17 år. Manden, gammelfars søn, var borte. Han var med på den anden side. Jo, vi kunne ikke klage. Vi havde det godt her. Om aftenen, når vi ikke var en tur ude bag fronten med proviant og ammunition, opholdt vi os inde hos familien og fordrev tiden med at spille »Sorteper« med mor og datter, Ved sengetid serverede de en kop kaffe med en vaffel til.

Ellers var franskmændene af let forståelige grunde ret afvisende. Gik vi tyske soldater gennem landsbyens (109) gade, og sendte vi et lille venligt smil til en af pigerne, så vendte de sig bort og så til den anden side. De hadede os ...

På den modsatte side af vejen lå der et hus. Man opdagede snart, at der her befandt sig to unge piger samt deres forældre. Den ældste af dem viste sig at være lærerinde ved byens skole. Denne var ved krigens udbrud blevet lukket, men var atter blevet åbnet.

Det skete, at de unge piger en gang imellem kom på besøg hos vor unge pige. De ville kun lige hilse på hende. Os så de tilsyneladende ikke. Men det fortog sig dog lidt efter lidt. Vi fik endda, et lille slag kort med dem og med Monica, ja, sådan hed vor pige.

– Åh du, hvor er hun dog køn - betroede Seibert, min kammerat, mig.

– Køn! Hvem mener du, er køn, udbrød jeg.

– Selvfølgelig den sorthårede, lærerinden! tilføjede han.

Jeg drillede ham med, at han jo kunne forsøge at gøre sine hoser grønne hos den skønne Ja, men hun kan nok ikke tale andet end sit modersmål, mente den allerede dybt forelskede Seibert.

– Jeg mente, at det vel ikke betød noget, når man ellers holdt af hinanden, for så kom det andet nok af sig selv. – For resten kender jeg en udvej. Hvad om du kunne benytte den.

– Hvilken? – Frederik! – Om jeg bare kunne sige: - Frøken, kys mig! Jeg elsker dig! Eller sådan noget i den retning ...

– Åh, nu har jeg det. – Ser du, ham Büchmeier, kokken, han er jo Elsasser af fødsel. Han taler jo lige så godt fransk som tysk. Få du bare ham til at lære dig, hvad du skal sige ...

Der gik nogle dage. Af og til hørte jeg den gode Seibert gå og brumme et eller andet. – Han reperterer nok På sit franske, tænkte jeg og lod ham ellers være i fred.

Så kom da igen en aften, hvor vi kom sammen med (110) naboens piger. Aftenen igennem havde vi haft det så rart sammen, og da pigerne endelig brød op for at gå hjem, sagde jeg til min kammerat:

– Hør, Seibert, nu frem med dig! Benyt nu lejligheden og få det overstået!

Jeg måtte ligefrem hale i ham - men han fik da afleveret den tillærte remse. Men - hvad skete der ... ?

Ak, .den skønne rødmede. øjnene lynede. Hun forsvandt skyndsomt ud gennem døren, som hun lod falde i med et brag.

Ja, der stod vi så - ret betuttede, for hvad var der vel sket, siden hun, den skønne, trak sig så hurtigt ud af legen.

Og - Seibert, han stod som fortabt ...

Men så råbte Monica:

– Fy! Fy! Det kan De ikke være bekendt - De »boche«!

– Ja, men hvad har jeg da ,gjort? jamrede den uheldige bejler.

– Gjort - gjort! - - -

Jo, det var den forbandede kok, der havde været på spil. For den sætning, Seibert havde glædet sig så meget til at kunne sige til den elskede pige, lød omtrent sådan:

»Du kan rende mig ad helvede til!«

Frederik Bjørnsen, Roager.

»Liebesgaben«

Vi husker dem, godt, disse smaa Feltpostpakker. Hvor var vi glade for dem, ikke blot for Indholdets Skyld, men ogsaa for den smukke Tanke, der laa bagved.

Mine bedste Venner under Krigen var Harald Degener, Sadelmager i Skelde, og Jørgen Jørgensen, Smed i Nr. Hjarup. Vi laa i samme Korporalskab. Jørgen var en af de ældste i Kompagniet, og vi kaldte ham »Gamle«.

Naar vi fik Pakker, delte vi dem. Jeg tror nok, at Jørgen fik flest. Hver Maaned fik han een fra »Kriegerverein in Haberslund«. Det drillede vi ham med, for der hørte han afgjort ikke hjemme.

(111) Der blev udleveret Cigarer og Cigaretter, og somme Tider ogsaa Skraatobak. Jørgen fik i Reglen ogsaa lidt Skraatobak fra »Kriegerverein«. Han kunde dog ikke udstaa Skraa. Harald og jeg fik da samlet en god Portion Skraa, fik fat i en Feltpostkarton hos Jørgen, fyldte den og lagde en Seddel ovenpaa og fik den indsmuglet mellem den ankomne Post.

Jørgen var glad for, at der ogsaa den Dag var noget med til ham. Han aabnede interesse-ret Pakken, læste Sedlen: »En venlig Hilsen fra Kriegerverein i Haberslund med Ønske om, at De maatte nyde Indholdet ved god Helse«. Han saa mindre begejstret ud. Jeg tror nok, at han fik en lille Mistanke. I hvert Fald ved jeg, at han ikke indmeldte sig i »Kriegerverein«, da han kom hjem. Han foretrak D. S. K.

Chr. Jepsen, Bylderup.

»Lebe Dannemark!«

De æ kjøwt te en it kan skryw de Sprog, en gæ'e aa snakke hver Daw; men æ vil eliwl prøw aa fotæl om en Tyge Bragedaw i »Danziger Bucht« i 1908.

Æ wo Tustrambe ve et Regiment i Danzig. I andet Aa wo æ Tjener ved en Løjtnant. De wo en Daw, da de wo Skarpskydning ve Neufahrwasser, te e Løjtnant samle med en Kolege skuld gø Tjenest aa en Damhe, som skuld sejl frem aa te bag med rødt Flag for aa vasktie e Skibsfart. Min Løjtnant spue, om æ haj Lyst te aa mæ; de haj æ selwføll e. Saa skuld æ spøe wo Huswært, en Engrosslawde om vi it maat laan sin Jawtbøs aa Patrongjort faa de skuld skyes Maager. De maat vi gjæn, æ fæk en hængt owe e Skolle e Patrongjort om e Liv, aa saa dingel wi aw ne'e te e Skibbro. faa aa sejlaa e Weichsel ue te e Østersø.

E Bølle haj e Skjywtærme aa de wa'e it læng, fø den anden Løjtnant maat lig aa e Slummerbænk. Æ haj it møje aa praalaw ; men æ holdt mæ da. Min Løjtnant aa e Kaptajn klare en fint, faa di øwe dem i aa krum e (112) Arm, aa tænt it aa e Søgang. De wærst wo, te e Driggels slop op. Vi maat saa ha e Baad neefiret aa sejl ind te Zoppot aa faa et Bodle fyldt. Da vi haj fot de aa et Stænk aa e Lunge, gik vi ne'e te æ Baad aa stak te Søs; men ak, knap begyndt aa ro, vælt e Baad, aa vi stod i Vand te e Navl. Naa, vi fik den jæ gue Baad slæbt i Laend aa fik e Vand awhældt. Vi starte saa igen. - »Ich kann auch rudern!« soj e Løjtnant aa taw e Aare; men uha! Knap haj han begyndt aa ro, fø han taft den jen Aare. Han lænt sæ ud'e øwe e Kant. Vi vælt egjen. »Om egjen!« De æ et skidt O'e ved e dansk Arme pleje vi jo aa sej. Vi maat ha e Baad tømt egjen. Naa blev e Kaptajn kritte, aa de waa Slut med e Løjtnants »rudern«. Wi kom saa ud'e te e Skif' aa om Bord. Naa waa de it saa godt, faa e Lods haj i sin 'omtaaget Tilværelse køe e Skif aa Ground. Han støent aa pust frem aa tebag aa kom da flot egjen, aa vi begyndt egjerraa sejl aa den Rute, som waa fosk røwn.

Di jæ gued Maage, som wi skul d skye, ladt dem it se. Hwad no, faa skydes skuld de, se aa faa nowe Patrone brugt. Di j æ Herre fik saa en Ide. Ven vi fik nowe af di jæ tom Bodle i et Strik aa gø'e fast ved e Skif, kund di da skye ædde dem. No begyndt æ Skytlaw; de wo it saa lig te aa træf di jæ Bodle, da di hopped slemt op aa ned aa æ Bølle. Hwad de wo og it wo, de waa, te æ Øjn aa di Herre waa temle glase af den jægu'e Brændwin, aa et Resultat bløw, te di ramt alle jen.

Saa soj min Løjtnant te mæ, te æ skuld.iprøwe. Æ skød saa e Hals a jen rned de sam. De war it saa vanskle, faa æ saa da kun j en; men di anne saa ternle sikkert to. Saa æ de it saa lig te aa ram den ret. Da æ haj skødt e Hals a den jæ Boddel, slow e Løjtant mæ med den jen Haend aa e Skolle aa soj: »Meine Ausbildung, lebe Dannemark!«

Chr. Jørgensen, Perbel.

En sæk fuld bøger

(113) Den oplevelse, jeg her skal berette, går tilbage til 1916. Regimentet var på det tidspunkt trukket tilbage fra fronten og lå nu i hvil i en lille ussel landsby i Østrig. Vi havde det rart. Tilsyneladende havde befolkningen det på samme måde, for her havde man dejligt hvidt brød, noget, man slet ikke kendte til i Tyskland mere. Helt så slemt var det dog ikke,

for ved nærmere bekendtskab med det Østrigske brød opdagede man, at brødet var majsbrød, tilmed hårdt som et bræt og derfor næsten ikke til at tygge.

Det kan just ikke siges, at vi levede overdådigt her. Nej, man holdt os nærmest på smalkost. Man må derfor ikke undres over, at vi forsøgte at »bjærge« lidt til livets ophold. En af mine kammerater havde haft det held at blive afkommanderet. Han var blevet medhjælper ved bagagen. . . , . .

– Hør, du, Wilhelm, sagde jeg, du kommer jo daglig derhen hvor den store bagage ligger. Se til, om du ikke kan få fat i noget spiseligt til os. – Det må for dig da være en smal sag, ikke? .

– Jo. Den gode Wilhelm trak lidt på det. Det var jo sådan sin sag; men han lovede dog til sidst, at han skulle undersøge, hvad der kunne gøres.

Ganske rigtigt. Den næste dag, mørket var Indtrådt, så ingen kunne se, hvad den gode Wilhelm foretog sig, dukkede denne pludselig op i vort kvarter, slæbende på en hel sæk fuld af et eller andet. Det vakte idel glæde. Sækken blev i hast åbnet; men vi blev alle noget lange i ansigtet. Det viste sig, at indholdet bestod af bøger - lutter soldaterbøger ... Nej, dette her var just ikke så godt. Hvad skulle vi egentlig stille op med soldaterbøger?

Her var vel nok kun en ting at gøre, enten brænde dem eller se at få dem bragt tilbage igen, - Dette sidste skulle Wilhelm besørge, men han var dog ikke særlig villig. – Sæt nu, bemærkede han, at man snupper mig, så kunne det gerne gå sådan, at jeg kunne sige farvel til stillingen som medhjælper ved bagagen.

(114) Tilsidst blev det dog ordnet således, at han lovede, at han nok skulle bringe sækken med de værdifulde bøger tilbage til det sted, hvor han havde taget dem.

Igen gik der så et par dage, uden at vi så noget til vor kammerat. Men så en aftenstund, da alt var lukket og slukket i den lille by, dukkede han pludselig op igen.

– Se, så, kammerater, her er noget, I bedre kan lide, sagde Wilhelm. Ja! Denne gang havde han været mere heldig, for det viste sig, at han havde været så heldig at snuppe en hel røget skinke.

J. P. -kloster.

Afløsning

Det var i året 1915. Der var krig over landene. Den havde nu raset i mere end et år, og endnu så det ikke ud til, at den ville holde op. Reserve-bataillon 36 var om natten blevet afløst. Den havde ligget i skyttegravene foran Ypern i seks dage. Mudder, skidt - sår og død og elendighed. – Jo, det ville være rart at komme Ud til ro igen. – Bare sove - sove ...

Vi var endnu ikke nået frem til hvilekvarteret, jæger-lejren i nærheden af byen Becelære i Flandern.

Vi var nået ud af det farligste, det der kaldtes »dicke Luft«! Vi var uden for al fare. Langsomt slæbte mændene sig af sted gennem den mørke efterårsnat. Der skulle passes på, for vej en var pløret, og der var store, vandfyldte huller i den. Kompagni efter kompagni drog af sted gennem mørket. De snoede sig fremad ligesom en lang slange. Ingen snak. Alle var trætte, og man gik næsten og halvsov.

Der hørtes et langtrukket »Holdt«! – Fødderne gik af sig selv i stå. Man stod og ventede, ventede. – Mon vi dog Ikke snart skal i gang igen? – Man venter stadig. Man bliver utålmodig. En enkelt røst høres. »I fæhoveder der foran! – Hvorfor kommer vi ikke vide-

re?« Bagtroppen slutter mere og mere op. Der bliver en hel sammenstimlen. En bruger sin sunde fornuft og lægger (115) sig ned på den græsklædte, men våde grøftevold. Andre følger efter, og kort efter røber en kraftig snorken, at en og anden er faldet i søvn.

»Nej«, tænkte jeg ved mig selv. - »Det er ikke godt. Du må holde ud!«

Der høres hovslag og knirken af vognhjul. Lidt efter dukker en vognkolonne frem gennem mørket - en kolonne, der er på vej ud til stillingen med ammunition og andet. Vogn efter vogn ruller forbi. Pludselig høres et råb, og kolonnen holder stille. Som silhouetter ses mænd og heste mod den dybbå nattehimmel. Min opmærksomhed fanges af en samtale mellem to af mændene på det ene køretøj. Da jeg hører nærmere efter, opdager jeg, at det må være to Sønderjyder.

Den ene siger:

»Ser du Karl, min kone skriver, at hun har haft besøg af Lars Peter. Han vil købe gaarden, og han har budt hende 73 tusinde mark ... «

Han afbrydes af den anden:

»Ja, så ved jeg nok, hvad jeg ville gøre. Jeg ville ikke sælge, for nu er krigen jo snart forbi«.

»Hør!« spørger jeg. »Hvor er I fra i Sønderjylland?«

»Nej da, er der en landsmand her? Jeg er fra Bovrup!«

Men mere blev det ikke til, for i det Øjeblik drog kolonnen videre ...

Niels H. Lustrup, Spandet.

Han fik alligevel ret!

Frankrig, Monchy les Preux, Juli 1917.

Der findes visse Mennesker, som har - eller er i Besiddelse af en vis Evne til at kunne opsnuse alt mellem Himmel og Jord ~ »eine Ahnung zu haben«, som min særdeles gode Ven og Kammerat, Bagagekusk Fegge fra Hamborg, udtrykte sig.

Jeg staar ude i Gaarden, hvor vi har opslaaet vort Paulun, d. v. s. Skomagerværkstedet, i en lav Bagbygning. Her residerer altsaa jeg og min unge Medhjælper, (116) den rare lille Ney fra Hessen. Det var dejligt at føle, det nu var Sommer med Sol og Varme ...

Jeg blev pludselig forstyrret i mine Tanker. Der var en, der nævnede mit Navn.

- Hej, du - go' Dag, Niels!

Da jeg vendte mig om, saa jeg, at det var den Filur til Fegge. Han lo og saa nok saa fornøjet ud.

- Ellers har du vel ikke noget nyt? spurgte jeg.

- Nyt - naa, ikke noget videre udover - ja, det ved du jo, at du har faaet Orlov - Orlov i fjorten Dage.

- Paa Orlov! - Menneske!

- Ja, det passer, og du kan køre allerede i Morgen!

- Umuligt! Du lyver, for hvordan kan du vide det?

– Vide - ha »Man hat seine Ahnung, du!«

Selvfølgelig var det bare en Spøg fra min Vens Side. Fegge kunde se paa mit Ansigt, hvad der foregik i mig. Han forsikrede mig rom, at det havde sin Rigtighed, og at det ikke var en »And«.

– Nej, du - du skal faa at se, at det denne Gang ikke er en saakaldt »Avisand« ...

Fegge har travlt. Han gaar igen sin Vej og lader mig ene tilbage. Ja, rart vilde det være, om det nu var sandt, og man kunde fæste Lid til Mandens Ord. – At komme hjem nu til Pinse!

Jeg maa ind til Arbejdet igen. Foreløbig er det nok bedst, jeg tier med, hvad jeg lige har erfaret gennem Fegge.

Ney og jeg slider i det med de gamle Støvler - noget elendigt Stads. »Slider« er nu meget sagt, vi kan da let overkomme det, hvad Arbejdet angaar. Først om nogle Dage vil der blive Travlhed paa Værkstedet hos os igen. Kompagniet ligger nemlig for Tiden ude i forreste Linie, og indtil det kommer tilbage, har vi det godt. Ney nynner paa en kendt »Schlager«: han er glad som et Føl, der danser rundt paa Engen i kaade Spring. – Ja, hvorfor skulde han ikke ogsaa være glad. – Ingen Sorger og ingen Bekymringer, som nok kan tynde en anden en, der baade har Kone og Børn derhjemme,

(117) Jeg har en Støvle under Behandling. En ny Saal skal der til. – Klask – klask! – Hammeren knalder mod Pløkkene. Krigsvare. noget elendigt Møg ...

Døren gaar op, og ind kommer selve Stabssergenten. Feldwebel Walter Schultze kan til daglig være streng nok, men for øjeblikket er han ligefrem og lader al Værdigheden fare. Han lader Munden løbe, Han er god nok.

– Ja, her har I det jo helt hyggeligt.

Han ser sig rundt i det rummelige Rum med Bord, Kakkellovn, Senge og det hele.

– Hør, Mester Niels, det gælder dig, siger han og giver mig et venskabeligt Puf i Ryggen. Ser du, du faar Orlov og kan i Eftermiddag hente Papirerne paa Kontoret, og saa kan du i Morgen tidlig rejse med Toget herfra, og du - han slaar en Klo i Ney's Skulder - du er Mester imens.

Næppe er Feldwebel Schultze forsvundet ud ad Døren, før jeg kyler Støvlen hen i Krogen. Nu bliver der ikke lavet mere i Dag!

– Mester! Mester! – Det er Ney, der raaber, Han er lige ved at raabe Viktoria.

Jeg maa ud i Solen og nyde Glæden, den store Glæde, man føler ved at kunne rejse hjem- bort, bort fra det hele ...

Jeg gaar mig en Tur gennem Byen, vender om for at gaa tilbage og løber da paa min gode Ven Fegge. Fegge har hentet sig en ny Sele, ser jeg.

– Naa, Niels, du er ude paa Tur? Jeg ser, at du er saa fornøjet, som om du havde trukket det store Lod i Krigslotteriet.

– Ikke det, men du fik da Ret, Fegge, for Schultze har lige været inde paa Værkstedet hos mig og i Morgen rejser jeg hjem paa Orlov.

– Ja, men gaa nu ikke over Grænsen, naar du kommer derop, Niels. (118)

– Over Grænsen? – Hvad mener du ...

– Ja, ja, men gør du det, saa lad dem ikke fange dig!

*Der er noget her ved Generalkommandoen,
der ikke er i Orden!*

22. Reserve Arme-korps blev opstillet i Berlin, rekrutteret af Gardekorpset i Berlin og omliggende Garnisonsbyer.

Først i Oktober rykkede vi ud til Vestfronten, blev udladet i Belgien. I en By ved Navn Aalst havde vi kortvarigt Kvarter, ligeledes i Audewaarden, Evergem og Tourhout, og da Tropperne blev indsat ved Dixmuiden, laa Generalkommandoen længere Tid paa Slottet Wynendale, der var omgivet af en stor Park, som igen var indrammet af en ca. to Meter høj Rødstensmur. Et kort Stykke af Muren vendte ud mod Vej en, og her var der lavet Skydehuller, som Belgierne havde benyttet under Tilbagetoget. Inde i Parken laa der flere Tjenesteboliger til Kusk, Gartner, ogsaa store Drivhuse og Hestestalde og Vognskure. Her blev Mandskaberne indkvarteret. – Staben laa paa Slottet med alle de dertil hørende Kontorer. Her oplevede jeg nogle interessante Jagtdage.

Grev Bauter var ivrig Jæger, og Parken og Omgivelserne vrimlede med Fasaner. Det fik vi først at se, da vi kom ind i en lille Plantage, hvor der laa en Skovfogedbolig og mange Volierer til Fasanopdræt.

»Sørensen, i Morgen Middag stiller De med tolv Dragoner«, lød Ordren fra Greven.

Jeg maatte saa danne Klapperkæde gennem de forskellige Dele af Parken. Greven stod for Enden af dem, og der var ikke mange Fasaner, der undgik hans velrettede Skud. Det blev til 28 den første Eftermiddag. Det gentog sig flere Gange, mens vi laa her, og de endte alle i Officersmessen.

Tropperne havde svære Kampe ved Dixmuiden og Yserkanalen. For bedre at kunne lede Kamphandlerne, (119) blev der lidt længere fremme indrettet en Observationspost til Hans Excellence von Falkenhayn med Stab. Køkken og alle Kontorer blev paa Slottet, og herfra gik der daglig en Vogn ud med Forplejning osv.

En Dag, da jeg var derude, fik jeg Excellencens Vask med tilbage for at faa det pænt ordnet. Feldwebelen henvendte sig til nogle Civilpersoner med det, og da det var færdigt, kom Vasken med ud igen. Kort efter kom der Bud fra Excellencen, at den Underofficer, der havde bragt Vasken, skulde melde sig hos ham. Jeg var spændt som en Paraply, kom i fineste Puds, traf først Tjeneren og spurgte, hvad der egentlig var paa Færde.

»Bare ind til Excellencen med dig«, sagde han.

Jeg maa sige, at jeg undredes over, at Excellencen tog saa roligt imod mig.

»Sig mig, er De den Underofficer, der besørgede min Vask?«

»Javel, Deres Excellence«.

»Hvor meget fik De udleveret?«

Nu huskede jeg tilfældigvis alt.

»Ja - det passer«, sagde Excellencen, »og hvor meget bragte De?«

»Jeg havde lige saa meget med herud!«

»Det passer ogsaa«, sagde han roligt og i en venlig Tone, »men se, her er et Lommetørklæde« - han viste mig Monogrammet v. E. - »det tilhører Herr General von Etzel. Det maa jeg give den Herre tilbage, og som Følge deraf mangler jeg et Lommetørklæde. Gaa nu pænt hjem og find det, og meld Dem saa hos mig igen!«

Det blev nogle spændte Dage, men uden Resultat.

Vi kom imidlertid i et andet Kvarter, og letsindigt troede jeg, at den Sag var glemt. Dog en skønne Dag kom der Bud efter mig igen, og jeg maa sige, at jeg havde en Anelse om, at

jeg havnede i Skyttegraven. Da jeg kom derhen, sagde Excellencen: »Naa, fortæl saa, hvad De har gjort for at finde Lommetørklædet«.

»Vi har søgt overalt, Feldwebelen havde været hos Civilbefolkningen, for det var ham, der havde bragt (120) Vasken derhen. Jeg har anstrengt mig meget for at finde det«.

»Ja«, sagde Excellencen, »om det nu er Civilisterne, Feldwebelen eller Dem, der har Skylden, er lige meget, og det kommer ikke an paa Lommetørklædet, et saadant kan jeg købe i Berlin for 70 Penning, men der er noget her ved Generalkommandoen« - og saa truede han med Pegefingeren - »der ikke er i Orden!«

Jeg skal lade det være usagt, om jeg maaske har faaet von Etzels Lommetørklæde med hjem den første Gang, at det har været byttet, før jeg hentede Vasken.

Det lettede, da de Ture var overstaaet, og at jeg fortsat blev ved Generalkommandoen til Efteraaret 1916. .

Jes Sørensen, Sdr, Sejerslev.

VI SØGER!

(121) En deltager i første verdenskrig - bosiddende i München - Ønsker at komme i forbindelse med en af sine kammerater fra dengang. Han oplyser, at kammeraten hed Fritz Tychsen, hvis far var tømmermester. Fritz Tychsen var på det tidspunkt »Obergefreiter og Skytsfører«. – De gjorde tjeneste ved 1. batteri i fodartilleribataljon 407, som fra tid til anden var tildelt artilleriregiment nr. 25, der havde Oldenburg som garnisonsby. – Eventuelle oplysninger om Fritz Tychsen bedes sendt til Jens Andersen, Graasten.

Ære være deres minde

*Følgende kammerater, tilhørende vor forening,
er afgået ved døden*

Aabenraa amt

Aabenraa afdeling:		Dødsdato
	August Pankoke	7. 4. 58
	Frederik Erichse	15. 4. 58
	Mads Frandsen	6. 6. 58
	Carl Hass	18. 6. 58
	Jacob Juhl	9. 7. 58
	Thomas Christensen	30. 7. 58
	J. Clemmesen	18. 9. 58
	H. Lausten-Thomsen	27. 10. 58
	Jens Asmussen	30. 10. 58
	Eduard Johnsen	20. 1. 59
Bedsted Lø afdeling:	Magnus Prinds	14. 4. 58
Bjolderup-Hjorkær afdeling:	Mathias Mathiesen, Raved	29. 3. 59
Bov afdeling:	Peter Hansen	9. 4. 58
	Jørgen Petersen	22. 7. 58
	Georg Jensen	21. 2. 59
Graasten afdeling:	Hans Christensen	17. 7. 58
	Laurits Hansen	31. 7. 58
	Baltzer Jepsen	17. 8. 58
	Andreas Hinrichsen	24. 12. 58
Holbøl afdeling:	Asmus Møller, Hønsnap	11. 4. 58
	Hans Mathiesen, Gejlåa	12. 9. 58
Klipleve afdeling:	Andreas H. Carl	6. 4. 58
	Peter Lunding	13. 11. 58
	Thomas Christensen	18. 12. 58
Kværs afdeling:	Chr. Jensen, Tørsbøl	20. 6. 58
	Peter H. Lassen, Kværs	23. 10. 58
	Hans Thomsen, Kværs	19. 2. 59
Løjt afdeling:	Lauritz Jepsen, Bodum	5. 5. 58
	Lorenz Jessen, Løjt	8. 8. 58

	Jens Møller, Skovby	25. 11. 58
	Marius Faaborg, Skovby	24. 12. 58
	Jørgen Sandholdt, Løjt	19. 1. 59
Rise afdeling:		
	Peter Petersen	4. 9. 58
	Hans Petersen	9. 4. 59
Varnæs afdeling:		
	Carsten Carstensen	12. 10. 58
	Jørgen Knudsen	13. 1. 59
Haderslev vesteramt		
Agerskov afdeling:		
	Andreas H. Clausen	5. 1. 59
	Samuel Nielsen	23. 2. 59
Branderup afdeling:		
	Peter Damm, Branderup	11. 10. 58
	Nikolaj Bojsen, Branderup	23. 10. 58
	Paul J. Paulsen, Branderup	29. 10. 58
	Jørgen Rostgaard Evald, Rurup	9. 12. 58
Fole afdeling:		
	Niels H. Schmidt	9. 2. 59
Gram afdeling:		
	Knud Hansen, Gram	28. 7. 58
	Anders Brønck, Vester Lindet	12. 8. 58
	Frederik Christensen, Gram	12. 9. 58
	Carl Bennetsen, Vester Lindet	12. 10. 58
Hjerting afdeling:		
	Edvard Lund	27. 8. 58
	Jens Petersen	29. 10. 58
Sønder Hygum afdeling:		
	Jørgen Petersen Skov, Harreby	27. 1. 59
	Augustinus Maack, Hygum	21. 3. 59
Jels afdeling:		
	Jakob Povlsen	3. 5. 58
	Karlo Hildebrandt	13. 8. 58
	Gotfred Buchardt	22. 9. 58
Lintrup afdeling:		
	Bertel Iversen, Foldingbro	11. 4. 58
	Eskild Petersen, Skovlund	13. 4. 58
Nustrup afdeling:		
	Anton Petersen, Kelsnap	6. 10. 58
	Chr. Fisker, Bækskov	27. 11. 58
Rødding afdeling:		
	P. J. Feddersen	22. 5. 58
	H. Chr. Buchholt	3. 12. 58
	Claus Lauritsen	31. 1. 59

Skodborg-Skrave afdeling:

Peter Dall, Langetved	6. 7. 58
Julius Pedersen, Skodborg	28. 8. 58
Peter Kjær, Københoved	24. 11. 58

Toftlund afdeling:

Lerens Christensen	11. 7. 58
Boie Juhl	22. 10. 58

Haderslev Østeramt

Aller afdeling:

Johannes Bonnekse	11. 9. 58
-------------------	-----------

Fjelstrup afdeling:

Christian Hansen Juhl	14. 4. 58
Jens M. C. Jensen	21. 6. 58
Andreas Jørgensen	18. 7. 58

Haderslev afdeling:

Bertel Dahl, Erlev	12. 4. 58
Karl Keck	15. 4. 58
Chr. Christensen,	17. 4. 58
Povl Manikovski	1. 6. 58
Georg Kæstel	15. 7. 58
Peter Schultz	20. 7. 58
Viggo Mathiesen	17. 9. 58
Heinrich Andersen	14. 10. 58
Albert Østergaard	30. 10. 58
Wilh. Johansen	11. 12. 58
Chr. Schmidt	16. 1. 59
Marius Riis	8. 3. 59
Hans Jensen	20. 3. 59

Halk-Hejsager afdeling:

Hans L. Borck	31. 12. 58
---------------	------------

Haminelev afdeling:

Jørgen Johansen	28. 7. 58
Nanne Jelchsin	21. 1. 59
Thomas N. Haugaard	3. 2. 59
Peter Hansen	23. 3. 59

Hoptrup afdeling:

Andreas Beier	8. 4. 58
Peter Nielsen	25. 9. 58
Peter Knudsen	22. 10. 58
Andreas Holm	18. 1. 59

Skrydstrup afdeling:

Jendre Hansen, Uldal	20. 1. 59
----------------------	-----------

Sommersted afdeling:

Claus Schulz	11. 5. 58
Johan Jepsen	12. 7. 58

	Nis Vogensen	27. 12. 58
	Niels Paulsen	1. 3. 59
Stepping-Prarup afdeling:		
	Niels Klaaborg, Stepping	24. 4. 58
	Thyge Thygesen, Stepping	10. 8. 58
	Andreas Petersen, Stepping	25. 11. 58
Tyrstrup-Christiansfeld afdeling:		
	Peter Madsen	9. 3. 58
	Peter Jensen	10. 3. 58
	Hans Simonsen	11. 6. 58
	Lars Holm	15. 6. 58
	Jørgen Zachariasen	13. 8. 58
	Iver Iversen	13. 11. 58
	Michael Frederiksen	5. 12. 58
	Anton Iversen	6. 2. 59
	Hans Schultz	13. 2. 59
Vedsted afdeling:		
	Christian Petersen, Over Jerstal	16. 1. 58
	Gustav Thomsen, Arnitlund	8. 04. 58
	Martin Lund, Vedsted	10. 11. 58
	Paul' Busk, Ustrup	28. 8. 59
Vonsbæk afdeling:		
	Peter Jendresen Dahl	17. 6. 58
Vojens afdeling:		
	H. Jeppesen	2. 3. 59
Øsby afdeling:		
	Enevold Jacobsen .	23. 12. 58
	Baltzer Nissen .	28. 3. 59
Sønderborg amt		
Asserballe afdeling:		
	Ernst J. Lang, Asserballe	9. 8. 58
	Anton Paulsen, Asserballe	25. 3. 59
Broager afdeling:		
	Richard Thiesen	23. 3. 58
	Christian Jepsen	31. 3. 58
	Peter Asmussen	20. 6. 58
	Hans Christensen	7. 8. 58
	Christian Andersen	13. 8. 58
	Christian Johnsen	15. 8. i>3
	Peter H. Christensen	26. 12. 58
	Nis Jensen	21. 1. 59
	Carl Hansen	4. 3. 59
	Christian Jonasson	27. 3. 59
Egen afdeling:		
	Jørgen. Frandsen, Guderup	7. 4. 58

	Hans P. Krogh, Elstrup	22. 11. 58
	Hans Hansen, Guderup	27. 11. 58
	Hans Petersen, Dyndved	31. 12. 58
	Jørgen Rasmussen, Guderup	15. 3. 59
Hørup afdeling:		
	Hans Davidsen, Lambjerg	20. 5. 58
Kegnæs afdeling:		
	Nis Fogt, Trænge	23. 4. 58
	Jørgen Hansen Knøs, Damkob- bel	29. 8. 58
Ketting-Augustenburg afdeling:		
	Peter Nissen, Augustenburg	
	Johan Johansen. Ketting	
	Carl Sven so n , Augustenburg	
Lysabild afdeling:		
	Hans P. Jørgensen, Lysabild	7. 10. 58
Nordborg afdeling:		
	Hans Jørgensen, Holmskov	13. 8. 58
	Jørgen Grau, Holmskov	14. 8. 58
	Jørgen Kolmos, Holm	29. 1. 59
	Hans Beck, Købmgsmark	21. 1.59
	Thomas Thomsen, Nordborg	23. 2. 59
	Jacob Møller, Nordborg..	25. 3.59
	Hans Thomsen, Holm.	3. 3. 59
Notmark afdeling:		
	Christen Jørgensen, Hundslev	13. 1. 59
Nybøl afdeling:		
	Jørgen Petersen, Stenderup .	19. 5. 58
	Valdemar Ludvigsen, Nybøl	27. 6. 58
	Peter Damm, Stenderup	23. 12. 58
	Hans Chr. Christensen, Nybøl	1. 1. 59
Oksbøl afdeling:		
	Jørgen Bertelsen, Hardeshøj	13. 6. 58
	Jes Jessen, Mjels	28. 8. 58
	Jens Byllemos, Mjelsmark	12. 11. 58
Sottrup afdeling:		
	Christian Dethlefsen, Snogbæk	16. 5. 58
	Niels Jensen Junker, V. Sottrup	8. 8. 58
Svenstrup afdeling:		
	Jørgen Jørgensen, Stevning	16.4. 58
	Jørgen Torre, Stevning	17.7. 58
	Andreas Jepsen, Taarup	13. 3. 59'
Sønderborg afdeling:		
	N. Handler	8. 4. 58
	M. P. Hansen	8. 4. 58
	Hans Feddersen	12.4. 58

	A. Hindrichsen	13.5. 58
	P. Jacobsen	21. 5. 58
	Friedr. Hansen	23. 5. 58
	Peter Hansen.	14. 7. 58
	A. Jacobsen	3. 9. 58
	Jørgen Brock	4. 10. 58
	Jens Kroll	27. 11. 58
	Christian Christiansen	16. 3. 59'
	Christian Petersen	18. 3. 59
Tandslet afdeling:		
	Andreas Jensen, Tandslet	20. 5. 58
	Jacob Bladt, Ertebjerg	14. 8. 58
	Jørgen Møller, Ertebjerg	10. 9. 58
Ullerup afdeling:		
	Johannes Hansen	6. 4. 58,
	Andreas Jensen, Blans	8. 9. 58.
Tønder amt		
Abild afdeling:		
	Andreas Nissen, Høgstund	7.1. 59
Arnum afdeling:		
	Laurids Warming	27.9. 58
	Thomas Midtgaard, Højrup	9. 1. 59
	Frederik Borring, Højrup	26. 1. 59
Ballum afdeling:		
	Peter Schmidt	13. 7. 58
	Knud Andersen	6. 1. 59
	Laust Lausten	15. 1. 59
Brede afdeling:		
	Niels Hansen, Bredebro	21. 4. 58
	Christian Ohrt, Bredebro	20. 7. 58
Burkal afdeling:		
	Peter Konstmann	10. 3. 59
Døstrup afdeling:		
	Rasmus Andersen	12. 5. 58
	Jens Christensen	3. 7. 58
	Adolf Johansen	9. 3. 59
	Peter Hansen.	31. 3. 59
Emmerlev afdeling:		
	Jens Boysen Eriksen, Nr. Sejerslev	11. 8. 58
	Peter Hansen, Emmerlev	8. 10. 58
	Laust Feddersen, Sejerslev	22. 10. 58
	Jef S. Jefsen, Duborg	17. 11. 58
Hostrup afdeling:		
	Peter Hansen, Rørkær	9. 6. 58

Hviding afdeling:	Andreas Thyssen	3. 4. 59
	Holger Gram .	7. 4. 59
Højer afdeling:	Johannes Christensen, Daler	14. 10. 58
Løgumkloster afdeling:	Anton Hansen, Ellum	10. 6. 58
	Anton Madsen, Løgumkloster	1. 8. 58
	Julius Lorenzen, Løgumkloster	13. 12. 58
	Heinrich Helvig, Løgumkloster	7. 2. 59
Møgeltønder afdeling:	Johannes Madsen, Møgeltønder	22. 6. 58
	Peter Rodenberg, Østerbymark	20. 10. 58
Nørre Løgum afdeling:	Lars Lorensen	3. 2. 58
	Peter Hansen Wind	7. 2. 58
	Hans Wiuff	3. 6. 58
Rejsby afdeling:	Hans Sødergård	1. 5. 58
	Chresten Paulsen	24. 7. 58
	Laurids Nielsen	22. 1. 59
Roager afdeling:	Jens Schack	14. 10. 58
Skærbæk afdeling:	Niels Rasmussen, Skærbæk	11. 4. 58
	Bernhardt Jakobsen, Skærbæk	17. 4. 58
	Hans N. Hansen, Skærbæk	1. 9. 58
	Claus Frisk, Skærbæk	4. 1. 59
	Laust P. Møller. Øster Gasse	17. 2. 59
Tinglev afdeling:	Jens Nielsen, Tinglev	5. 9. 58
Tønder afdeling:	Knud Hansen, Emmerske	16. 5. 58
	Andreas Dideriksen	24. 6. 58
	Rasmus Frandsen	1. 8. 58
	Andreas Petersen, Emmerske	16. 9. 58
	Carl Engel	7. 10. 58
	Andreas Knudsen	9. 10. 58
	Anders Petersen	18. 10. 58
	Peter Lauesen, Emmerske	3. 11. 58
	H. P. Johannsen	6. 12. 58
	Thomas Jacobsen	26. 3. 59
Visby afdeling:	Eduard Thomsen	15. 8. 58
Øster Højst afdeling:	Anton Pedersen	1. 5. 58

Bernhard Hansen	24. 8. 58
Paul Paulsen	4. 1. 59

FLENSBORG

Flensborg afdeling:

Peter Johannsen	26. 4. 58
Bruno Funke .	19. 5. 58
Ole Petersen	16. 8. 58
Emiel Wange .	25. 10. 58
Richard Thomsen	12. 11. 58

FYN

Fyn afdeling: .

Hans Læbel, Odense	5. 1. 59
--------------------	----------

